

**TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE ÕPPETOOL**

Anto Kasak

**VÕLAUSALDAJATE VÕRDSE KOHTLEMISE PÕHIMÕTTEST
KÕRVALEKALDUMINE PANKROTIMENETLUSES**

Magistritöö

Juhendaja: professor Paul Varul

Tartu 2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
I VÕLAUSALDAJATE VÕRDSE KOHTLEMISE PÕHIMÕTTE TÄHENDUS PANKROTIMENETLUSES	8
1.1. Pankrotimenetluse eesmärgid	8
1.2. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte seosed kollektiivsuse põhimõttega	11
1.3. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumise vajalikkus	15
II PANDIGA TAGATUD NÕUDED PANKROTIMENETLUSES	22
2.1. Pandiga tagatud nõuete eelistamise põhjused pankrotimenetluses	22
2.2. Kommertspandi erisused pankrotimenetluses	34
III TASAARVESTUS PANKROTIMENETLUSES	40
3.1. Tasaarvestuse mõiste	40
3.2. Tasaarvestuse erisused pankrotimenetluses	46
3.2.1. Tasaarvestuse lubatavus pankrotimenetluses	46
3.2.2. Tasaarvestuse piirangud pankrotimenetluses	52
IV EESÕIGUSNÕUDED PANKROTIMENETLUSES	60
4.1. Eesõigusnõuete mõiste ja võimalikud liigid pankrotimenetluses	60
4.2. Töötajate nõuded pankrotimenetluses	63
4.3. Maksunõuded pankrotimenetluses	72
KOKKUVÕTE	77
DEVIATIONS FROM THE PRINCIPLE OF EQUAL TREATMENT OF CREDITORS IN THE INSOLVENCY PROCEEDINGS	85
KASUTATUD ALLIKAD	92
Kirjandus	92
Normatiivaktid	95
Kohtulahendid	96
Muud allikad	97

SISSEJUHATUS

Pankrotiõigus on keeruline õigusvaldkond, mis hõlmab mitmeid osapooli – pankrotivõlgnikku ja võlausaldajaid, sh võlgnikule kuuluva ettevõtte töötajaid, riiki jt. Erinevalt tavalisest võlasuhtest on pankroti korral tegemist kompleksse võlasuhtega võlgniku ja võlausaldajate vahel ning võlausaldajate endi vahel. Maailmapank on seadnud 2001. a välja antud kogumikuga *The World Bank Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems* liikmesriikidele eesmärgiks maksejõuetute äriühingute likvideerimise õiguskäibest.¹ Analoogse eesmärgi, maksejõuetute äriühingute eksisteerimise välistamise, on seadnud ka Eesti seadusandja. Nimelt tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 36 järgi peavad juhatuse või seda asendava organi liikmed esitama pankrotiavalduse, kui on ilmne, et juriidiline isik on püsivalt maksejõuetu.

Eeltoodud eesmärgi saavutamiseks ning majanduskäibe normaalseks funktsioneerimiseks on vajalik efektiivse pankrotimenetluse olemasolu. Efektiivne ja läbipaistev pankrotimenetlus on tänases majandusolukorras eesmärgiks paljudele riikidele. Efektiivne ning läbipaistev pankrotimenetlus baseerub eelkõige võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttel, mistõttu on võrdse kohtlemise põhimõtte temaatika aktuaalne riikide õiguspoliitilistes otsustustes.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on välja selgitada pankrotimenetluses kehtiva võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumise vajalikkus ja põhjendatus. Nimetatud eesmärgi saavutamiseks püstitab magistritöö autor hüpoteesi, et kuigi reeglina ei ole pankrotimenetluses kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest põhjendatud, võivad teatud kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest olla vajalikud. Kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest tuleb viia miinimumini ning iga kõrvalekalle võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest peab olema põhjendatud ning vajalik.

Pankrotimenetlus kui menetlus ei ole eesmärgiks omaette. Võlausaldajad osalevad pankrotimenetluses sooviga saada oma nõuded rahuldatud ning seda võimalikult suures ulatuses, mistõttu on reeglina võlausaldajate peamine tähelepanu pankrotimenetluses suunatud ajavahemikule, kui neile tehakse väljamakseid pankrotivarast. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte omab võlausaldajate seisukohast suurimat kaalu väljamaksete

---

¹ **The World Bank.** Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, 2001, p 76. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf (31.05.2010).

teostamise hetkel, sest võlausaldajad, keda eelistatakse teistele, saavad oma raha kätte enne teisi võlausaldajaid.

Pankroti väljakuulutamise hetkel on võlausaldajad üldjuhul olukorras, kus võlgnik ei suuda täita kõiki oma kohustusi. Tulenevalt kohustuste täitmise raksustest, ei saa kõik võlausaldajad oma nõudeid täies ulatuses rahuldada, mistõttu on vajalik õiguslik mehhanism olemasoleva vara õiglaseks ning korrapäraseks jagamiseks². Eelpool nimetatud pankrotimenetluse eesmärkide saavutamiseks ning vara õiglase ning korrapärase jagamise tagamiseks kehtivad pankrotiõiguses mh. kaks omavahel tihedalt seotud põhimõtet – kollektiivsuse põhimõte ning võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte.

Käesolevas magistritöös analüüsitakse kõrvalekaldeid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest pankrotimenetluses ning nende põhjendatust. Kõrvalekalletena käsitleb käesoleva töö autor tasaarvestuse lubamist pankrotimenetluses ning pandiga tagatud nõuete, töötajate ja maksunõuete eelistamist tavalistele nõuetele. Autor on seisukohal, et magistritöö teema on aktuaalne eelkõige maailmamajanduse ja selle tagajärjel tekkinud siseriikliku majandusliku olukorra tõttu. Autori arvates on maailmamajandust tabanud kriis üldteada asjaolu, mille tagajärjel tuleb ettevõtteid likvideerida või lõpetada maksejõuetuse tõttu. Pankrotimenetlus kaitseb võlausaldajate, võlgniku ja avalikkuse huve, tagades seeläbi majanduse kui terviku parima funktsioneerimise. Pankrotimenetluste arvukuse tõttu on palju võlausaldajaid, kelle nõuded jäävad pankrotimenetluses rahuldamata või rahuldatakse osaliselt, samas kui eelistatud võlausaldajate nõuded saavad rahuldatud täies ulatuses. Tulenevalt eeltoodust on võrdse kohtlemise põhimõtte range järgimine majanduse kui terviku funktsioneerimist silmas pidades äärmiselt oluline.

Pankrotimenetluse süsteemi esimeseks ülesandeks on luua raamistik ja põhimõtted, mille alusel hakatakse maksejõuetu võlgniku vara käsutama võlausaldajate huve silmas pidades. Raamistik ja põhimõtted peavad püstitama eesmärgid, mis on kooskõlas ühiskonnas valitsevate väärtushinnangutega. Sellise raamistiku loomine on vajalik sotsiaalse korra ja stabiilsuse säilitamiseks. Tulenevalt ühiskonna pidevast arengust, ei saa pankrotimenetlus ise püsida staatilisena ning muutumatu õigusliku sfäärina. Pankrotimenetlust reguleerivaid norme tuleb aeg-ajalt muuta, et normid vastaksid sisuliselt sotsiaalsetele nõudmistele ühiskonnas.³

---

² **R. J. Mokal.** Priority as pathology: the pari passu myth. - Cambridge Law Journal, 2001/11, p 582.

³ **The World Bank.** Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, 2001, p 76. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf (31.05.2010).

Eesti on järginud Maailmapanga juhiseid pankrotimenetlust reguleerivate normide kohta ning teinud korrekture pankrotimenetlust reguleerivate normide osas vastavalt ühiskonnas valitsevatele vajadustele. Eestis võeti esimene pankrotiseadus vastu 1992. a. Pankrotiseaduse uus 2003. a välja töötatud täisredaktsioon jõustus 1. jaanuaril 2004. a. Nimetatud pankrotiseaduse tervikteksti täiendati oluliselt 2010. a.

Arvestades asjaolusid, et pankrotiseadus peab olema dünaamiline ning lähtuma ühiskonna majanduslikest, sotsiaalsetest ja õiguspoliitilistest vajadustest ning valitsevatest väärtushinnangutest ning kuivõrd hetkel on ülemaailmseks probleemiks saanud ettevõtete maksejõuetusmenetluste arvu kasv ning makseraskused, siis on pankrotiga seotud temaatika äärmiselt aktuaalne. Riigid on silmitsi olukorraga, kus tuleb tegeleda uute väljakutsetega tagamaks stabiilsust majanduses osalevate subjektide vahel läbi maksejõuetuse ning sellega seonduva õigusliku regulatsiooni. Pankrotimenetluste rohkuse tõttu on suuremat tähelepanu hakanud saama õigussuhete regulatsiooni esemena pankrotimenetlus kui tervik. Pankrotimenetluse kui terviku analüüsimisel on oluline tähendus pankrotimenetluse põhimõtetel, sealhulgas võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttel, mistõttu leiab autor, et käesoleva magistritöö uurimisteema on aktuaalne.

Lisaks eelnevale on käesoleva magistritöö teema aktuaalne, sest sotsiaalsete muutuste tõttu ühiskonnas, mis väljenduvad muuhulgas suures töötuse määras ning ebatavaliselt suurtes maksuvõlgnevustes, on kerkinud üles vaidlused võlausaldajate positsiooni ja võrdse kohtlemise osas pankrotimenetluses, eelkõige väljamaksete tegemisel pankrotivarast. Seetõttu peab autor oluliseks käsitleda võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet ning kõrvalkaldeid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest ja kõrvalekallete vajalikkust ning põhjendatust. Kõrvalekalletena käsitleb käesoleva töö autor tasaarvestuse lubamist pankrotimenetluses ning pandiga tagatud nõuete, töötajate ja maksunõuete eelistamist tavalistele nõuetele. Kuigi viimased ei ole Eestis kehtiva pankrotiseaduse kohaselt eesõigusnõuded, olid töötajate- ja maksunõuded Eestis kuni 2003. a lõpuni kehtinud pankrotiseaduses fikseeritud eesõigusnõuetena. Samuti käsitletakse töötajate- ja maksudega seonduvaid nõudeid mitmetes riikides eesõigusnõuetena.

Oma töö eesmärkide saavutamiseks on autor jaganud töö nelja peatükki. Esimeses peatükis käsitleb autor pankrotimenetluse eesmärke, kollektiivsuse ja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtete omavahelist seost ning võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumise vajalikkust. Arvestades, et käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada,

millised kõrvalekalded võrdse kohtlemise põhimõttest on vajalikud ning kuivõrd pankrotimenetluse eesmärkidest tulenevad kollektiivse ja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte on omavahel tihedalt seotud, siis ei ole võimalik korrektselt analüüsida kõrvalekallete vajalikkust võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest, ilma pankrotimenetluse eesmärkide, kollektiivse ja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte ühtse käsitluseta.

Teises peatükis on võetud vaatluse alla pandiga tagatud nõuete mõiste ja olemus, eelistamise vajalikkus ning erisused kommertsipandi puhul. Kuivõrd käesoleva töö uurimisteema ei ole pandiõigus, millest võiks kirjutada eraldi teadustöö, siis keskendub autor pandi mõistele ja olemusele niivõrd kui see on vajalik käesoleva magistr töö eesmärkide saavutamiseks. Pandipidaja eelistamine tavalistele võlausaldajatele on kõrvalekalle võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest, mille vajalikkuse üle autor nimetatud peatükis arutleb, analüüsides ühtlasi kommertsipandi iseloomust tulenevaid erisusi.

Kolmandas peatükis käsitleb autor tasaarvestust ning selle lubatavust pankrotimenetluses. Lisaks tulevad käsitluse alla tasaarvestuse piirangud pankrotimenetluses. Tasaarvestuse näol on tegemist kõrvalekaldega võrdse kohtlemise põhimõttest. Kolmanda peatüki eesmärgiks on analüüsida ning välja selgitada, kas kõrvalekalle tasaarvestuse näol võrdse kohtlemise põhimõttest on vajalik ning põhjendatud.

Neljandas peatükis määratleb autor eesõigusnõuete mõiste. Lisaks käsitleb autor nõudeid, mis eelmise pankrotiseaduse ajal olid eesõigusnõudeid, kuid tänapäevaks on seadusandja teinud õiguspoliitilise otsuse, mille kohaselt ei käsitleta neid enam eesõigusnõuetena. Olulisemateks peab autor siinkohal töötajate nõudeid ning maksunõudeid. Autor analüüsib, kas eesõigusnõuded võivad rikkuda võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet ning kas nende lubamine pankrotimenetluses võib olla põhjendatud. Samuti analüüsitakse, kas Eesti õiguskorras oli põhjendatud nimetatud eesõigusnõuete välistamine.

Töö koostamisel on olulisteks allikateks muuhulgas Sir K.Cork'i poolt juhitud töögrupi poolt koostatud "*Insolvency Law and Practise. Review of the Review Committee.*", R. M. Goode „*Principles of Corporate Insolvency Law*“, V. Finch „*Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles.*“, P.R. Wood „*Principles of International Insolvency*“ ja I. F. Fletcheri „*The Law of Insolvency*“ ning teiste tunnustatud välisautorite teosed. Peale nimetatud teoste on kasutatud mitmeid Maailma Panga initsiatiivil koostatud juhtnõore ja printsiipe, mis on

kättesaadavad Maailmapanga kodulehel. Lisaks võrkeelsetele allikatele on kasutatud Eesti õigusteadlaste, sh P. Varul, T. Saarma, K-K. Vaks ja P. Pärna, teoseid. Oluliseks allikaks on ka Eest Vabariigi Riigikohtu kohtupraktika ning perioodikas Juridica avaldatud artiklid.

Käesoleva magistritöö koostamisel on autor kasutanud töös püstitatud eesmärkide saavutamiseks võrdlevat, analüütilist ja ajaloolist meetodit. Võrdleva analüüsi meetodit kasutades on autor eelkõige uurinud Euroopa Liidu liikmesriikide Rootsi, Saksamaa, Inglismaa ja Soome pankrotimenetlusi ning nende riikide õiguskorras lubatavaid kõrvalekaldeid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest. Rootsi pankrotiseadust kasutati ühe peamise eeskujuna Eesti 1992. a pankrotiseaduse väljatöötamisel, mistõttu on vajalik Rootsi pankrotimenetluse normide võrdlemine töös analüüsitud pankrotimenetluse normidega. Võrdlus Saksamaaga on puhtpragmaatiline, kuivõrd 2003. a pankrotiseaduse väljatöötamisel lähtuti peaaesjalikult just Saksamaal 1999. a vastu võetud maksejõuetusseadusest. Lisaks peab autor vajalikuks võrdlevat analüüsi Inglise õigusega seetõttu, et pankrotimenetlusel Inglise õiguskorras on väga pikaajaline praktika ning Inglismaa omab vanimat traditsiooni pankrotimenetluse reguleerimisel. Samuti on autor analüüsinud lähinaabri Venemaa pankrotiseadust, põhjusel, et nii Eesti kui ka Venemaa stardipositsioonid kommunismi lagunemisel ning kapitalismi pealetungil olid sarnased, mistõttu on olukord Eestis teatud määral võrreldav Venemaa olukorraga turumajandusele üleminekuga.

Autor on võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekallete analüüsimisel lähtunud ka ajaloolisest meetodist. Autor on analüüsinud eri riikides kehtinud seadusandlust ning võrrelnud seda tänapäevase seadusandlusega lubatavate kõrvalekallete osas. Ajalooline ülevaade võimaldab paremini mõista kõrvalekallete lubatavust ning kõrvalekallete arengut ning läbi eeltoodud instituutide võrdse kohtlemise põhimõtte olulisust pankrotimenetluses. Ajalooliselt on võrreldud Eesti õiguskorras 1992. a vastu võetud pankrotiseadust, 2003. a redaktsiooni ning käesoleval hetkel kehtivat seadust.

I VÕLAUSALDAJATE VÕRDSE KOHTLEMISE PÕHIMÕTTE TÄHENDUS PANKROTIMENETLUSES

1.1. Pankrotimenetluse eesmärgid

Pankrotimenetlus ei ole eesmärk omaette. Võlausaldajad osalevad pankrotimenetluses sooviga saada oma nõuded rahuldatud võimalikult suures ulatuses. Mõne võlausaldaja tegelik eesmärk võib olla ka teistsugune, näiteks võlgniku pankrotti ajamine, võlasuhetes selguse saamine jne. Hoolimata teistest eesmärkidest on reeglina võlausaldajate tähelepanu pankrotimenetluses suunatud momendile, kui pankrotivarast hakatakse neile väljamakseid tegema. Seetõttu on võlausaldajatele üheks olulisemaks perioodiks pankrotimenetluses aeg, millal neile tehakse nõuete rahuldamiseks väljamakseid pankrotivarast.

Eesti Vabariigis 1. jaanuaril 2004. a. kehtima hakanud ning 1. jaanuaril 2010. a. muudetud pankrotiseaduse⁴ (PankrS) § 2 sätestab pankrotimenetluse eesmärgina pankrotimenetluse kaudu võlausaldajate nõuete rahuldamise võlgniku vara arvel käesolevas seaduses ettenähtud korras võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu. Õigusteoorias on pankrotimenetluse eesmärkidena mh. käsitletud kaubandusliku moraali säilitamist ja võlgniku varade ausat ja õiglast jagamist võlausaldajate vahel.⁵

Rahvusvaheline Valuutafond on fikseerinud kaks üldist eesmärki, mis leiavad sisulist kajastamist enamuste riikide pankrotiseaduses. Esimeseks Rahvusvahelise Valuutafondi poolt väljapakutud eesmärgiks on turumajanduses osalejate riski jaotamine ennustatavalt, õiglaselt ja läbipaistvalt. Ennustatavalt tähendab, et pankrotimenetluse reeglid peavad olema seaduses piisava täpsusega määratletud. Õiglane ei tähenda võrdselt, vaid viitab pankrotimenetluse kollektiivsele iseloomule. Läbipaistvalt tähendab, et pankrotimenetluses osalejatele peab olema vajalik informatsioon kättesaadav. Rahvusvahelise Valuutafondi poolt viidatud teise eesmärgi kohaselt tuleb kaitsta ja maksimaliseerida väärtusi kõikide majanduses osalevate subjektide ja majanduse kui terviku huvides.⁶

Sir Kenneth Cork'i Komitee on oma Inglise Parlamendile esitatud aruandes sõnastanud inglise õiguse kaasaegse maksejõuetusõiguse eesmärgid. Nimetatud komitee arvates on oluline tuvastada ja saneerida lähenevat pankrotti võimalikult varajases staadiumis. Hoida ära

⁴ Pankrotiseadus. 22.01.2003. – RT I 2003, 17, 95; RT I 2009, 68, 463.

⁵ K. Cork. Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, pp 53-54.

⁶ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 5-6.

konflikte võlausaldajate vahel. Tagada võlgniku vara realiseerimine ja jaotamine ausalt ja asjakohaselt. Tuvastada maksejõuetuse põhjused ning juhul, kui võlgniku või äriühingust võlgniku esindajate käitumine väärib karistust, siis otsustada, milliseid sanktsioone nende suhtes rakendada. Tagada lisaks võlgniku ja võlausaldaja huvidele ka avalikkuse huvi tunnustamine ja kaitsmine.⁷ Avaliku huvi tähtsust pankrotimenetluses on rõhutanud ka K. Kerstna-Vaks.⁸

Loetletud eesmärkide paljusus on erialakirjanduses tekitanud diskussiooni, kas pankrotimenetlusel peab olema nii palju erinevaid eesmärke. Prof. Jackson leiab, et pankrotimenetlus peaks ainult tegelema kitsalt võlgniku vara realiseerimise ja selle laialijagamisega. Samas prof. Warren on seisukohal, et pankrotimenetluse eesmärgid peaksid olema laiemad, kui ainult vara realiseerimine ja laialijagamine. Tema arvates peaks pankrotimenetlus arvestama laiemate gruppide huvidega, sh töötajad, varustajad, kliendid, naabrid, valitsus jne.⁹ Sarnasele arvamusele jõudis ka Euroopa Komisjoni töögrupp, selgitades oma raportis, et pankrotil on lisaks õiguse ja rahanduse tunnustele ka sotsiaalsed tunnused.¹⁰

Käesoleva töö autor jagab pigem prof. Warreni seisukohta, kuid leiab ühtlasi, et huvitatud isikute ring ei tohi olla liiga lai, sest see võib takistada pankrotimenetluse kiiret ja efektiivset läbiviimist. Samas nõustub autor, et pankrotimenetlus on avaliku huviga menetlus, mistõttu tuleks leida mõistlik kompromiss menetluse efektiivse läbiviimise ja menetlusse kaasatavate gruppide arvu osas.

Professor R. Goode on kogunud ja süstematiseerinud erinevates käsitlustes kajastatud pankrotimenetluse eesmärgid ning sõnastanud need konkreetsemalt. Esiteks leiab prof R. Goode, et võimalusel tuleb proovida võlgniku maksevõime taastamist. Teiseks koguda kokku võlgniku vara ning suurendada seda nii palju kui võimalik. Kolmandaks luua aus ja õiglane jaotussüsteem võlgniku vara realiseerimise tulemi jaotamiseks võlausaldajate vahel. Neljandaks selgitada välja maksejõuetuse põhjused ja rakendada sanktsioone süüdi olevate juhtorganite suhtes.¹¹

---

⁷ **K. Cork.** Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, pp 54-55.

⁸ **K. Kerstna-Vaks.** Järelevalve pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2005, lk 23.

⁹ **F. Tolmie.** Introduction to Corporate and Personal Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1998, pp 5-6.

¹⁰ **European Commission.** Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group. September 2003, p 23, kättesaadav arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme2chance/doc/summary_failure_final_en.pdf (31.05.2010).

¹¹ **R. M. Goode.** Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, pp 25-28.

Autor leiab, et võlgniku tervendamine ei tohiks olla pankrotimenetluse eesmärk, sest reeglina on võlgnik pankrotimenetluses lootusetus majandusseisus, mistõttu ei ole saneerimine enam võimalik. Erialakirjanduses on samuti leitud, et pankrotimenetlusega kaasnevate kahjude ja kulude tõttu ei ole pankrotimenetluses võlgniku saneerimine enam tõenäoline.¹² Saneerimise võimalusi peaks reguleerima enne pankrotimenetlust. Pankrotimenetluse peamiseks eesmärgiks on majanduse tervendamine maksejõuetu võlgniku likvideerimisega õiguskäibest, jaotades järelejäänud vara võlausaldajate vahel õiglaselt, arvestades menetluse avalikku huvi.

Pankroti väljakuulutamise hetkel on võlausaldajad reeglina olukorras, kus võlgniku vara on teadaolevalt vähem, kui võlgnikul kohustusi¹³ või on selge, et võlgnik ei suuda jooksvalt täita oma kohustusi. Võlgniku maksejõuetuse hindamisel on kõige tuntumad bilansiline meetod (*balance sheet test*) ja rahavoogude meetod (*cash-flow test*). Bilansilise meetodi järgi kontrollitakse, kas võlgniku kohustused ületavad võlgniku vara. Rahavoogude meetodi alusel analüüsitakse, kas võlgnik suudab jooksvalt täita oma kohustusi.¹⁴ Tulenevalt vara ebapiisavusest ei saa kõik võlausaldajad oma nõudeid täies ulatuses rahuldada, mistõttu on vajalik õigustlik mehhanism olemasoleva vara õiglaseks ning korrapäraseks jagamiseks.¹⁵

Hoolimata asjaolust, et väga paljud autorid on sõnastanud mitmeid erinevaid pankrotimenetluse eesmärke, võib siiski välja tuua ühe eesmärgi, mis leidub kõikide autorite käsitlustes. Sõltumata eesmärgi varieeruvatest sõnastustest seisneb nimetatud eesmärk sisuliselt võlgniku vara õiglases jagamises võlausaldajate vahel. Antud eesmärk on oluline, sest selle kaudu saab välja tuua võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte ja kollektiivsuse põhimõtte omavahelised seosed.

Ülalpool toodud eesmärgi kohaselt jagatakse võlgniku vara kõikide võlausaldajate vahel. Seega osalevad kõik võlausaldajad kollektiivselt võlgniku vara jagamises, mistõttu on pankrotimenetlus kollektiivne menetlus. Sama eesmärgi teine külg seisneb selles, et võlgniku vara tuleb jaotada võlausaldajate vahel õiglaselt. Õiglaselt tähendab, et samasuguses olukorras olevaid võlausaldajaid tuleb kohelda võrdselt. Toodud eesmärgi teises küljes peitub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte. Seega väljendub antud eesmärk kõige tabavamalt võlausaldajate võrdse kohtlemise ja kollektiivsuse põhimõtte omavahelised seoseid. Vastavalt toodud eesmärgile rakenduvad mõlemad põhimõtted pankroti väljakuulutamisel ning

¹² **P. Manavald.** Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi ökonoomika prisma. - *Juridica*, 2008/6, lk 386.

¹³ Kui võrd võlgniku maksejõuetust hindab kohus esitatud tõendite baasil, siis on teoreetiliselt võimalik, et kuulutatakse välja ettevõtte pankrot, mille varad realsuses ületavad kohustusi.

¹⁴ **I. F. Fletcher.** *The Law of Insolvency.* London: Sweet & Maxwell Ltd, 2002, p 1.

¹⁵ **R. J. Mokal.** Priority as pathology: the pari passu myth. - *Cambridge Law Journal*, 2001/11, p 582.

realiseeruvad koostöös läbi kogu pankrotimenetluse.

1.2. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte seosed kollektiivsuse põhimõttega

Pankrotimenetlus on võlausaldajate jaoks kollektiivne menetlus, mille puhul on juhtivaks põhimõtteks võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte.¹⁶ Eelmises alapeatükis nimetatud pankrotimenetluse eesmärkide saavutamiseks ning varade õiglase ning korrapärase jagamise tagamiseks kehtivad pankrotiõiguses mh. kaks omavahel tihedalt seotud põhimõtet – kollektiivsuse põhimõte ning võrdse kohtlemise põhimõte. Kuivõrd võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte ja kollektiivsuse põhimõte on omavahel olemuslikult seotud, siis tuleb neid käsitleda ühiselt.

Kollektiivsuse põhimõte kajastub Eesti pankrotiõiguses eelkõige pankroti väljakuulutamise tagajärgedes, kuid samuti võlausaldajatele väljamaksete tegemises. Pankrotiseaduse § 35 lg 1 p 1 kohaselt moodustub pankrotiväljakuulutamise hetkel võlgniku varast pankrotivara ning PankrS § 35 lg 1 p 2 kohaselt läheb pankrotivara valitsemise õigus üle pankrotihaldurile. Vastavalt pankrotiseaduse §-le 42 loetakse pankroti väljakuulutamiseга võlausaldajate nõuete täitmise tähtpäev saabunuks. Pankrotiseaduse § 35 lg 1 p 6 järgi lõpetatakse võlausaldaja nõuetelt intresside ja viiviste arvutamine. Pankrotiseaduse § 153 lg 5 kohaselt rahuldatakse järgmise järgu nõuded pärast eelmise järgu nõuete täielikku rahuldamist. Sama paragrahvi lõikes kuus sätestatakse, et kui varast ei piisa kõigi ühe järgu nõuete rahuldamiseks, rahuldatakse sama järgu nõuded võrdeliselt nõuete suurusega. Pankrotiseaduse § 154 lg-s 1 on fikseeritud jaotise mõiste, mis tugineb *pari passu* põhimõttel. Selleks, et vara jagada õiglaselt, tuleb kõiki võlgniku vastu olevaid nõudeid vaadata tervikuna ja üheaegselt – kollektiivselt. Samuti toimuvad varast väljamaksed läbi kollektiivse menetluse, mistõttu on võlausaldaja kohustatud kollektiivsest pankrotimenetlusest osa võtma, kui ta soovib võlgnikult makseid saada.

Tulenevalt eeltoodust tähendab kollektiivsuse põhimõte, et olukorras, kus võlgniku varast ei jätku kõigi võlausaldajate nõuete rahuldamiseks, jagatakse võlgniku vara realiseerimise tulem võlausaldajate vahel võrdeliselt vastavalt võlausaldaja nõude suurusele. Pankroti väljakuulutamiseга lähevad nõuded nõ lukku. Võlausaldajate nõuded enam ei suurene, sest nõuete tähtpäev loetakse saabunuks ning intresside ja viiviste arvutamine peatatakse. Edasine toimub ainult pankrotimenetluse raames. Võlgniku vara müük ja selle realiseerimise tulemi

---

¹⁶ P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. - Juridica, 2008/6, lk 362.

väljajagamine võlausaldajatele toimub ainult pankrotimenetluses. Väljaspool pankrotimenetlust ei saa enam keegi osaleda pankrotivara jagamisel. Seega on pankrotimenetlusel kollektiivne iseloom, mis tähendab, et kõik võlausaldajad osalevad pankrotimenetluses kollektiivselt võrdsetel alustel.

Prof. Fletcheri sõnade kohaselt iseloomustab kollektiivsuse põhimõtte pankrotiõiguse arengut kõige rohkem.¹⁷ Kollektiivsuse põhimõtte väljendatakse erialakirjanduses eelkõige läbi *common pool* probleemi. Nimetatud probleem seisneb selles, et rohkem kui ühel isikul on nõuded sama piiratud ressursi suhtes.¹⁸

Kui tavaliselt on eraldi õigussuhted võlausaldaja – võlgnik, siis pankrotimenetluses tekib kompleksne õigussuhe iga võlausaldaja ja võlgniku vahel, mis on ühendatud üheks tervikuks, et jagada võlgniku järelejäänud vara õiglaselt¹⁹ võlausaldajate vahel ära. Vastasel korral tekiks võidujooks võlgniku varale, mille tulemusena ühe võlausaldaja nõue saaks rahuldatud tervenisti, aga teise võlausaldaja nõue jääks rahuldamata või rahuldataks osaliselt. Selline olukord ei ole tulenevalt võlausaldajate võrdse kohtlemise printsiibist, õiglane, mistõttu jagatakse pankrotimenetluses võlgniku vara võlausaldajate vahel vastavalt *pari passu* printsiibile, mille kohaselt rahuldatakse võlausaldajate nõuded *pro rata* baasil vastavalt sellele kui suure osa moodustab võlausaldaja nõue kogu nõuetest.²⁰

Kollektiivsuse põhimõtte kohaselt ei eristata võlausaldajaid vastavalt nõuete tekkimise ega nõudeavalduse esitamise järjekorrale.²¹ Vastupidiselt pankrotieelsele olukorrale, kus iga võlausaldaja võib vabalt valida vahendeid oma nõuete rahuldamiseks, kehtib kollektiivses pankrotimenetluses võrdse kohtlemise põhimõtte, mille kohaselt tuleb kõiki võlausaldajad kohelda võrdselt, jagades võlgniku vara *pro rata* baasil, vastavalt võlausaldajate pankrotieelsetele õigustele.²²

Toomas Saarma seisukohtade kohaselt tähendab kollektiivsuse põhimõtte, et võlausaldajad võivad saada makseid vaid pankrotimenetluse kaudu. Sellest tuleneb asjaolu, et võlausaldaja on kohustatud kollektiivsest pankrotimenetlusest osa võtma, kui ta soovib võlgnikult makseid

---

¹⁷ **I. F. Fletcher.** The Law of Insolvency. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2002, p 2.

¹⁸ **J. Kilpi.** The Ethics of Bankruptcy. London: Routledge, 1998, p 13.

¹⁹ Õiglaselt ei tähenda, et iga võlausaldaja saab võrdselt teistega. Õiglaselt tähendab proportsionaalset jaotust vastavalt nõude suurusele (*pari passu* printsiip).

²⁰ **I. F. Fletcher.** Insolvency in Private International Law. National and International Approaches. Oxford: Clarendon Press, 1999, p 8.

²¹ **I. F. Fletcher.** The Law of Insolvency. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2002, p 3.

²² **V. Finch.** Security, insolvency and risk: who pays the price? *Modern law review*, 62 (5), p 635.

saada. Menetlusest väljajäämine tähendab oma õiguste kaotamist. Pankrotimenetluses osalemise kohustusega võetakse võlausaldajalt individuaalse tegutsemise võimalus²³.

Pankrotieelselt on igal võlausaldajal õigus kasutada erinevaid meetodeid saamaks oma nõue teiste võlausaldajate suhtes eelisjärjekorras rahuldatud. Seega on pankrotimenetluse eelselt võlausaldajate hulgas kehtiv põhimõte “kiireim võidab” – mida varem saab võlausaldaja oma õigused võlgniku suhtes maksma panna, seda tõenäolisemalt tema nõue saab rahuldatud²⁴.

Edukamad on nimetatud “võistluses” varakamad võlausaldajad, kuivõrd oma õiguste kaitse võimalus on otseses sõltuvuses võlausaldaja rahalistest vahenditest. Selline võlausaldajate võidujooks lõpeb “aeglasemate” võlausaldajate jaoks, kes ei suutnud piisavalt kiiresti tegutseda, *brutum fulmen* olukorras, kus eksisteerib sissenõutavaks muutunud nõue, kuid võlgnikul puudub vara oma kohustuse täitmiseks. Pankrotimenetluses kehtivad kollektiivsuse ning võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte peatavad kirjeldatud võidujooksu, asetades kõik võlausaldajad võrdsele tasemele. Keay ja Walton’i hinnangul on võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte kantud ideest, et võimalikku kahju peavad kõik võlausaldajad kandma võrdselt²⁵.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte on pankrotiõiguses eksisteerinud juba 1570. a ning Prof. Seligsoni arvates on nimetatud põhimõtte pankrotiõiguse nurgakiviks.²⁶ Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet (ladina keeles *par est condicio omnium creditorum*) kasutatakse laialt tähistamaks võlausaldajate võrdset kohtlemist ja üldist õiguslikku seisundit. Antud põhimõtte lubab hulgaliselt erandeid, mis varieeruvad lähtuvalt erinevate riikide seadustest.²⁷

Nimetatud põhimõtte kohaselt tuleb kõiki võlausaldajad kohelda võrdselt, jagades võlgniku vara *pro rata* baasil.²⁸ Võlgniku vara *pro rata* põhjal jagamine tähendab, et iga võlausaldaja saab võlgniku varast sama suure protsendi, kui palju moodustab tema nõue kogu nõuetest.

---

²³ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. – Juridica, 2008/6, lk 357.

²⁴ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. Sweet & Maxwell, London 1997, p 142.

²⁵ A. R. Keay, P. Walton. Insolvency Law: Corporate and Personal. Pearson Education Limited, Essex 2003, p 22.

²⁶ A. R. Keay, P. Walton. *Op.cit.*, p 396.

²⁷ I. F. Fletcher. Insolvency in Private International Law. National and International Approaches. Oxford: Second Edition. Oxford University Press, 2005, p xxiv, p 9.

²⁸ I. F. Fletcher. Insolvency in Private International Law. National and International Approaches. Oxford: Clarendon Press, 1999, p 8.

Võlausaldajate võrdsuse põhimõtet liigitatakse materiaalseks võrdsuseks ehk võrdsete kohtlemist võrdselt ja ebavõrdsete kohtlemist ebavõrdselt ning formaalseks võrdsuseks ehk võrdsete ja ebavõrdsete ühesugust kohtlemist.²⁹ Aja jooksul on kõikides turumajandusega riikides kadunud võlausaldajate võrdsuse põhimõte selle algses tähenduses (formaalne võrdsus) ning tavaliste võlausaldajate³⁰ õiguslik positsioon on kõikjal nõrgenenud.³¹ Tekkinud on erinevad eelistatud seisundis olevad nõuded (pankrotimenetluse kulud, pandiga tagatud nõuded jne), mis kuuluvad rahuldamisele enne nn. tavaliste võlausaldajate nõudeid. Kuivõrd tänapäeva õigusruumis ei eksisteeri võlausaldajate absoluutset võrdset kohtlemist, siis käsitleb käesoleva töö autor võlausaldajate võrdset kohtlemist selle materiaalses mõttes.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet tuntakse ka *pari passu* põhimõttena.³² *Pari passu* on ladina keelne termin, mis tähendab "samal ajal", "võrdselt".³³ Black's Law Dictionary³⁴ kohaselt tähendab termin *pari passu* "proportsionaalselt", "ilma eelistuseta". Nimetatud termin tuleneb Rooma õigusest ja tähendab, et võlausaldaja nõue rahuldatakse vastavalt selle nõude proportsioonile kogu nõuete hulgas e nõuded rahuldatakse lähtuvalt nende suuruselt *pro rata* baasil.³⁵

Siinkohal on oluline märkida, et termin *pari passu* ei ole eksklusiivne pankrotiõigusele. Näiteks on *pari passu* põhimõtte kasutusel majandusteaduses, samuti pankrotiõiguses menetlusliku võrdsuse põhimõttena. Seetõttu peab töö autor vajalikuks täpsustada, et käesoleva töö raames kasutatakse terminit *pari passu* pankrotimenetluse jaotuspõhimõttena.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet peetakse erialakirjanduses pankrotiõiguse aluspõhimõtteks.³⁶ Cork'i komitee peab võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet ehk pankrotivara jaotust *pro rata* baasil pankrotiõiguse fundamentaalseks eesmärgiks³⁷. G. MacCormak on seisukohal, et võlausaldajate võrdne kohtlemine on pankrotimenetluse

---

²⁹ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. - Juridica, 2008/6, lk 354.

³⁰ Autor käsitleb tavaliste võlausaldajatena pankrotimenetluse võlausaldajaid, kelle nõuded rahuldatakse peale eesõigusnõudeid, kuid enne hilinenult esitatud nõudeid.

³¹ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 50.

³² I. F. Fletcher. Insolvency in Private International Law. National and International Approaches. Oxford: Clarendon Press, 1999, p 8.

³³ L. C. Buchheit, J. S. Pam. The pari passu clause in sovereign debt instruments. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.law.georgetown.edu/international/documents/Pam.pdf> (31.05.2010).

³⁴ B. A. Garner. Black's Law Dictionary (8th edition), 2004.

³⁵ J. Kilpi. The Ethics of Bankruptcy. Routledge, London, 1998, p 13.

³⁶ V. Finch. Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, p 42.

³⁷ K. Cork. Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 317.

alusprintsii.³⁸ Keay ja Walton peavad *pari passu* põhimõtet pankrotiõiguse toimemehhanismide aluseks.³⁹ Goode hinnangul on *pari passu* printsiiip kõikehõlmav ning selle eesmärk on vältida kokkuleppeid, mis eelistavad ühte võlausaldajat teistele, tekitades seega ebavõrdsust võlausaldajate seas⁴⁰.

Hoolimata asjaolust, et võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet peetakse pankrotimenetluse alustalaks, ei ole sellise printsiiibi kohaldamine praktikas täies ulatuses võimalik. Seda näiteks vastuolu tõttu lepinguvabaduse põhimõttega, mille kohaselt tuleb austada võlgniku ja võlausaldajate vahel varsemalt sõlmitud, st. pankrotimenetluse eelseid, kokkuleppeid. Samuti tuleb arvestada pankrotimenetluses kehtiva pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise printsiiibiga.⁴¹ Nimetatud põhimõtte järgi tuleb enne pankrotimenetlust kehtivad õigused jätta pankrotimenetluses kehtima võimalikult suures ulatuses.⁴²

Lisaks ei saavuta võrdse kohtlemise põhimõte praktikas tihtipeale oma eesmärgi, milleks on pankrotivara õiglane jaotamine võlausaldajate vahel⁴³. Rizwaan Jameel Mokal on seisukohal, et kuivõrd *pari passu* printsiiip on laialdaselt tunnustatud fundamentaalse põhimõttena, mis kannab selliseid olulisi eesmärgi nagu korrapärane menetlus ja võlausaldajate õiglane kohtlemine, siis peaks kõik kõrvalkalded *pari passu* põhimõttest olema murettekitavad.⁴⁴ Prof Mokal'i poolt läbiviidud uuringu kohaselt ei jagu 88% pankrotijuhtudest pankrotivarast nn. tavalistele võlausaldajatele midagi ning keskmiselt saavad nn. tavalised võlausaldajad rahuldatud 8% oma nõuetest.⁴⁵

1.3. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalkaldumise vajalikkus

Pankrotimenetluse eesmärkide paljusus toob kaasa eesmärkide vastuolulisuse ja võistlevuse, mistõttu võib kõikide pankrotimenetluste eesmärkide saavutamist pidada ebatõenäoliseks.⁴⁶

---

³⁸ G. McCormack. Secured Credit under English and American Law. United Kingdom, 2004, p 171. Vt ka K. Davis, J. Ziegel. Assessing the economic impact of a new priority scheme for unpaid wage earners and suppliers of goods and services.

³⁹ A. R. Keay, P. Walton. Insolvency Law: Corporate and Personal. Essex: Pearson Education Limited, 2003, p 396.

⁴⁰ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 142.

⁴¹ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. - Juridica, 2008/6, lk 355.

⁴² R. M. Goode. *Op.cit.*, pp 36-37.

⁴³ K. Cork. Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 317.

⁴⁴ R. J. Mokal. Priority as pathology: the *pari passu* myth. - Cambridge Law Journal, 2001/11, lk 582.

⁴⁵ R. J. Mokal. *Op.cit.*, p 588.

⁴⁶ K. Kerstna-Vaks. Kohtulik järelvalve ja selle seos pankrotimenetluse eesmärkidega. - Juridica, 2005/9, lk

Eelpool käsitletud põhimõtete omavahelisest kollisioonist tulenevalt on seadusandja pidanud kehtestama erinevaid kõrvalekaldeid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest.

Kõrvalekalded võrdse kohtlemise põhimõttest on tingitud erinevatest ajaloolistest, poliitilistest ja pragmaatilistest faktoritest. Samuti on kõrvalekalletel mitmeid eesmärke, nagu näiteks õiguskindluse, täpsemalt õiguspärase ootuse printsiibi tagamine, võlgniku tegevuse kasumlikkuse tagamine, töötajate kaitse, lepinguvabaduse põhimõtte kaitse.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumiseks peavad olema mõjuvad põhjused. Vastavalt Maailma Panga Printsiipidele peavad erandid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest olema võimalikult piiratud, selgelt määratletud ja ainult mõjuvatel ärielistel, avalikel või sotsiaalsetel põhjustel, näiteks eraldi reeglite koostamine töötajatele.⁴⁷

Prof. Goode leiab, et erandeid *pari passu* põhimõttest tuleb liigitada tõelisteks eranditeks (*true exceptions*) ja vääreranditeks (*false exceptions*). Tõeliste eranditena käsitleb prof Goode nõudeid, mida saab tasaarvestada, või nõudeid, mis on tekkinud pärast pankrotimenetluse algatamist, või nõudeid, mille mittetasumisega võib kaasneda kahju pankrotivarale, või nõudeid, millele riik on andnud eelise (maksunõuded, töötajate nõuded), või nõudeid, mis asetuvad madalamal kui tavalised nõuded. Vääreranditena *pari passu* põhimõttest käsitleb prof. Goode pandiga tagatud nõudeid, omandireservatsiooniga lepingutest tulenevaid nõudeid ja vara välistamisest tulenevaid nõudeid.⁴⁸ Autor liigitaks väärerandite alla ka tagasivõitmisest tulenevad nõuded.

Goode leiab, et kuivõrd pandiga tagatud ning omandireservatsiooniga lepingutest tulenevad nõuded rahuldatakse vara arvelt, mis ei ole kunagi võlgnikule kuulunud, siis ei ole tegemist *pari passu* põhimõtte rikkumisega, kuivõrd *pari passu* kehtib üksnes pankrotivara jaotamise suhtes.⁴⁹

Käesoleva töö autor peab vajalikuks märkida, et Goode seisukoht, mille kohaselt on pandiga tagatud nõuete eelistamine nn väärerand *pari passu* põhimõttest, tugineb Inglise õigusel, mille kohaselt ei kuulu pandiese pankrotivara hulka. Kuivõrd Eesti õiguse kohaselt kuulub pandiese pankrotivara hulka, siis on Eesti õiguses pandiga tagatud nõuete eelistamine nn tõeline erand

---

657.

⁴⁷ P. J. Omar. International Insolvency Law. Themes and Perspectives. Hampshire, Ashgate Publishing Limited 2008, p 300.

⁴⁸ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 152.

⁴⁹ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 152.

pari passu põhimõttest. Käesoleva töö autor mõnab, et juhul, kui pandiese ei kuulu pankrotivara hulka, vaid seda käsitletakse eraldi iseseisvana, siis ei ole pandipidaja eelistamine teistele võlausaldajatele käsitletav Goode mõistes nn tõelise erandiga *pari passu* põhimõttest. Samas juhul, kui pandiese kuulub pankrotivara hulka, siis on tegemist nn tõelise erandiga *pari passu* põhimõttest. Vastavalt PankrS § 35 lg 1 p-le 1 muutub võlgniku vara pankroti väljakuulutamiselega pankrotivaraks. Seega juhul, kui võlgnikule kuulub pandiga koormatud vara ning võlgnikule kuulutatakse välja pankrot, siis muutub pandiese pankrotivaraks. Tulenevalt eeltoodust leiab autor, et kuivõrd Eesti õiguse kohaselt kuulub pandiese pankrotivara hulka, siis on Eesti õiguses pandiga tagatud nõuete eelistamine nn tõeline erand *pari passu* põhimõttest.

Autor nõustub prof. Goode'ga, et vara välistamisest tulenevaid nõudeid võib samuti liigitada väärerandiks *pari passu* põhimõttest. PankrS § 108 kohaselt muutub võlgniku vara pankrotiotsuse alusel pankrotivaraks. Sama paragrahvi lõike kaks järgi kuulub pankrotivara hulka vara, mis oli võlgnikul pankroti väljakuulutamise ajal, samuti vara, mis nõutakse või võidetakse tagasi või mille võlgnik omandab pankrotimenetluse ajal. Sama paragrahvi lõike kolm alusel ei kuulu pankrotivara hulka võlgniku vara, millele vastavalt seadusele ei või pöörata sissenõuet. Järelikult vara, mis ei kuulu võlgnikule ja mida ei saa tagasi võita, ei kuulu pankrotivara hulka, mistõttu puudub pankrotimenetluse võlausaldajatel õigus nõuda sellise vara realiseerimist ja tulemi jagamist nende vahel.

Pankrotiseadus § 123 lg-s 1 sätestatakse, et pankrotivara hulka ei kuulu esemed, mis kuuluvad kolmandale isikule. Kui kolmandal isikul on nõue talle kuuluva eseme väljaandmiseks, peab haldur eseme tagastama (vara välistamine). Vara välistamist nõudev isik ei ole välistamisnõude osas pankrotivõlausaldajaks. Seega ei kuulu vara välistamise nõude esemeks olev vara pankrotivara hulka, mistõttu ei ole sellisel juhul tegemist nn tõelise erandiga *pari passu* põhimõttest. Tulenevalt eeltoodust jagavad käesoleva töö autor ning prof Goode seisukohta, et vara välistamine pankrotivarast ei ole erand *pari passu* põhimõttele ning nimetatud põhimõte ei laiene vara välistamisele pankrotivarast.

Autor liigitaks väärerandite alla ka nõuded, mis tulenevad vara tagasivõitmisest. Tagasivõitmise eesmärgiks on tehingute ja muude tegude kehtetuks tunnistamise kaudu nõuda vara tagasi pankrotivara hulka ning seda siis müüa.⁵⁰ Pankrotiseaduse § 109 lg 1 kohaselt tunnistab kohus tagasivõitmisel kehtetuks võlgniku tehingu või muu toimingut, mis on tehtud

---

⁵⁰ P. Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. - Juridica, 1994/1, lk 7.

enne pankroti väljakuulutamist ja mis kahjustab võlausaldajate huve. Seega annab pankrotiseadus võimaluse tagasivõitmise kaudu tunnistada kehtetuks tehingud, mis tsiviilõiguse mõttes oleksid kehtivad.

Pankrotiseaduse §-s 119 on fikseeritud tagasivõitmise tagajärjed. Nimetatud paragrahvi lõikes üks sätestatakse, et kui kohus tunnistab tehingu tagasivõitmise korras kehtetuks, on teine pool kohustatud tagastama pankrotivarasse tehingu alusel saadu koos viljade ja muu kasuga. Tuginedes eeltoodule on haldur kohustatud tagastama teisele poolele tagasivõidetud tehingu alusel saadu. Juhul, kui haldur võidab tehingu tagasi ja isik on kohustatud nimetatud tehingu alusel saadu üle andma pankrotivarasse, siis on põhjendamatu sellele isikule, kes tegi tsiviilõiguslikult kehtiva tehingu, mis tunnistati kehtetuks tagasivõitmise tõttu, mitte tagastada tema poolt sama tehingu alusel üleantut, välja arvatud juhul kui isik tegutses halvas usus. Nimetatud hea usu põhimõte on fikseeritud pankrotiseaduse §-s 119.⁵¹

Seega juhul, kui isikult võidetakse tehing tagasi ning ta on heauskne, siis makstakse talle pankrotivarast tehingu järgi üleantu tagasi enne teisi võlausaldajaid. Arvestades, et tagasivõitmine saab toimuda ainult peale pankroti väljakuulutamist ning lähtudes pankrotiseaduse § 8 lg-st 3, mille kohaselt on pankrotivõlausaldaja isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist, siis ei saa olla isikud, kellel tekib nõue tulenevalt tema suhtes toimunud tagasivõitmisest olla tavaline võlausaldaja. Kuivõrd heauskne isik, kellelt võidetakse tehing tagasi ei ole pankrotimenetluses võlausaldaja, siis ei saa talle väljamaksete tegemine rikkuda võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Autor nõustub prof. Goode'ga, et tasaarvestamise lubamine pankrotimenetluses rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet. Võlausaldaja, kelle vastu on võlgnikul nõue, saab teatud juhtudel tasaarvestada oma nõude võlgniku nõudega, mille tulemusena saab nimetatud võlausaldaja rahuldada oma nõude proportsionaalselt suuremas ulatuses, kui need võlausaldajad, kelle vastu võlgnikul ei ole nõuet, mida tasaarvestada. Seega eelistatakse tasaarvestamise lubamisega võlausaldajat, kelle vastu on võlgnikul nõue, mida võlausaldaja saab tasaarvestada oma nõudega võlgniku vastu. Samas leiab autor, et selline võlausaldajate võrdse kohtlemise rikkumine on põhjendatav. Tasaarvestuse problemaatikat analüüsib autor täpsemalt käesoleva töö kolmandas peatükis.

---

⁵¹ Vt tagasivõitmise kohta lähemalt **M. Sutt**. Tagasivõitmine pankrotimenetluses. - *Juridica*, 2000/10, lk 645-653 ja **J. Perem**. Tagasivõitmine Eesti pankrotiseaduses ja mõned võrdlused Rootsi vastava seadusandlusega. - *Juridica*, 1995/7, lk 295-304.

Kuivõrd võlgniku vara ja ressursid on piiratud, siis läheb pankrotimenetluse läbiviimiseks vaja krediiti. Samas ei ole ilmselt keegi nõus andma krediiti tingimusel, et tema nõue rahuldatakse koos teiste nõuetega lähtuvalt *pari passu* põhimõttest, mistõttu krediidi saamiseks tuleb uusi võlausaldajaid eelistada nendele, kellel on juba nõue võlgniku vastu. Pankrotihaldur ei ole reeglina nõus tegutsema tasuta, mistõttu on massvõlgade ja pankrotimenetluse kulude rahuldamine enne jaotise alusel raha väljamaksmist põhjendatud. Samal arvamusel on ka prof. Goode.⁵²

Kuigi massvõlgade ja pankrotimenetluse kulude väljamaksmisega pankrotimenetlusest eelistatakse nimetatud maksete saajaid tavalistele võlausaldajatele, ei ole autori arvates tegemist võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisega, sest isikud, kellele tasutakse massvõlad või pankrotimenetluse kulud, ei ole pankrotimenetluses võlausaldajad. Autori arvates on oluliseks kriteeriumiks võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise määratlemisel võlausaldaja mõiste. Vastavalt pankrotiseaduse § 8 lg-le 3 on pankrotivõlausaldaja (võlausaldaja) isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist. Isikud, kellel tekib nõue seonduvalt massikohustusega või pankrotimenetluse kuludega ei ole võlausaldajad pankrotiseaduse mõttes, mistõttu ei pea autor nende eelistamist võlausaldajate võrdse kohtlemise rikkumiseks.

Nõuded, millele riik on andnud eelise teiste nõuete ees käsitletakse erialakirjanduses eesõigusnõuetena (*priority claims*). Vanessa Finch defineerib eesõigusnõudeid kui tagamata nõudeid, milledele seadusandja on pidanud vajalikuks anda nõuete rahuldamisel eelisjärjekord tavaliste nõuete ees.⁵³ Nimetatud definitsiooni kohaselt ei kuulu pandiga tagatud nõuded eesõigusnõuete alla, mis on omaette problemaatika. Eesõigusnõuetega seonduvaid küsimusi analüüsib autor põhjalikumalt käesoleva töö neljandas peatükis. Samas kui riik peab vajalikuks teatud nõuete eelistamist tavalistele nõuetele, siis rahuldatakse nimetatud eesõigusnõuded enne tavalisi nõudeid. Seega eelistatakse eesõigusnõudeid tavalistele nõuetele, millega rikutakse võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, mistõttu saab käsitleda eesõigusnõudeid kui tõelist erandit *pari passu* põhimõttest.

Pankrotimenetluse ühest peamisest eesmärgist, mille kohaselt tuleb võlgniku vara jaotada võlausaldajate vahel õiglaselt, tulenevad nii kollektiivsuse põhimõtte kui ka võlausaldajate

---

⁵² R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 154.

⁵³ V. Finch. Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, p 425.

võrdse kohtlemise põhimõte, mis rakenduvad pankroti väljakuulutamisega ning realiseeruvad läbi kogu pankrotimenetluse.

Kollektiivsuse põhimõte tähendab eelkõige, et võlausaldajad osalevad pankrotimenetluses ühiselt. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte tähendab, et pankrotimenetluses ühiselt osalevaid võlausaldajaid tuleb sarnastes olukordades kohelda võrdselt. Seega tuleneb võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte kollektiivsuse põhimõttest. Hoolimata asjaolust, et nimetatud põhimõtted osaliselt kattuvad ei saa neid samastada. Samuti ei saa nimetatud põhimõtteid vastandada, mistõttu on mõlemad põhimõtted olulised ning neid tuleb käsitleda ühiselt.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet ja kollektiivsuse põhimõtet ühiselt käsitledes peab autor vajalikuks rõhutada, et võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte omab pankrotimenetluse regulatsiooni seisukohast praktilisemat tähendust. Näiteks võib pankrotimenetluses lähtuvalt pankrotimenetluse eesmärkidest muuta enne pankroti väljakuulutamist kehtinud reegleid. Teisisõnu võidakse pankrotimenetluses transformeerida enne pankroti väljakuulutamist kehtinud reegleid niivõrd, kuivõrd see on vajalik ja põhjendatud pankrotimenetluse läbiviimiseks. Viidatud reeglite muutmise põhjustab enamasti võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte.

Seega võidakse peale pankroti väljakuulutamist muuta enne pankrotimenetlust kehtinud reegleid tuginedes võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttele. Lähtuvalt pankrotimenetluse eesmärkidest võivad pankrotimenetluse läbiviimiseks olla vajalikud ka erandid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest. Kuivõrd võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte võimaldab erandeid enne pankroti väljakuulutamist kehtinud reeglitele, siis on erandid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest omakorda kõrvalekalded erandist. Hoolimata asjaolust, et kollektiivsuse põhimõte ja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte on mõlemad juhtivad põhimõtted pankrotimenetluses, peab autor ülalpool toodud põhjustel vajalikuks keskenduda peamiselt võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttele ning analüüsida kõrvalekaldeid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest.

Käesolevas magistritöös analüüsitakse, kas konkreetsed kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest on põhjendatud ning vajalikud. Arvestades töö piiratud mahtu ei ole võimalik analüüsida kõiki kõrvalekaldeid, mistõttu valis autor need kõrvalekalded, mis tema meelest on kõige olulisemad ning erialakirjanduses kõige rohkem tähelepanu saanud.

Nimetatud põhjusel analüüsib autor järgnevalt, kas tasaarvestuse lubamine, pandiga tagatud nõuete ning maksu- ja töötajate nõuete eelistamine pankrotimenetluses rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet. Juhul kui autor asub seisukohale, et esineb kõrvalekalle võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest, siis analüüsitakse, kas selline kõrvalekaldumine konkreetsel juhul on vajalik ja põhjendatud.

II PANDIGA TAGATUD NÕUDED PANKROTIMENETLUSES

2.1. Pandiga tagatud nõuete eelistamise põhjused pankrotimenetluses

Pandiõigus on asjaõigus, mis absoluutse õigusena kehtib igauhe suhtes. Pandiõigus seatakse nõude tagamiseks ning pandipidaja võib nõuda asja realiseerimist ja oma nõude rahuldamist saadavast rahast.⁵⁴ Seega on pant varalise nõude tagamise vahend, mille eesmärk on tagada võlgniku kohustuse täitmist. Juhul, kui võlgnik ei täida kohustust, siis on võlausaldaja õigustatud rahuldama oma nõude pandieseme arvelt. Pandi institutsioon on oluline turumajanduslikes suhetes, eriti krediidi andmisel, sest pant tagab võlausaldajale õiguskindluse, et juhul, kui võlgnik ei täida oma kohustust võlausaldaja ees, siis rahuldatakse võlausaldaja nõue pandieseme müügist saadava tulemi arvel. Samas ei pruugi pandieseme müügist saadav summa katta pandiga tagatud nõuet. Näiteks võib pandiese hävida ning muutuda väärtusetuks, mistõttu ei kata pandiese enam pandipidaja nõuet. Samuti võib pandieseme väärtus oluliselt väheneda pandi seadmise ja pandieseme realiseerimise vahelisel ajal. Hoolimata eeltoodust leiab autor, et pant on kõige kindlam tagatis kohustuse täitmiseks.

PankrS § 153 kohaselt kuuluvad võlausaldajate nõuetest rahuldamisele esimeses järgus pandiga tagatud nõuded. Pankrotiseadus ei sätesta pandi mõistet eraldi, mistõttu on vajalik asjaõigusseaduse kohaldamine pandi mõiste sisustamisel. Asjaõigusseaduse⁵⁵ (AÕS) § 276 lg 1 kohaselt võib asja pandiga (pandiõigusega) koormata selliselt, et isikul, kelle kasuks pant on seatud, on õigus pandiga tagatud nõude rahuldamisele panditud vara arvel, kui nõuet ei ole kohaselt täidetud. AÕS § 277 lg 1 kohaselt võib pantida asju ja varalisi õigusi, mille pantimine ei ole seadusega keelatud. Pandiga võib tagada igat rahaliselt hinnatavat nõuet, samuti võib tagatav nõue olla tingimuslik või tekkida tulevikus. Seega on pant asjale või varalisele õigusele seatud koormatis, mis tagab pandipidaja nõudeid pandieseme omaniku vastu.

Siinkohal on oluline märkida, et lisaks AÕS § 277 lg-s 1 märgitud pandiõigustele võib pandiõigus pankrotiseaduse mõttes tekkida ka seadusjärgsele pandiõigusele. Riigikohtu tsiviilkolleegium on oma 12.11.2003. a. otsuses, asjas nr. 3-2-1-120-03, asunud seisukohale, et AÕS §-des 320-324 (kuni 01.07.2003 kehtinud redaktsioon) sätestatud kinnipidamisõigus oli seadusjärgne pandiõigus. Seega tuleb PankrS § 86 lg 1 p 1 järgi esimeses järgus rahuldada

⁵⁴ P. Pärna. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2004, lk 431-432.

⁵⁵ Asjaõigusseadus. 9.06.1993. – RTI 1993, 39, 590; RTI 2010, 26, 128.

ka nõuded, mille tagamiseks teostas võlausaldaja AÕS § 320 lg-s 1 sätestatud kinnipidamisõigust.⁵⁶

Tulenevalt eeltoodust kuulub PankrS §-s 153 sätestatud pandi mõiste alla ühtlasi seadusjärgsed pandiõigused, nagu näiteks võlaõigusseaduse⁵⁷ (VÕS) § 305 sätestatud üürileandja pandiõigus, töövõtja töövõtulepingust tulenev pandiõigus (VÕS § 654), agendi agendilepingust tulenev pandiõigus (VÕS § 685), komisjonäri komisjonilepingust tulenev pandiõigus (VÕS § 702), vedaja veolepingust tulenev pandiõigus (VÕS § 803) ja ekspedeerija ekspedeerimislepingust tulenev pandiõigus (VÕS § 863). Kuni 1.07.2003. a. oli seadusjärgne pandiõigus reguleeritud asjaõigusseaduses, kehtivas seaduses reguleerib seadusjärgset pandiõigust võlaõigusseadus.

AÕS § 276 liigitab pandi vallaspandiks ja kinnispandiks. Vallaspandi liikidena tuntakse Eesti õiguses käsipanti, registerpanti ja õiguse pantimist ning ainsa kinnispandina hüpoteeki. Majanduslikus tähenduses omab kinnispant suuremat tähendust, kui vallaspant, mida kasutatakse enamasti väiksemate ja lühiajalisemate kohustuste tagamiseks⁵⁸.

Eraldi tuleb autori hinnangul käsitleda kommertspanti kui valduseta registerpanti alaliiki.⁵⁹ Kommertspandiseaduse⁶⁰ § 1 kohaselt võib äriregistrisse kantud ettevõtja nõude tagatisena seada oma vallasvarale kommertspandiregistrisse kantud käesolevas seaduses sätestatud ulatusega pandi (kommertspant), ilma et ta annaks üle panditava vara valdust. Kommertspant ulatub kogu äriühingu vallasvarale või füüsilisest isikust ettevõtja majandustegevusega seotud vallasvarale. Seega ei ole kommertspant seotud konkreetse pandiesemega vaid on nõ. hõljuv (*floating charge*) pant kogu võlgniku vallasvarale.

Kommertspandi eelis seisneb selle lihtsuses, mugavuses ja ennekõike selle paindlikkuses⁶¹. Kommertspandi seadmine võimaldab võlgnikul anda piisav tagatis võlausaldajale, seejuures jääb võlausaldajale võimalus vabalt oma vara käsutada⁶². Samas on kommertspandil olulisi puuduseid. Näiteks kommertspandiga tagatud nõuete rahuldamisel realiseeritakse kogu

⁵⁶ RKTko 3-2-1-120-03, p 14.

⁵⁷ **Võlaõigusseadus**. 26.09.2001. – RT I 2002, 53, 336; RT I 2010, 7, 30.

⁵⁸ **P. Pärna**. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2004, lk 433.

⁵⁹ **P. Pärna, V. Kõve**. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura Õigusteabe AS, 1996, lk 430.

⁶⁰ **Kommertspandiseadus**. 5.06.1996. – RT I 1996, 45, 848; RT I 2008, 59, 330.

⁶¹ **K. Cork**. Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 344.

⁶² *Ibid.*

võlgniku vallasvara, mistõttu ei jää tavalistele võlausaldajatele midagi⁶³.

Eeltoodud kommertsipandi eripäradest tulenevalt käsitletakse kommertsipanti mitmetes riikides eraldi teistest pandiõigustest. Näiteks Inglise õiguse kohaselt rahuldatakse kommertsipandiga tagatud nõuded alles vahetult enne nn tavalisi nõudeid.⁶⁴ Eesti Vabariigis kuni 31. detsembrini 2003. a kehtinud pankrotiseaduse⁶⁵ (edaspidi vana PankrS) § 86 lg 1 p 4 kohaselt rahuldati kommertsipandiga tagatud nõuded pärast tavalise pandiga (nt. hüpoteek) tagatud nõudeid, töötajate nõudeid ja maksunõudeid, ning vahetult enne nn. tavalisi nõudeid. Hetkel kehtivas pankrotiseaduses ei ole seadusandja pidanud vajalikuks kommertsipandiga tagatud nõuetele eristaatuse andmist, ning kommertsipandiga nõuded kuuluvad rahuldamisele sarnaselt teiste pandiga tagatud nõuetega.

Arvestades asjaolu, et kommertsipant on valduseta registerpandi alaliik, mis erineb tavalisest pandist, siis võib kommertsipandi erinev reguleerimine seoses eesõigusnõuetega olla põhjendatud. Tulenevalt kommertsipandi erinevusest nõ. tavalisest pandist, käsitleb käesoleva töö autor kommertsipanti ning selle põhjendatust eraldi käesoleva peatüki kolmandas alapunktis.

Üldtuntud põhimõtte kohaselt rahuldatakse nende võlausaldajate nõuded, kelle nõue on pandiga tagatud, enne teiste võlausaldajate nõudeid. Seega eelistatakse selgelt ühte võlausaldajat (võlausaldaja, kelle nõue on pandiga tagatud) teistele võlausaldajatele, mis on vastuolus võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttega. Samas tuleb arvestada pankrotimenetluses kehtiva pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõttega, mille kohaselt tuleb enne pankrotimenetlust kehtivaid õiguseid tunnustada pankrotimenetluses nii suures ulatuses kui võimalik.

Pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõtte kohaselt tuleb pankrotimenetluse eelsed õigused, kohustused ja vara transformeerida pankrotimenetlusesse vältides üleliigseid õiguste nihestamisi e. rikkumisi pankrotieelse staadiumi mõttes.⁶⁶ Sama põhimõtte kohaselt ei lõpeta pankrotimenetlus isikute õiguseid, vaid piirab selliste õiguste teostamist.⁶⁷

---

⁶³ **K. Cork.** Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 32.

⁶⁴ **I. F. Fletcher.** The Law of Insolvency. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2002, p 654.

⁶⁵ **Pankrotiseadus.** 22.01.2003. - RT 1992, 31, 403; RT I 1997, 18, 302.

⁶⁶ **R. M. Goode.** Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 37.

⁶⁷ **R. M. Goode.** Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 37.

Prof. Varul on seisukohal, et pandiga tagatud nõudeid tuleb eelistada teistele nõuetele, sest vastasel korral kaotab pant usaldatavuse ning see mõjuks halvasti majandussuhete arengule ja stabiilsusele.⁶⁸ Juhul, kui kohelda pankrotimenetluses pandiga tagatud nõuet võrdselt teiste nõuetega ning rahuldada kõik nõuded võrdselt vastavalt *pari passu* printsiibile, siis tekib olukord, kus võlausaldajal, kelle nõue on pandiga tagatud, ei ole sellest pandiesemest, mis on konkreetselt tema nõude tagamiseks seatud, mingit kasu. Pandiga tagatud nõue muutuks samaväärseks pandiga tagamata nõudega, mis muudaks pandi seadmise mõttetuks. Eeltoodu tulemusena tühistaks pankrotimenetlus sisuliselt kõige kindlama tagatise kohustuse täitmiseks, ning tekitaks olukorra, milles ei ole tegelikult vahet, kas kohustus oli tagatud või mitte. Seega pandiga tagatud nõuete eelistamise välistamine pankrotimenetluses muudab kogu pandi institutsiooni kasutuks.

Samas on riike, kus eelistatakse teatud eesõigusnõudeid isegi pandiga tagatud nõuetele. Näiteks Venemaal eelistatakse pandiga tagatud nõuetele elu- ja tervisekahjustusest tulenevaid nõudeid. Samuti autorilepingutest tulenevaid nõudeid ja töölepingutest tulenevaid nõuded.⁶⁹

Kuigi selline lähenemine võib tunduda esmapilgul kummaline, toetavad sellist seisukohta ka mõned autorid erialakirjanduses. Nimetatud seisukohta toetab Cantlie, kes väidab, et töötajate nõuded võiksid olla eelistatud nii tavalistele nõuetele kui ka pandiga tagatud nõuetele. Antud asjaolu põhjendab ta väitega, et kuivõrd pandiga tagatud võlausaldajatel on tavaliselt kõige parem ülevaade võlgniku majanduslikust olukorrast ning arvestades, et pandiga tagatud võlausaldajatel on paremad võimalused võlgniku jälgimiseks ning vajadusel sekkumiseks võlgniku majandustegevusse, siis töötajate nõuete eelistamine pandiga tagatud nõuetele motiveerib pandiga tagatud nõuetega võlausaldajaid veelgi paremini jälgima võlgniku tegevust ning õigeaegselt sekkuma, et parandada võlgnikku halba juhtimist võimalikult varajases staadiumis.⁷⁰

Käesoleva töö autor ei nõustu toodud seisukohaga. Sisuliselt tähendab Cantlie poolt toodud väide, et juhul, kui pandiga tagatud nõudega võlausaldaja ei jälgi võlgniku majandustegevust piisava hoolega või ei sekku võlgniku majandustegevuse õigel ajal, siis tuleks vastutus võlgniku majandustegevuse halvenemise eest panna pandiga tagatud nõudega võlausaldaja

---

⁶⁸ P. Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. - *Juridica*, 1994/1, lk 11.

⁶⁹ С. Андреев. Комментарии к федеральному закону о несостоятельности (банкротстве). Москва, 2004, ст 237-238.

⁷⁰ J. S. Ziegel, S. I. Cantlie. *Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law*. Oxford: Clarendon Press, 1994, p 445.

õlgadele. Teisisõnu peaks pandiga tagatud nõudega võlausaldaja jälgima täpselt võlgniku majandustegevust ning õigeaegselt sekkuma, et mitte kahjustada oma positsiooni. Leian, et sellise kohustuse panemine pandiga tagatud nõudega võlausaldajale ei ole põhjendatud ega õiglane alljärgnevatel põhjustel.

Esiteks olen veendunud, et sellise kohustuse panemine pandiga tagatud nõudega võlausaldajale ei täida oma eesmärki. Teiseks kahjustab selline kohustus pandipidaja huve pankrotimenetluses. Pandi eesmärk on tagada võlgniku kohustuse täitmist. Juhul, kui võlgnik ei täida kohustust, siis on võlausaldaja õigustatud rahuldama oma nõude pandieseme arvelt. Pandi institutsioon on oluline turumajanduslikes suhetes, eriti krediidi andmisel, sest pant tagab võlausaldajale õiguskindluse selliselt, et juhul, kui võlgnik ei täida oma kohustust võlausaldaja ees, siis rahuldatakse võlausaldaja nõue pandieseme müügist saadava tulemi arvel.

Seega, on pant kõige kindlam garantii kohustuse täitmiseks. Lähtuvalt pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõttest peab pandiõigus jääma kehtima ka pankrotimenetluses. Juhul, kui kahjustatakse pandipidaja huve pankrotimenetluses ülaltoodud viisil, siis rikutakse pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõtet.

Kirjeldatud olukord viib selleni, et kui tavaliselt teab pandipidaja, et tema nõue on igal juhul kaitstud, siis eelpool nimetatud võimaluse rakendamisel ei ole pandipidajal enam kindlust, et pankrotimenetluses on tema nõue kaitstud. Selline olukord vähendab pandi usaldusväarsust ning takistab võlgnikule krediidi andmist, mis omakorda on vastuolus turumajanduslike eesmärkidega ning takistab majanduskäibe arengut.

Töötajate nõuete eelistamine pandipidaja nõudele rikub pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõtet ning kahjustab pandi institutsiooni usaldusväarsust, mis toob kaasa krediidi vähenemise võlgnikule, mis omakorda takistab tsiviilkäivet. Seega ei ole töötajate nõuete kaitsmine ülalpool toodud viisil mõistlik, sest selline töötajate nõuete eelistamine kahjustab kogu majandussüsteemi kui tervikut ning vähendab tsiviilkäivet. Lähtudes eelnevast ei saa autor kuidagi nõustuda väitega, et töötajate nõuded peaksid olema eelistatud pandipidaja nõuetele.

Kõikide arenenud riikide majandus sõltub suuresti võimalikust krediidist.⁷¹ Maksejõuetusõigus peaks jaotama riskid turulosalejate vahel niimoodi võrdselt ja ettenägelikult, et võlausaldajatel oleks usaldusväärne anda krediiti.⁷² Võlausaldajate võimalus põhineda nende ootustel, et pankrotimenetluse eelsed asjaõigused jääksid kehtima on oluline element krediidisüsteemis nii riigi siseselt kui ka rahvusvahelises kontekstis.⁷³ Pandipidajat tuleb eelistada teistele võlausaldajatele, et tal oleks huvi anda laenu.⁷⁴ Prof. Finch leiab⁷⁵, et nõude tagatus pandi näol julgustab investoreid investeerima. Prof. Schwarcz hinnangul⁷⁶ on pandi seadmine võlgniku varale vahendiks võlgniku pankroti ärahoidmisel. Pant annab võlgnikule lihtsa võimaluse tõendada oma krediidikõlblikkust ning võlausaldajale võimaluse oma riske maandada, tagades oma nõude pandiga⁷⁷. Eeltoodule tuginedes saab väita, et pandiga tagatud võlausaldajate eelistamine teistele võlausaldajatele on põhjendatud.

Ülalpool nimetatud eesmärgi tagamiseks käsitletakse pandiga tagatud nõudeid mitmetes riikides eraldi teistest nõuetest. Soome Vabariigi eesõigusnõuete kohta käiva seaduse⁷⁸ § 1 kohaselt käsitletakse hüpoteegiga või registerpandiga tagatud nõudeid teistest eraldi. Samuti käsitletakse Inglise õiguse kohaselt pandiga tagatud nõudeid eraldi. Nii füüsilise isiku kui ka äriühingu pankroti korral on pandipidajal õigus pant maha müüa ja saadu arvelt oma nõue rahuldada.⁷⁹ Hollandi pankrotiõiguses ei ole pandipidaja kohustatud esitama oma nõuet pankrotimenetluses, samuti ei osale pandipidaja menetluskulude kandmisel⁸⁰.

Tulenevalt ülaltoodust võib pandiõiguse käsitlemise pankrotimenetluses jagada kahte süsteemi. Esimese süsteemi kohaselt on pandiese pankrotivara ning pandiga tagatud nõue tuleb esitada pankrotimenetluses. Teise süsteemi järgi ei ole pandiese pankrotivara ning pandiga tagatud nõuet ei tule esitada pankrotimenetluses. Nimetatud süsteemi kohaselt käsitletakse pandiga

---

⁷¹ **The World Bank.** Debtor-Creditor Regimes. Kättesaadav arvutivõrgus: http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/LAWANDJUSTICE/GILD/0,,contentMDK:2015444_9~menuPK:146222~pagePK:64065425~piPK:162156~theSitePK:215006,00.html#1 (31.05.2010).

⁷² **The World Bank.** Business & Financial Sector Working Group on 05/10/2000. Kättesaadav arvutivõrgus: http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/LAWANDJUSTICE/GILD/0,,contentMDK:2015444_5~menuPK:146223~pagePK:64065425~piPK:162156~theSitePK:215006,00.html (31.05.2010).

⁷³ **I. F. Fletcher.** Insolvency in Private International Law. National and International Approaches. Oxford: Clarendon Press, 1999, p 9.

⁷⁴ **P. J. Omar.** European Insolvency Law. Hants: Ashgate Publishing Limited, 2004, p 152.

⁷⁵ **V. Finch.** Security, Insolvency and Risk: Who Pays the Price? - The Modern Law Review 1999/5, vol 62, p 637.

⁷⁶ **S. L. Schwarcz.** The Easy Case for the Priority of Secured Claims in Bankruptcy. - Duke Law Journal, 1997/3, vol 47, p 441.

⁷⁷ **J. Lowitzsch.** The Insolvency Law of Central and Eastern Europe. Insol Europe, 2007, p 74.

⁷⁸ **Laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä.** Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921578> (31.05.2010).

⁷⁹ **I. F. Fletcher.** The Law of Insolvency. Sweet & Maxwell Ltd, London 2002, p 294.

⁸⁰ **P. J. M. Declercq.** Netherlands Insolvency Law. The Netherlands Bankruptcy Act and the Most Important Legal Concepts. Hague: Kluwer Law International, 2002, p 117.

tagatud nõuet ning pandieset väljaspool pankrotimenetlust.

Eesti pankrotiseaduse järgi tuleb pandiga tagatud võlausaldajal esitada oma nõue pankrotimenetluses ning pandiese muutub pankroti väljakuulutamiselega pankrotivaraks, mistõttu kuulub Eesti pankrotimenetlus esimesse süsteemi.

Inglise õiguse kohaselt käsitletakse reeglina pandiga tagatud nõuet ning pandieseme realiseerimist väljaspool pankrotimenetlust⁸¹, mistõttu kuulub Inglismaa pankrotimenetlus teise süsteemi.

Mõlemal süsteemil on omad plussid ja miinused. Esimese süsteemi miinusena võib välja tuua asjaolu, et tagatud nõudega võlausaldaja saab pankrotimenetluses otsustada küsimusi, mis mõjutavad tavaliste võlausaldajate õiguseid, kuid tagatud nõudega võlausaldajat otseselt ei puuduta. Teise süsteemi miinusena võib märkida, et juhul, kui pandipidaja realiseerib pandieseme väljaspool pankrotimenetlust oma nõude rahuldamiseks, kandes ainult pandieseme realiseerimisega kaasnevad kulud, siis on ta huvitatud üksnes pandieseme realiseerimisest hinnaga, mis katab tema kulud ja nõude ning tal puudub huvi müüa pandiese enam kasulikul viisil.

Kahe süsteemi plusside ja miinuste analüüsimise pinnalt tekib veelgi küsimusi. Näiteks võib esimeses süsteemis tagatud nõudega võlausaldaja mõjutada oma otsustega teiste pandiga koormamata esemete müügi protsessi, kuigi tema nõue on kaitstud pandieseme müügist saadava arvel. Seega tekib küsimus, miks peaks tagatud nõudega võlausaldaja, kelle nõue rahuldatakse nagunii pandieseme müügist saadava arvel, mõjutama otsuseid, mis puudutavad rohkem tavalisi võlausaldajaid kui teda?

Samas võib vastu väita, et juhul, kui pandiese ei taga piisavalt pandipidaja nõuet, siis on pandipidaja ülejäänud osas tavaline võlausaldaja, kellel on võrdsed õigused teiste tavaliste võlausaldajatega. Lisaks saab väita, et kuivõrd tagatud nõudega võlausaldaja osaleb pankrotimenetluse kulude jagamisel, siis on tal õigus ka otsustada protsesside üle, millega kaasnevad pankrotimenetluse kulud.

Eelmise näite põhjal võiks õigustada teist süsteemi, põhjendades seda väitega, et juhul kui pandieset ja pandiga tagatud nõuet käsitleda eraldi, siis puudub tagatud võlausaldajal vajadus

---

⁸¹ **J. Marshall.** European Cross Border Insolvency. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005, mn 27-29.

osaleda pankrotimenetluses, mistõttu langevad ära ülalpool esitatud küsimused. Samas ei saa teise süsteemi kohaselt tavalised võlausaldajad mõjutada pandieseme müügiprotsessi, mistõttu võib pandipidaja müüa väärtusliku pandieseme alla turuhinna, kattes saadava rahaga ainult pandieseme müügiga kaasnevad kulud ning pandipidaja nõude, jättes tavalised võlausaldajad võimalikust pandieseme võõrandamisest tekkivast tulust ilma.

Hoolimata eelpool toodud miinustest eelistab autor teist süsteemi esimesele süsteemile. Autori arvates seisneb teise süsteemi peamine eelis esimese süsteemi ees teise süsteemi lihtsuses. Kuivõrd teise süsteemi kohaselt ei osale pandipidaja pankrotimenetluses, siis ei ole vaja välja töötada pankrotimenetluses eraldi reegleid seonduvalt pandieseme ja pandipidaja nõuete käsitlemisega. Tulenevalt ülaltoodust leiab autor, et pandieseme omaniku pankroti korral on lihtsam pandieseme realiseerimisega ja pandiga tagatud nõude rahuldamisega seonduvaid küsimusi lahendada pankrotimenetluse väliselt.

Vana PankrS järgi osalesid pandipidajad pandieseme realiseerimisest saaduga 100 protsendiliselt menetluskulude katmises, st. et seadus ei näinud ette piiranguid, millises osas võib pandieseme müügi tulemist maha arvata massikohustusi ning menetluskulusid. See tõi kaasa olukordi, kus kogu menetlus toimus ühe pandieseme arvel ning pandipidajale jäi pärast kohtukulude ning massikohustuste mahaarvamist vaid murdosa tegelikust pandieseme realiseerimistulemist⁸².

Teisalt tooks vastupidine regulatsioon, kus pankrotivara müügitulem on suhteliselt suur ning raha jätkub lisaks menetluskulude katmisele ning pandiga tagatud nõuete rahuldamisele vähemalt osaliselt ka mitte-eesõigusnõuete rahuldamiseks, kaasa ebaõiglase olukorra – sellises situatsioonis toimub menetluskulude ja massikohustuste rahuldamine sisuliselt üksnes pandiga tagamata võlausaldajate arvel, kuivõrd pandiga tagatud nõuded rahuldatakse enne muid nõudeid täies ulatuses ning seega ei osale nad isegi mitte osaliselt massikohustuste ja menetluse kulude katmises⁸³.

Selliste ebaõiglase situatsioonide vältimiseks kehtestati Eesti pankrotiõiguses alates 1.01.2004. a. piirmäär 15%, mille ulatuses võib pandieseme realiseerimistulemi arvel katta massikohustusi ning menetluskulusid.

---

⁸² **Seletuskiri pankrotiseaduse eelnõule.** Kättesaadav arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros/0215/021550023.html> (31.05.2010).

⁸³ *Ibid.*

Pankrotiseaduse § 153 lg 1 p 1 kohaselt rahuldatakse kõigepealt pandiga tagatud tunnustatud nõuded. Sama paragrahvi lõikes kaks on sätestatud piirang, mille järgi tohib pankrotimenetlusega seonduvaid väljamakseid teha pandieseme realiseerimisest saadava tulemi arvel võrdeliselt pandieseme müügist saadud rahasumma suhtele pankrotivara müügist laekunud raha kogusummasse, ent mitte enam kui 15/100 ulatuses pandieseme müügist saadud rahasummast. Seega ei tohi pandieseme müügist saadud tulemi arvel rahuldada pankrotimenetlusega seonduvaid väljamakseid ühelgi juhul üle 15% pandieseme müügist saadud tulemist.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on oma 11.05.2005. a. määruses⁸⁴, asjas nr. 3-2-1-44-05 asunud seisukohale, et pankrotimenetlusega seonduvate väljamaksete tegemine pandieseme müügist saadu arvel ei tähenda, et ulatuses, milles pandipidaja nõue jääb nimetatud väljamaksete mahaarvamise tõttu rahuldamata esimese järgu nõudena, tuleks pandipidaja nõue rahuldada teise järgu nõudena. PankrS § 153 lg 1 ja § 146 lg 1 eesmärk ei ole mitte üksnes pankrotimenetlusega seonduvate väljamaksete tegemine enne võlausaldajate nõuete rahuldamist, vaid ka kõigi võlausaldajate, sh pandiga tagatud nõudega võlausaldajate osalemine nimetatud väljamakseteks tehtavate kulutuste katmises oma jaotise arvel. Sellest tulenevalt tuleb pandieseme müügist saadud summast arvata maha pankrotimenetlusega seonduvad kulud ning selles osas jääb pandipidaja nõue rahuldamata, kui pandieseme müügist saadud raha ei kata nii pandipidaja nõuet kui ka pandieseme müügist saadud rahast tehtavaid pankrotimenetlusega seotud väljamakseid.

Autor nõustub Riigikohtu tsiviilkolleegiumi seisukohaga asjas nr. 3-2-1-44-05. Juhul, kui pandipidaja nõue saaks pandieseme müügist kinnipeetud 15/100 ulatuses rahuldatud 2. järgu nõudena, siis ei osaleks pandipidaja pankrotimenetluse kulude katmisel seaduses sätestatud 15% ulatuses.

Oletame, et pankrotistunud ettevõttele A kuulub kinnistu väärtusega 150 000.- krooni ning muid varasid väärtusega 100 000.- krooni. Võlausaldajal B on nõue 150 000.- krooni, mis on tagatud hüpoteegiga. Võlausaldajal C on tagamata nõue, summas 150 000.- krooni. Kinnistu müüakse hinnaga 150 000.- krooni, millest 127 500.- kuulub kohesele väljamaksmisele võlausaldajale B ning 22 500.- krooni jääb pankrotimenetluse kulude katteks. Menetluskulude suuruseks on vaadeldavas pankrotiasjas 72 500.- krooni. Juhul, kui võlausaldaja B osaleks 22 500.- krooniga ehk mahaarvatud menetluskulude osas nn. tavalise võlausaldajana, siis oleks

---

⁸⁴ RKTko 3-2-1-44-05.

teise järgu nõudeid kokku summas 172 500.- krooni, millest 13% on võlausaldaja B nõuded võlgniku vastu. Arvestades maha menetlusele kulunud 72 500.- krooni, siis jääb võlausaldajate vahel 2. Järgus jagamisele 100 000.- krooni, millest võlausaldaja B saab ca. 13% ehk 13 000.- krooni. Seega saab võlausaldaja B oma kogunõudest rahuldatud $127\,500 + 13\,000 = 140\,500$.- krooni ehk 93,7 %. Kirjeldatud juhul kannab võlausaldaja B menetluskulusid 6,3% ulatuses, mis ei ole kooskõlas PankrS § 153 lg 2 mõttega, mille kohaselt on pandipidaja kohustatud katma 15% pankrotimenetluse kuludest. Juhul, kui menetluskulude katmiseks mahaarvestatav 15/100 ei kuulu rahuldamisele 2. järgu nõudena (nagu Riigikohus oma lahendis 3-2-1-44-05 on märkinud), siis kuuluks võlausaldajale B väljamaksmisele 127 500.- krooni ning ta osaleks menetluskulude katmisel 15% ulatuses oma nõudest.

Autor leiab, et ülalpool viidatud lahendus, mille kohaselt pandieseme realiseerimise tulemi arvelt kaetakse pankrotimenetluse kulusid mitte rohkem kui 15% ulatuses pandieseme müügist saadud tulemi arvel on õigustatud ja põhjendatud. Nimetatud lahendus tagab ühelt poolt pandipidaja osalemise pankrotimenetluse kulude jagamisel ning teiselt poolt kaitseb pandipidajat, et tema arvelt ei kaetaks pankrotimenetluse kulusid liiga suures ulatuses.

Prof. Goode liigituse kohaselt kuuluvad pandiga tagatud nõuded *pari passu* põhimõtte väärerandite kategooriasse, kuivõrd pandiga tagatud nõuded rahuldatakse vara arvelt, mis ei kuulu pankrotivõlgniku vara ehk pankrotivara hulka⁸⁵. Käesoleva töö autori hinnangul ei saa Eesti pankrotiõiguse kohaselt käsitleda pandiga tagatud nõudeid nn väärerandina *pari passu* põhimõttest. Autori vastav järeldus on tingitud Eesti ja Inglise õiguse regulatsioonide erinevusest. Eesti Vabariigis kehtiva pankrotiseaduse kohaselt hõlmab pankrotivara mõiste kogu võlgniku vara, sh. vara, mis võib olla pandiesemeks. Kuivõrd võlgnikule kuuluv pandiga koormatud vara muutub võlgniku pankroti väljakuulutamisega pankrotivaraks, siis on sellise pandieseme müügist saadud tulu arvelt tagatud nõuet omava võlausaldaja eelistamine käsitletav kõrvalekaldena võrdse kohtemise põhimõttest. Samas on selline kõrvalekaldu mine võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest vajalik ja põhjendatud.

Inglise õiguse kohaselt on pandipidajal õigus pandiga tagatud nõue realiseerida väljaspool pankrotimenetlust⁸⁶. Seega ei kuulu pandiesemeks olev vara Inglise õiguse kohaselt pankrotivara hulka, mistõttu ei ole pankrotimenetluses osalevatel võlausaldajatel õigust

⁸⁵ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 189.

⁸⁶ A. R. Keay, P. Walton. Insolvency Law: Corporate and Personal. Essex: Pearson Education Limited, 2003, p 427.

sellisele varale. Kuivõrd pandiesemeks olev vara ei kuulu võlausaldajate vahel jaotatava vara hulka, siis ei saa Inglise õiguse kohaselt pandiga tagatud nõuete eelistamine olla käsitletav *pari passu* põhimõtte tõelise rikkumisena.

Eesti õiguses on pandipidajal võrreldes nn. tavaliste võlausaldajatega eristaatus. PankrS § 15 lg 3 p 2 kohaselt jätab kohus võlausaldaja pankrotiavalduse alusel ajutise halduri nimetamata, kui pankrotiavalduse esitamise aluseks olev nõue on täielikult tagatud pandiga. Isegi juhul, kui pandieseme väärtus langeb pandi seadmise ja pandi realiseerimise ajavahemikul, mistõttu pandiese ei pruugi enam katta pandipidaja nõuet, on pandipidajal pankrotiavalduse esitamisega problemaatiline saavutada kohtu poolt ajutise halduri määramist.

Nimelt on Riigikohtu tsiviilkolleegium 12. märtsi 1998. a lahendis nr. 3-2-1-31-98 asunud seisukohale, et pandieseme müügihind selgub selle müümisel ja ei pankrotimenetluse algatamise⁸⁷ otsustamisel ega algatatud pankrotimenetluse käigus pea ega saagi tuvastada, kas pandieseme müügist saadavast rahast piisab pandiga tagatud nõude rahuldamiseks või mitte.⁸⁸

Hilisemas 16. juuni 2008. a lahendis nr. 3-2-1-59-08 leidis Riigikohtu tsiviilkolleegium, et pankrotimenetluse algatamata jätmise juhul, kui nõue on täielikult tagatud pandiga, on igati põhjendatud, sest nõude rahuldamine on võimalik saavutada ilma võlgnikku rohkem koormava pankrotimenetluseta. Kuid üksnes see, et kinnistutele on seatud võlausaldaja nõuete tagamiseks hüpoteek ja hüpoteekide summa ületab pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet, ei tähenda iseenesest, et nõue on täielikult tagatud pandiga. Pandieseme müügihind selgub selle müümisel. Ka juhul, kui enne pankrotiavalduse esitamist on nt täitemenetluses püütud pandieset enampakkumisel müüa hinnaga, mis kataks võlausaldaja nõude ja täitemenetluse kulud, kuid see ei ole õnnestunud, saab võlausaldaja tõendada asjaolu, et pankrotiavalduse aluseks olev nõue pole pandiga täielikult tagatud.⁸⁹

Tulenevalt eeltoodust asus Riigikohus seisukohale, et pandieseme hind selgub reeglina pandieseme võõrandamisel ning tuleb eeldada, et pandiese tagab kogu võlausaldaja nõuet. Juhul, kui võlausaldaja soovib väita, et pandieseme väärtus on vähenenud ning ei taga enam kogu võlausaldaja nõuet, siis peab ta seda tõendama. Viidatud Riigikohtu lahenditest saab välja lugeda, et pandieseme väärtuse vähendamise tõendamiseks peab läbi viima pandieseme

---

⁸⁷ Riigikohtu lahendi tegemise ajal nägi pankrotiseadus ette pankrotimenetluse algatamise instituudi. Kehtiva õiguse kohaselt enam kohus ei algata pankrotimenetlust, vaid määrab ajutise halduri.

⁸⁸ RKTko 3-2-1-31-98.

⁸⁹ RKTko 3-2-1-59-08, p-d 11 ja 12.

enampakkumise ning kui seal ei õnnestu pandieset võõrandada, siis võib lugeda, et pandieseme väärtus ei ületa enampakkumisel küsitud hinda.

Seega sätestab pankrotiseadus kitsenduse pandiga tagatud nõudega võlausaldajatele, muutes sellistel võlausaldajatel pankrotiavalduse esitamise ebaotstarbekaks ning suunates neid oma nõuet rahuldama pankrotimenetluse väliselt. Sellise regulatsiooni eesmärk on vältida võlgniku suhtes pankrotimenetluse läbiviimist sellise nõude alusel, mis on täies ulatuses tagatud pandiga ning mille rahuldamiseks on seaduses ette nähtud muud vahendid.

Samas näeb pankrotiseaduse § 93 ette kohustuse kõikidele võlausaldajatele hiljemalt kahe kuu jooksul pankrotiteate väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmumise päevast arvates teatada haldurile kõigist neile kuuluvatest ning enne pankroti väljakuulutamist tekkinud nõuetest võlgniku vastu, sõltumata nõude tekkimise alusest ja nõude täitmise tähtpäevast. Seega ei luba seadus pandipidajast võlausaldajal algatada pankrotimenetlust, küll aga kohustab pandipidajat võlgniku pankroti korral osalema kollektiivses pankrotimenetluses koos nn. tavaliste võlausaldajatega, kelle nõue ei ole pandiga tagatud. Seega sisaldab Eesti õigus elemente süsteemidest, kus pandipidajaid käsitletakse eraldi kui ka elemente süsteemidest, kus pandipidaja on pankrotimenetluse osaline.

Käesoleva töö autori hinnangul on pandiga tagatud nõuete eelistamine pankrotimenetluses põhjendatud pandi olemusega. Pant on varalise nõude tagamise vahend, mille eesmärk on tagada võlgniku kohustuse täitmist. Juhul, kui kohelda pankrotimenetluses pandiga tagatud nõuet identselt teiste, tagamata nõuetega ning rahuldada kõik nõuded lähtudes üksnes nende rahalisest suurusest, siis tekib olukord, kus võlausaldajal, kelle nõue on pandiga tagatud, ei ole seatud pandist mingit kasu. Kirjeldatud olustik muudaks sisutühjaks pandi instituudi, ei tagaks pandipidaja nõuet pankrotimenetluse korral ning mõjuks halvasti majandussuhete arengule ja stabiilsusele.⁹⁰

Autori hinnangul on põhjendatud pandipidajast võlausaldaja osalemine pankrotimenetluses, sh. pandipidaja osalemine pankrotimenetlusega seotud kulude kandmisel. Pankrotimenetlus on kollektiivne menetlus, mille eesmärgiks on mh. rajada aus ja õiglane süsteem võlausaldajate nõuete rahuldamiseks.⁹¹ Ühtlasi on pankrotimenetluse eesmärgiks pankrotistunud juriidilise isiku poolt tekitatud kahju minimaliseerimine, toimiva

---

⁹⁰ P. Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. - Juridica, 1994/1, lk 11.

⁹¹ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 39.

ettevõtluskeskkonna taastamine ning usalduse säilimine majandustegevuses osalevate isikute hulgas. Juhul, kui pandiga tagatud nõuet omav võlausaldaja ei peaks osalema pankrotimenetluses ega kandma pankrotimenetlusega seotud kulusid, siis ei osaleks kõnealune võlausaldaja pankrotimenetluse eesmärkide elluviimisel, mis mõjuks autori hinnangul negatiivselt kogu tsiviilkäibe.

2.2. Kommertsipandi erisused pankrotimenetluses

Mitmetes riikides käsitletakse kommertsipanti eraldi teistest pandiõigustest. Inglismaal rahuldatakse kommertsipandiga tagatud nõuded alles vahetult enne nn tavalisi nõudeid.⁹² Arvestades asjaolu, et kommertsipant on valduseta registerpandi alaliik, mis erineb tavalisest pandist, siis võib kommertsipandi erinev reguleerimine seoses eesõigusnõuetega olla põhjendatud. Autori arvates väärib märkimist asjaolu, et Eesti pankrotiseaduse ning asjaõigusseaduse koostamisel eeskujuks olnud Saksa õiguses kommertsipandi instituuti ei tunta.⁹³ Kuivõrd Saksamaal ei ole kommertsipanti, siis ei saa seal olla ka kommertsipandiga tagatud nõudeid, mistõttu ei saa neid Saksamaal eelistada ega eraldi reguleerida.

Eesti Vabariigis kehtiva kommertsipandiseaduse § 2 lg 1 kohaselt ulatub kommertsipant äriühingu kogu vallasvarale või füüsilisest isikust ettevõtja majandustegevusega seotud vallasvarale. Sama paragrahvi lõike kaks järgi ulatub kommertsipant kogu koormatavale varale, mis kuulub ettevõtjale pandikande tegemise ajal, samuti varale, mille ettevõtja omandab pärast pandikande tegemist.

Kommertsipandiseaduse § 2 lg 3 kohaselt ei laiene kommertsipant kassas või krediidasutuses olevale rahale, ettevõtjale kuuluvatele osadele, aktsiatele, investeerimisfondi osakutele, osamaksule ühistus ja osalusele teistes ühingutes, võlakirjadele ja teistele tavakäibeks määratud võladokumentidele ning muudele väärtpaberitele. Lisaks ei laiene kommertsipant varale, millele saab seada teist liiki panti või varale, millele ei saa vastavalt seadusele pöörata sissenõuet.

Seega hõlmab kommertsipant põhimõtteliselt kogu võlgniku vallasvara arvestades teatud

---

⁹² I. F. Fletcher. The Law of Insolvency. Sweet & Maxwell Ltd, London 2002, p 654.

⁹³ PLC Cross-border Corporate Real Estate Handbook 2006/07, Third Ed., 2006, p 23. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.whitecase.com/files/Publication/4cb81665-398d-40a2-9bfe-1f36d168ec4f/Presentation/PublicationAttachment/7686b052-4771-4cd4-a550-32633712dd44/Security_over_real_estate.pdf (31.05.2010).

erandeid, mistõttu kommertsandiga tagatud nõude eelistamisel teistele nõuetele realiseeritakse kommertsandiga tagatud nõude rahuldamiseks sisuliselt kogu ettevõtte vallasvara, mistõttu kommertsandiga tagatud nõudest tagapool asuvad nõuded jäävad reeglina täiesti rahuldamata. Selline regulatsioon tekitab pankrotimenetluses, milles osaleb võlausaldaja, kelle nõue on tagatud kommertsandiga, olukorra, kus nn tavalistel võlausaldajatel võib kaduda huvi pankrotimenetluse läbiviimise suhtes. Samuti põhjustab ühe isiku eelistamine peaaegu kogu pankrotivara ulatuses teistele, rahulolematust ja ebaõiglust ning rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Sarnaselt Eestis kehtivale kommertsandi regulatsioonile on Inglise õiguses sätestatud kommertsandi (*floating charge*) instituut, mis ei ole üldjuhul seotud konkreetse pandiesemega. Siiski on Inglise õiguse kohaselt juhul, kui võlgnik on viivituses oma rahalise kohustuse tasumisega pandipidajale, võimalik kommertsandiga tagatud nõude seostamine konkreetse varaga. Kirjeldatud asjaolude ilmnemisel ei ole võlgnikul ilma pandipidaja nõusolekuta õigust müüa oma vallasvara⁹⁴.

Seega erineb kommertsant teistest pandiliikidest eelkõige pandieseme poolest. Kui kinnispandi esemeks on konkreetne kinnisasi, registerpandi puhul konkreetne, registrisse kantud vara, siis kommertsant ei ole seotud ühegi konkreetse vallasasjaga. Kommertsandi esemeks on hõljuv ning hõlmab endast kogu juriidilise isiku vallasvara. Siinkohal on oluline märkida, et ettevõtja, kelle vallasvara on koormatud kommertsandiga, võib koormatud vara tavapärase majandustegevuse raames kasutada ja käsutada. Võimalus koormatud vara vabalt kasutada ja käsutada toob kaasa paindlikkuse, samas puudub kommertsandiga tagatud nõude puhul selgus, milline vara on täpselt tagatud pandiga, samuti puudub pandipidajal kindlus, et tema nõude tagatiseks olevad pandiesemed on likviidsed.

Juhul, kui tavaline pandipidaja teab, et tema nõue on tagatud pandieseme väärtusega, millest võidakse maha võtta teatud pandieseme realiseerimisega seonduvad kulud, siis kommertsandiga tagatud nõude puhul ei ole pandipidajal täpselt teada, milline on pandiese, mistõttu ta ei tea täpselt, mis tema nõuet katab. Seega eristab tavalist pandipidajat kommertsandipidajast asjaolu, et tavalise pandipidaja nõue on tagatud konkreetse esemega, kuid kommertsandipidaja nõue on tagatud mitmete esemetega, mis võivad ajas muutuda, mistõttu ei ole kommertsandipidajale teada täpne pandiese.

---

⁹⁴ **B. Leonard.** Restructuring and Insolvency in 57 jurisdictions worldwide. London: Law Business Research Ltd, 2009, p 127.

Tulenevalt eeltoodust seisneb tavalise pandi eseme ja kommertsbandi eseme peamine vahe selles, et kui tavalise pandi ese on väga täpselt määratletav ning koheselt kõigile üheselt arusaadav, siis kommertsbandi eseme täpne määratlemine ei ole koheselt kõigile üheselt mõistetav. Kuivõrd tavaline pandipidaja teab, milline ese tema nõuet konkreetselt katab, siis on põhjendatud pandipidaja nõude eelistamine pandieseme müügist saadava tulu suhtes täies ulatuses, välja arvatud pandieseme realiseerimisest tulenevad kulud. Samas kommertsbandiga tagatud nõude puhul ei ole enne pandiesemete realiseerimist täielikku selgust, milliste esemete arvel rahuldatakse pandipidaja nõuet. Seetõttu toob kommertsbandi realiseerimine, erinevalt teiste pantide realiseerimisest, kaasa teatud ebakindluse, mistõttu võib olla küsitav, kas kommertsbandiga tagatud nõuet tuleb kohelda võrdväärselt teiste pandiga tagatud nõuetega.

Tulenevalt kommertsbandi hõljuvast olemusest ning sellega kaasnevatest probleemidest pandieseme määratlemisel on erialakirjanduses pakutud erinevaid võimalusi sellise olukorra lahendamiseks. Näiteks Cork'i Komitee pakkus välja omapärase alternatiivi kommertsbandi regulatsiooni osas seoses eesõigusnõuetega⁹⁵. Nende poolt väljatöötatud regulatsiooni nimetasid nad 10% Fondiks. Nimetatud regulatsiooni põhimõte seisneb selles, et võlausaldaja nõue, mis on kommertsbandiga tagatud vähendatakse 10% võrra, mis kuulub väljamaksmisele nn tavalistele võlausaldajatele, kusjuures rakendatakse limiite, et nn tavalistele võlausaldajatele kommertsbandiesemete arvel tehtavad väljamaksed ei ületaks protsentuaalselt kogu nende nõudest kommertsbandipidaja analoogset suhet.⁹⁶

Oletame, et pankrotimenetluses tekib võlgnikul kommertsbandi esemete realiseerimisel vara 1 000 000 krooni, kommertsbandiga tagatud nõude suurus on 1 500 000 krooni ja tavaliste võlausaldajate nõuete suurus on 200 000 krooni. Kehtiva õiguse järgi rahuldatakse kommertsbandiga tagatud nõue 1 000 000 krooni e 2/3 ulatuses ja nn tavalistele võlausaldajatele ei jää midagi. Samas nn 10% Fondi süsteemi järgi rahuldatakse kommertsbandiga tagatud nõue 900 000 krooni e 60% ulatuses ja nn tavaliste võlausaldajate nõuded rahuldatakse 100 000 krooni e 50% ulatuses.

Samas kui kommertsbandi eseme müügist peaks laekuma nii palju raha, et nimetatud kogusest 10% rahuldaks tavaliste võlausaldajate nõudeid protsentuaalselt suuremas ulatuses, kui

---

⁹⁵ **K. Cork.** Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 347.

⁹⁶ *Ibid.*

kommertsbandiga tagatud nõudeid, siis tekib olukord, milles tavalised nõuded saavad suuremas ulatuses rahuldatud, kui kommertsbandiga tagatud nõuded. Kirjeldatud olukord ei ole õiglane, mistõttu on kehtestatud 10% Fondi süsteemis nn ülemine limiit, mis välistab nimetatud olukorra, milles tavaliste võlausaldajate nõuded saaksid suuremas ulatuses rahuldatud, kui kommertsbandiga tagatud nõuded.

Tavaliste võlausaldajate nõuete rahuldamise piirang 10% Fondi süsteemis (nn ülemine limiit) rakendub alljärgneva näite puhul. Oletame, et pankrotimenetluses tekib võlgnikul kommertsbandi esemete realiseerimisel vara 1 000 000 krooni, kommertsbandiga tagatud nõude suurus on 1 900 000 krooni ja tavaliste võlausaldajate nõude suurus on 100 000 krooni. Kehtiva õiguse järgi rahuldatakse kommertsbandiga tagatud nõue 1 000 000 krooni e 52,6% ulatuses ja nn tavalistele võlausaldajatele ei jää midagi. Samas nn 10% Fondi süsteemi järgi rahuldatakse kommertsbandiga tagatud nõue 950 000 krooni e 50% ulatuses ja nn tavaliste võlausaldajate nõuded rahuldatakse 50 000 krooni e 50% ulatuses. Siin rakendub nn ülemise limiidi piirang, et nn tavalistele võlausaldajatele kommertsbandiesemete arvel tehtavad väljamaksed ei ületaks protsentuaalselt kogu nende nõudest kommertsbandipidaja analoogset suhet.

Cork'i Komitee leidis, et selline süsteem kindlustab õiglasema väljamaksete tegemise pankrotivarast ning julgustab nn tavalisi võlausaldajaid rohkem osa võtma võlgniku likvideerimise juhtimisest. Lisaks asuti seisukohale, et suurendades võlgniku likvideerimisel väljamakseid nn tavalistele võlausaldajatele, vähendab see nende pankrotti minemise ohtu ning ebaõiglust, mida põhjustab Inglismaal eelnevalt kehtinud kommertsbandi regulatsioon.⁹⁷

Käesoleva töö autor on seisukohal, et kuigi Cork'i Komitee poolt välja pakutud 10% Fondi idee tagab pankrotivara õiglase jaotuse kommertsbandipidajate ja nn. tavaliste võlausaldajate vahel, siis on selline süsteem liialt keeruline. Välja pakutud süsteemi rakendamine tagaks tavalistele võlausaldajatele osa jaotamise kommertsbandiga tagatud varast, kuid ei lihtsustaks oluliselt tsiviilkäivet. Süsteemi keerukusest tulenevalt ei oleks süsteemi rakendumise korral majandussuhetes tegutsevatel isikutel endiselt võimalik konkreetselt aru saada, milline osa varast või millises väärtuses on tagatud pandiga.

Cork'i Komitee poolt väljatöötatud põhimõtte on mõjutanud Soome Vabariigi kommertsbandi

---

⁹⁷ **K. Cork.** Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, pp 345-346.

regulatsiooni seoses eesõigusnõuetega. Vastavalt Soome Vabariigi eesõigusnõuete kohta käiva seaduse §-le 5 on kommertspandiga tagatud nõuded eesõigusnõuded ainult 50% ulatuses pandiesemete väärtusest.⁹⁸

Rootsi õigus sätestab samuti kommertspandi (*företagsinteckning*) instituudi. Erinevalt Eesti õigusest, väljastatakse Rootsis kommertspandi kandmisel registrisse sertifikaat, mille võlgnik tagatist pakkudes pandipidajale üle annab. Rootsis eelistatakse kommertspandiga tagatud nõudeid 55% ulatuses⁹⁹.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et kommertspandiga tagatud nõuded on olemuselt eesõigusnõuded. Samas leiab autor, et leevendada kommertspandiga tagatud nõuete täielikul eelistamisel tekkivat ebaõiglust ning võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist, tuleb kommertspandiga tagatud nõudeid eelistada ainult teatud ulatuses. Ülejäänud ulatuses osaleksid nimetatud nõuded pankrotimenetluses nn tavaliste nõuetena. Näiteks kui eelistada kommertspandiga tagatud nõudeid 50 % ulatuses, siis tekib alljärgnev olukord.

Oletame, et pankrotimenetluses tekib võlgnikul kommertspandi esemete realiseerimisel vara 1 000 000 krooni, kommertspandiga tagatud nõude suurus on 1 000 000 krooni ja tavaliste võlausaldajate nõude suurus on 300 000 krooni. Kehtiva õiguse järgi rahuldatakse kommertspandiga tagatud nõue 1 000 000 krooni e 100% ulatuses ja nn tavalistele võlausaldajatele ei jää midagi. Samas uue ettepaneku järgi rahuldatakse kommertspandiga tagatud nõue eelisjärjekorras 500 000 krooni e 50% ulatuses.

Järgmises järjekorras jagatakse järelejäänud 500 000 tavaliste võlausaldajate ja kommertspandiga tagatud võlausaldaja nõude jäägiga võrdselt vastavalt *pari passu* printsiibile, mille tulemusena rahuldatakse kommertspandiga tagatud võlausaldaja nõude jääk 312 500 krooni e 62,5% ulatuses ning nn tavaliste võlausaldajate nõuded rahuldatakse 187 500 krooni e 37,5% ulatuses.

Seega kogumis rahuldatakse kommertspandiga tagatud võlausaldaja nõue 500 000 krooni pluss 312 500 krooni e 812 500 krooni e 81, 25% ulatuses ja nn tavaliste võlausaldajate nõuded rahuldatakse 187 500 krooni e 37,5% ulatuses. Selline olukord on nn tavalistele

---

⁹⁸ Laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921578> (31.05.2010).

⁹⁹ **B. Leonard.** Restructuring and Insolvency in 57 jurisdictions worldwide. London: Law Business Research Ltd, 2009, p 432.

võlausaldajatele tunduvalt vastuvõtlikum ning ei vähenda oluliselt kommertsandiga tagatud võlausaldaja nõude rahuldamist.

Seega leiab autor, et võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte ning pankrotieelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõttest lähtuvalt tuleb kommertsandiga tagatud nõudeid eelistada nn. tavalistele nõuetele. Samas on autor veendunud, et tulenevalt kommertsandi hõljuvast iseloomust on tegemist õigusselgust ning õiguskindlust pärssiva instituudiga, mille eelistamine nt. kinnisandiga võrdsetel alustel on põhjendamatu.

Autori on seisukohal Cork'i Komitee väljapakutud 10% Fondi süsteem liialt keerukas ning ei aita oluliselt kaasa õigusselguse ning õiguskindluse tekkimisele, seoses kommertsandi instituudiga. Autori hinnangul oleks mõistlik eelistada kommertsandiga tagatud nõudeid teatud ulatuses, koheldes teatud osa kommertsandiga tagatud nõudest võrdeliselt nt. hüpoteegiga tagatud nõudega, samas jättes osa kommertsandiga tagatud nõudest nn. tavaliste nõuetega samale rahuldamisjärgule. Konkreetse määra kehtestamine on autori hinnangul õiguspoliitiline otsus, mis sõltub mh. konkreetses riigis kehtivast pankrotiseadusest ning kommertsandi reguleerivast õigusaktist. Eesti õiguse puhul on autori hinnangul põhjendatud regulatsiooni kehtestamine, mille kohaselt kuuluks 50% kommertsandiga tagatud nõudest rahuldamisele esimeses järgus, koos teise pandiga tagatud nõuetega ning 50% ulatuses koos nn. tavaliste nõuetega.

III TASAARVESTUS PANKROTIMENETLUSES

3.1. Tasaarvestuse mõiste

Äri põhineb usaldusel ja koostööl. Tavapäraselt on võlgnikul oma äripartneritega hulgaliselt vastastikuseid kirjalikke või suulisi koostöölepinguid, mis loovad aluse hilisemaks nõuete tasaarvestuseks. Tõenäoliselt põhjusel, et tegemist on ühe mugavama ja kiiremini soovitud tagajärgi kaasatoova õigusliku abinõuga, siis on tasaarvestus äritegevuses võrdlemisi levinud viis nõuete rahuldamiseks. Tasaarvestamise teostamisel on vajalik järgida nii materiaalseid eeldusi kui ka formaalseid aspekte, sest vastasel korral on tasaarvestus tühine ja õiguslikke tagajärgi ei kaasne. Õiguslalases inglisekeelses kirjanduses kasutatakse tasaarvestuse kohta termineid „*netting*“ ja „*set-off*“ vaheldumisi, kuigi finantssektoris on rohkem kasutuses mõiste „*netting*“ tema erinevates variatsioonides.¹⁰⁰

Tasaarvestus tähendab põhimõtteliselt seda, et kaks vastastikkust nõuet rahuldatakse teineteise arvel.¹⁰¹ Eestis on tasaarvestuse mõiste fikseeritud võlaõigusseaduse § 197 lg-s 2. Märgitud paragrahvis sätestatakse, et kui kaks isikut (tasaarvestuse pooled) on kohustatud maksma teineteisele rahasumma või täitma muu samaliigilise kohustuse, võib kumbki pool (tasaarvestav pool) oma nõude teise poole nõudega tasaarvestada, kui tasaarvestaval poolel on õigus oma kohustus täita ja teiselt poolelt nõuda tema kohustuse täitmist. Vastavalt VÕS § 197 lg-le 2 lõpevad tasaarvestuse tulemusena tasaarvestuse poolte nõuded kattavas ulatuses ajast, mil neid võis tasaarvestada, kui pooled ei lepi kokku teisiti. Seega tekib tasaarvestuse eelduste täitmise korral tasaarvestuseks õigustatud isikul subjektiivne õigus, mille teostamiseks on vajalik tasaarvestuse avalduse tegemine teisele poolele ning mille tagajärjel tasaarvestatavad nõuded lõpevad.¹⁰²

Tasaarvestuse läbiviimiseks on põhimõtteliselt kaks eeldust. Tasaarvestuse esmaseks eelduseks on tasaarvestuse õiguse tekkimine ehk tasaarvestuse olukorra eksisteerimine. Tasaarvestuse õigus tekib juhul, kui kahe isiku vahel eksisteerivad vastastikused samaliigilised nõuded. Teiseks eelduseks on asjaolu, et tasaarvestuse teostamiseks peab üks isikutest tegema tasaarvestuse avalduse, kusjuures tuleb arvestada, et tasaarvestus jõustub

¹⁰⁰ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 173.

¹⁰¹ B. Wessels. Current Topics of International Insolvency Law. Deventer: Kluwer BV, 2004, p 16.

¹⁰² P. Varul, I. Kull, V. Kõve. Käerdi, M. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2006, lk 663.

alates tasaarvestuse avalduse kättesaamisest teise poole poolt.¹⁰³

Tasaarvestuse pooled on VÕS § 200 lg 1 terminoloogia kohaselt “tasaarvestav pool” ehk isik, kes soovib oma nõude teise poole nõudega tasaarvestada ja teeb selleks tasaarvestuse avalduse, ja “teine pool” ehk isik, kes osale tasaarvestuses passiivselt ning kelle nõue tasaarvestatakse. Nõudeid, mida tasaarvestusel kasutatakse ning mida tasaarvestatakse, nimetatakse teoorias “passiivnõueteks” ja “aktiivnõueteks”. “Aktiivnõue” on nõue, millega tasaarvestatakse. See on tasaarvestavale poolele kuuluv nõue teise poole vastu, millega teise poole nõue tasaarvestatakse. “Passiivnõue” on nõue, mida tasaarvestatakse ehk teisele poolele kuuluv tasaarvestava poole vastu suunatud nõue.¹⁰⁴

Tasaarvestuse õiguse tekkimiseks ei piisa üksnes aktiiv- ja passiivnõude olemasolust tasaarvestuse poolte vahel. Seadus nõuab tasaarvestuse õiguse tekkimiseks, et nimetatud nõuded vastaksid teatavatele lisatingimustele. Tasaarvestuse õigus tekib juhul, kui tasaarvestaval poolel on õigus oma kohustus täita ja teiselt poolelt nõuda tema kohustuse täitmist. Seega sõltub tasaarvestuse võimalikkus aktiivnõude sissenõutavusest ja passiivnõude täidetavusest. Aktiivnõude sissenõutavus tähendab seda, et tasaarvestaja peab saama nõuda teiselt poolelt nõudele vastava kohustuse täitmist. Selline lisatingimus on tingitud asjaolust, et tasaarvestamise käigus toimub sisuliselt aktiivnõude täitmise nõudmine tasaarvestaja poolt, kusjuures täitmine ise toimub tasaarvestuse kaudu. Passiivnõue peab aga olema täidetav ehk teisel poolel peab olema õigus täita nõudele vastav kohustus tasaarvestavale poolele. Ajahetk, mil teatavale nõudele vastav kohustus on täidetav, saabub reeglina enne nõude sissenõutavust ehk ajahetke, mil teisel poolel on võimalik nõuda nõudele vastava kohustuse täitmist. Seejuures tuleb arvestada, et võlaõigusseaduse kohaselt võib kohustuse reeglina alati täita enne kohustuse täitmise tähtaega, vastav põhimõtte kehtib eelkõige rahaliste kohustuste suhtes, mis on seetõttu täidetavad juba alates vastava kohustuse tekkimisest.¹⁰⁵

Tasaarvestuse olukorra esmaseks eelduseks on, et kahe isiku ehk tasaarvestuse poolte vahel on vastastikused rahalised või muud samaliigilised nõuded¹⁰⁶. Praktikas tuleb tasaarvestus kõne alla peamiselt üksnes rahaliste nõuete puhul – olukorrad, kus kahe isiku vahel eksisteerivad muud samaliigilised nõuded, mida isikud soovivad tasaarvestada, on harvad.

---

¹⁰³ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2006, lk 663.

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. *Op.cit.*, lk 664.

¹⁰⁶ RKTko 3-2-1-102-04.

Samaliigilise nõude kriteeriumi osas on Riigikohus enda lahendis nr 3-2-1-9-09¹⁰⁷ selgitanud, et tasaarvestada saab ka nõudeid, mis on tekkinud (samadel isikutel) erinevate õigussuhete raames (näiteks nõuded erinevatest lepingutest või näiteks tugineb ühe poole nõue lepingule ja teise poole nõue lepinguvälisele kahju hüvitamisele). Seega ei tähenda samaliigiline nõue seda, et teisel ettevõttel peab olema nõue tekkinud samaväärsest õigussuhtest (näiteks tasumata arvest) – nõue peab olema lihtsalt rahaline.

Tasaarvestamise teostamiseks ei pea rahalised nõuded olema ka ühes vääringus. Tulenevalt VÕS § 197 lg-st 3, võib eri vääringutes väljendatud rahalisi nõudeid tasaarvestada vahetuskursiga, mis arvestatakse tasaarvestamise päeva seisuga tasaarvestatava poole tegevuskohas. Kui äriühingud asuvad eri riikides, siis arvestatakse seda vahetuskurssi, mis on määratletud tasaarvestatava poole tegevuskoha riigis, seda võib kokkuleppeliselt aga ka muuta.

Pärast tasaarvestuse õiguse tekkimist sõltub tasaarvestuse toimumine tasaarvestavast poolest. See tähendab, et tasaarvestuse reaalseks toimumiseks tuleb täita ka formaalne tingimus ehk esitada tasaarvestuse teostamiseks tasaarvestuse avaldus.¹⁰⁸ Seega ei toimu tasaarvestus automaatselt, vaid selleks on vajalik tasaarvestatava poole selgelt väljendatud tahteavaldus. Seadus ei kehtesta tasaarvestuse avaldusele vorminõudeid, mis tähendab, et avalduse võib teha ka suuliselt. Avaldus muutub kehtivaks selle kättesaamisega teise poole poolt. Juhul, kui teine pool tasaarvestuse avaldust kätte ei saa, ei saa lugeda tasaarvestust toimunuks.

Võlaõigusseaduse § 198 sätestab, et tasaarvestus toimub avalduse tegemisega teisele poolele. Tingimuslikult või tähtaja määramisega tehtud avaldus on tühine. Seega ei sätesta seadus avalduse sisu osas konkreetseid kohustuslikke tingimusi. Küll aga kehtib põhimõte, et tasaarvestuses osalevad nõuded oleksid “äratuntavad” – tasaarvestuse pooled peavad aru saama, millised konkreetset nõuded tasaarvestatakse. Eelkõige on see oluline, kui pooltel on mitmeid vastastikuseid nõudeid. Samuti tuleb märkida, et tühine on tingimuslikult või tähtaja määramisega tehtud tasaarvestuse avaldus (näiteks tasaarvestuse avaldus, mille järgi loetakse tasaarvestus teostatuks alles teatud kuupäeval tulevikus või mille esemeks on hoopiski tulevikus tekkiv nõue).

Juhul, kui juriidilisest isikust võlgnik on pankrotistunud, tulevad mängu maksejõuetuses kasutust leidvad tasaarvestuse normid, mis on rakendamiseks kohustuslikud ning

---

¹⁰⁷ RKTko 3-2-1-9-09.

¹⁰⁸ RKTko 3-2-1-156-04.

prevaleerivad teiste nõ tavapärase tasaarvestusreeglite üle.¹⁰⁹ Seetõttu on oluline teada, millal lepingust tulenev tasaarvestusõigus on tekkinud. Seega on tasaarvestuse puhul oluline määrata täpne ajahetk, mil tasaarvestuse poolte vastastikused nõuded lõpevad.

Võlaõigusseaduse § 197 lg 2 järgi lõpevad tasaarvestuse tulemusena tasaarvestuse poolte nõuded kattavas ulatuses ajast, mil neid võis tasaarvestada, kui pooled ei lepi kokku teisiti. Seega lõpevad tasaarvestatavad nõuded tagasiulatuvalt alates tasaarvestuse õiguse tekkimise hetkest ehk tagasiulatuvalt alates ajahetkest, mil tekkis tasaarvestuse olukord. See on oluline juhul, kui nõudelt arvestatakse viivist või intressi. Viivise arvestus lõpeb samal ajal, mil tekkis tasaarvestuse olukord. Seega vahepealse perioodi eest (tasaarvestuse olukorra tekkimisest kuni tasaarvestuse avalduse teisele poolele esitamiseni) viivist ei arvestata ja seda tasaarvestamisel nõuda ei saa.¹¹⁰

Kuigi valdav enamik Euroopa õiguskordasid näeb tasaarvestuse puhul ette selle tagasiulatava toime kuni ajahetkeni, mil tasaarvestuse võimalus esmakordselt tekkis, näib modernne suund Euroopa tsiviilõiguses minevat teist teed. Eelkõige PECL ja PICC sätestavad, et tasaarvestuse avalduse tegemise korral lõpevad poolte vastastikused nõuded alates tasaarvestuse avalduse tegemise hetkest.¹¹¹

Lisaks ülaltoodud kriteeriumite on võlaõigusseaduses toodud piirangud, millal ei tohi vastastikkuseid nõudeid tasaarvestada. Vastavalt VÕS § 200 lg-le 1 ei saa tasaarvestada ülalpidamise nõuet, tervise kahjustamise või surma põhjustamisega tekitatud kahju hüvitamise nõuet. Samuti ei saa tasaarvestada teise poole kahju õigusvastasest ja tahtlikust tekitamisest tulenevat nõuet, mis teisel poolel on tasaarvestava poole vastu. Peale eelneva ei ole veel lubatud tasaarvestada teise poole nõuet, millele seadusest tulenevalt ei saa pöörata sissenõuet ning teise poole nõuet, mille tasaarvestamine seadusest tulenevalt ei ole lubatud. Märgitud nõuete tasaarvestamine ei ole võimalik – vastava nõude suhtes tehtud tasaarvestuse avaldus on tühine ega oma õiguslikke tagajärgi.

Võlaõigusseadus § 200 lg 4 järgi ei saa tasaarvestav pool tasaarvestada nõuet, millele teine pool saab esitada vastuväiteid. Nimetatud sätte sisu on raskesti mõistetav, sest jääb arusaamatuks, millised võimalikud vastuväited tasaarvestuse välistavad. Juhul, kui lähtuda

---

¹⁰⁹ **R. M. Goode.** Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 177.

¹¹⁰ **P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi.** Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2006, lk 665.

¹¹¹ *Ibid.*

grammatilisest tõlgendusest, siis välistaks tasaarvestuse igasugune vastuväide. Samas ei ole antud tõlgendus mõistlik, sest siis takistaks tasaarvestust igasugune formaalne vastuväide, millel ei pruugi olla sisu. Selline vastuväidete esitamise võimalus aga välistaks sisuliselt tasaarvestamise võimaluse. Autor leiab, et vastuväide peaks olema ikkagi sisuline, mitte formaalne, mistõttu ei ole selline seaduse sõnastus õnnestunud.

Sätte tõlgendamise muudab keeruliseks asjaolu, et Euroopa tsiviilõiguses valitseb tasaarvestuse lubatavuse osas seoses tasaarvestamiseks kasutatava nõude selguse ning selle suhtes võimalike vastuväidetega kaks vastandlikku seisukohta ning § 200 lg 4 pinnalt ei ole üheselt selge, millise kasuks nendest seisukohtadest soovis otsustada Eesti seadusandja. Eelkõige romaani õigusperekonna riikides valitseva seisukoha järgi on tasaarvestuse materiaalõiguslikuks eelduseks, et nõue on selge (ehk vastava nõude likviidsus). Seega ei ole võimalik tasaarvestada nõuet, mille olemasolu või suurus on ebaselge. Teise, eelkõige germaani õigusperekonna riikides valitseva seisukoha järgi ei ole tasaarvestamiseks kasutatava nõude selgus tasaarvestuse materiaalõiguslikuks eelduseks, piisab sellest, et nõue tegelikult eksisteerib ning see on maksmapandav – st nõue on sissenõutav ning selle suhtes ei eksisteeri vastuväiteid, mis välistaksid nõude maksmapaneku võlgniku vastu.

Tulenevalt eeltoodust tõstatub küsimus, milline on vastuväide Eesti seadusandja mõtte kohaselt – kas nõue võib tasaarvestuseks olla ebaselge või mitte. Kuigi eeldatavasti jääb see kohtupraktika kujundada, siis õiguskirjanduses pakutakse ühe võimalusena välja arvamus, et VÕS § 200 lg 4 välistab tasaarvestuse üksnes sellise nõudega, mille suhtes saab esitada vastuväite, mis välistab nõude maksmapandavuse¹¹² (nt nõue ei kehti või on lõppenud)¹¹³. Autor leiab, et vastuväitena saab käsitleda väiteid, mis toovad kaasa tasaarvestada sooviva isiku nõude lõppemise või välistavad selle nõude maksmapaneku teise poole vastu. Selline tõlgendus vädiks olukorda, kus vastaspool pahatahtlikult ei põhista vastuväidet sisuliste argumentidega ning esitab vastuväite pelgalt näiteks venitamise eesmärgil.

Tasaarvestuse tulemusena lõpevad pooltevahelised vastastikused nõuded kattavas ulatuses, kui tasaarvestuse materiaalõiguslikud eeldused olid täidetud.¹¹⁴ Tasaarvestuse teostamiseks ei ole vaja teise poole nõusolekut. Kui tasaarvestusavalduse saanud isik leiab, et tasaarvestuse tegijal puudus tasaarvestatav nõue või et tasaarvestus oli seadusega keelatud, saab ta oma

---

¹¹² P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2006, lk 670-671.

¹¹³ RKTko 3-2-1-93-06.

¹¹⁴ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. *Op.cit.*, lk 664.

õigusi kaitsta esitades tasaarvestuse tegija vastu oma nõude sissenõudmiseks hagi. Selle hagi lahendamisel kontrollib kohus tasaarvestatud nõuete olemasolu ja vastavust võlaõigusseaduses kehtestatud tingimustele, samuti seda, kas tasaarvestamine pole VÕS §-s 200 sätestatud alustel lubamatu. Kui nõuded olid tasaarvestatavad ja puudus tasaarvestuse tegemise keeld, siis jätab kohus tasaarvestatud summa sissenõudmiseks esitatud hagi rahuldamata.¹¹⁵ Seega juhul, kui tasaarvestuse materiaalsed eeldused ei ole täidetud, peab tasaarvestuse avalduse saanud pool oma õigusi kaitsma kohtus.

Kokkuvõtvalt võib väita, et tasaarvestuse õigus tekib ja tasaarvestus on võimalik alates ajahetkest, mil tasaarvestava poole (teise poole vastu suunatud) nõude täitmise tähtaeg on saabunud ja teisel poolel on nõue tasaarvestava poole vastu (olenemata sellest, kas selle nõude täitmise tähtaeg on saabunud või mitte). Seega on tasaarvestuseks oluline see, et tasaarvestuse pooltel on kohustus maksta teineteisele rahasumma ja tasaarvestaval poolel on õigus oma kohustus täita ja teiselt poolelt nõuda tema kohustuse täitmist.¹¹⁶ Sisuliselt on tasaarvestamise näol tegemist olukorraga, kus pooled on üheaegselt teineteise suhtes võlgnikuks ja võlausaldajaks.

Tasaarvestuse õiguse tekkimise täpne ajahetk on juriidiliselt oluline eelkõige kahel põhjusel - esiteks lõpevad tasaarvestusel osalevad nõuded tasaarvestuse avalduse tegemise korral tagasiulatuvalt alates ajast, mil tasaarvestuse olukord tekkis, ning teiseks on oluline, et pärast asjaolu, kui on tekkinud õigus teatavad nõuded tasaarvestada ehk eksisteerib tasaarvestuse olukord, ei saa hilisemad sündmused reeglina võimalikku tasaarvestust takistada. Pärast tasaarvestuse õiguse tekkimist sõltub tasaarvestuse toimumine ja tasaarvestuse võimalikkus üksnes tasaarvestavast poolest. Tasaarvestaval poolel teataval ajahetkel tekkinud õigust teatavad nõuded tasaarvestada võiksid eelkõige ohustada erinevad passiivnõudega seonduvad asjaolud, mille tagajärjel võib tasaarvestuse avalduse tegemise hetkel (kui tasaarvestuse õigus realiseeritakse) puududa mõni tasaarvestuse eeldustest. Näiteks võib teine pool oma nõude pärast tasaarvestuse õiguse tekkimist loovutada – sellisel juhul puuduksid alates loovutamise hetkest pooltevahelised vastastikused nõuded.¹¹⁷

Lähtudes eeltoodust, võib märkida, et tasaarvestuse toimumise eeldusteks on asjaolud, et poolte vahel on vastastikused samaliigilised nõuded (näiteks rahalised). Nõue, millega

---

¹¹⁵ RKTko 3-2-1-81-00.

¹¹⁶ RKTko 3-2-1-136-01.

¹¹⁷ **P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi.** Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2006, lk 663.

tasaarvestatakse on sissenõutav (tasaarvestaja peab saama nõuda teiselt poolelt nõudele vastava kohustuse täitmist, näiteks rahalise kohustuste täitmise tähtpäev on saabunud) ning tasaarvestatav nõue on täidetav, st teisel poolel on õigus täita nõudele vastav kohustus (näiteks rahalise kohustuse võib reeglina alati täita enne täitmise tähtaja saabumist).

3.2. Tasaarvestuse erisused pankrotimenetluses

3.2.1. Tasaarvestuse lubatavus pankrotimenetluses

Tänapäeval moodustavad nõuded suurema osa võlgniku varast, mistõttu tasaarvestus kui selline omab suurt tähtsust rahaliste suhete korraldamisel, olles peaaegu sama oluline kui pandiõigus.¹¹⁸ Kuna pankrotiõiguse üks olulisemaid põhimõtteid on võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte, siis seoses nõuete tasaarvestamisega tekib küsimus, kuivõrd nõuete tasaarvestamise võimaldamine pankrotimenetluses on üldse selle põhimõttega kooskõlas.

Lähtudes töö eesmärgist ja hüpoteesist, ongi läbivaks küsimuseks, kas tasaarvestuse lubamine pankrotimenetluses rikub võrdse kohtlemise põhimõtet. Juhul, kui tasaarvestuse lubamine rikub võrdse kohtlemise põhimõtet, ei tähenda see veel, et tasaarvestuse lubamine on põhjendamatu. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisel tasaarvestuse lubamisel tuleb analüüsida, kas asjaolud, mille pinnalt on tasaarvestus lubatud, kaaluvad üles võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise. Juhul, kui on olemas asjaolud, mis kaaluvad üles võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise, siis on tasaarvestuse lubamine põhjendatud.

Õigus tasaarvestada nõudeid pankrotimenetluses esindab suurimat võimalikku sekkumist ehk erisust *pari passu* printsiibi rakendamisele, sest kreditor saab oma nõudele rahulduse *pro tanto* enne teisi võlausaldajaid.¹¹⁹ Nimelt võlausaldaja, kelle vastu on võlgnikul nõue, saab teatud juhtudel tasaarvestada oma nõude võlgniku nõudega, mille tulemusena saab nimetatud võlausaldaja rahuldada oma nõude proportsionaalselt suuremas ulatuses, kui need võlausaldajad, kelle vastu võlgnikul ei ole nõuet, mida tasaarvestada. Seega eelistatakse tasaarvestamise lubamisega võlausaldajat, kelle vastu on võlgnikul nõue, mida võlausaldaja saab tasaarvestada oma nõudega võlgniku vastu.¹²⁰ Juhul, kui tasaarvestus ei oleks lubatud, tekiks olukord, kus võlausaldaja tasub ära oma võlgnevuse, kuid ise saab oma nõude vaid osaliselt rahuldatud. Seega tekib olukord, kus üks võlausaldaja suurendab pankrotivara,

¹¹⁸ P. R. Wood. Principles of International Insolvency. London: Sweet & Maxwell Ltd, 1995, mn 1-22.

¹¹⁹ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 153.

¹²⁰ P. Varul. Pankrotiõiguse probleeme. – Juridica, 1999/8, lk 376.

mistõttu teised võlausaldajad saavad oma nõuded suuremas summas rahuldatud. Tasaarvestamise tunnustamine on seotud ka lepinguvabaduse põhimõtte järgimisega.¹²¹

Samuti tuleb arvestada pankrotimenetluses kehtiva pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise printsiibiga.¹²² Nimetatud printsiibi kohaselt peavad pankrotieelsed õigused jääma kehtima nii suures ulatuses kui võimalik. Seega kui tasaarvestamine vahetult enne pankrotti oli lubatud, siis tuleb põhjendada, miks ei tohi tasaarvestust lubada pankrotimenetluses.

Tasaarvestuse tulemusena lõpevad võlausaldaja ja pankrotivõlgniku nõuded kattivas ulatuses ja pankrotipesal ei ole seega võimalik esitada oma nõuet tasaarvestuses osalenud võlausaldaja vastu – pankrotivara nimetatud osas ei suurene ning pankrotipessa jääb vähem vara, mida teiste võlausaldajate vahel jaotuskava alusel jagada.

Tulenevalt eeltoodust saab asuda seisukohale, et tasaarvestuse lubamisega pankrotimenetluses eelistatakse seda võlausaldajat, kelle suhtes võlgnikul on nõue nendele võlausaldajatele, kelle vastu võlgnikul ei ole nõudeid. Kuivõrd tasaarvestuse lubamisega pankrotimenetluses eelistatakse ühte võlausaldajat teisele, siis rikub tasaarvestuse lubamine võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Erialakirjanduses on põhjendatud tasaarvestamise lubamist pankrotimenetluses asjaoluga, et on ebaõiglane nõuda, et isik nõuab makse teostamist, jättes ise tasumata, kuivõrd pankroti korral tavapäraselt finantsvahendeid ei ole enam). Lisaks hoiab tasaarvestus ühiskonnas ära nn plahvatuslikud olukorrad, mistõttu ei tõuse krediidi hind turul ning ühtlasi hoiab tasaarvestus ära topelttoimingud (topeltmaksed), mis vähendab tehingukulusid. Vastuargumendina kasutatakse lisaks võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisele asjaolu, et tasaarvestus vähendab võlgniku vara ja piirab võlgniku päästmist¹²³.

Wood väidab, et tasaarvestuse salastatus (ingl. k. *secrecy*) ei saa olla argumendiks tasaarvestuse keelamisel, sest pooled ei pea omi vastastikusisi nõudeid avalikkuse ja ühiskonna

---

¹²¹ **R. Zimmermann.** Comparative Foundations of a European Law of Set-off and Prescription. Cambridge University Press, 2002, p. 20.

¹²² **T. Saarma.** Pankrotimenetluse põhimõtted. - Juridica, 2008/6, lk 355.

¹²³ **P.R. Wood.** Insolvency Law and the Legal Framework. Kättesaadav arutivõrgus: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/LAWANDJUSTICE/GILD/0,,contentMDK:20154417~menuPK:146222~pagePK:64065425~piPK:162156~theSitePK:215006,00.html#4> (31.05.2010).

ees pidevalt lahkama.¹²⁴

Tasaarvestus võimaldab ära hoida maksete edasi-tagasi ringlust ning vähendab kohtute koormust erinevate võimalike hagide lahendamisel.¹²⁵ Seega võiks rääkida kohtu ökonoomsuse tagamisest. Vastupidiselt eeltoodule, on Wood toonud võrdlusena vana klassikalise vaate Franko-Ladina jurisdiktsioonides kohaldatust, et tasaarvestus on igal juhul *pari passu* printsiibi rikkumine, sest võimaldab võlgniku vara teatud nõuete tasaarvestuse kattevarjus nõo haihtuda.¹²⁶

Vaatamata eeltoodule, on tasaarvestuse võimaluse andmine eri riikide pankrotiseadustes üldtunnustatud reegel.¹²⁷ Õiguspoliitilistel ja õiglastel kaalutlustel lubatakse tasaarvestust pankrotimenetluses.¹²⁸ Enamikus õigussüsteemides tasaarvestusõigus ei mõjuta pankrotimenetluse pikendamist ning seda on lubatud kasutada pärast pankrotimenetluse alustamist, sõltumata vastastikuste nõuete arvust ja tekkimise ajast. Tasaarvestuse lubamist maksejõuetuse puhul on põhjendatud nii ärilise prognoositavuse kui ka krediidi kättesaadavuse tagamisega, kuid tasaarvestus on oluline ka seetõttu, et tasaarvestuse lubamisel eeldatavasti välditakse pankrotimenetluse väärkasutust.¹²⁹ Samuti leitakse õiguskirjanduses, et kuivõrd võlausaldajate rollis on tihti pangad, siis on tasaarvestusõigus oluline eelkõige pankadele. Arvestades, et pangad on suurimad krediteerijad, siis on tasaarvestuse lubamine kaudselt oluline ka majandusele (näiteks on pankadel õigus tasaarvestada enda nõue võlgniku kontrolli oleva rahaga).¹³⁰

Tasaarvestamise lubamist pankrotimenetluses peetakse vajalikuks ning tasaarvestusõiguse väärkasutus on eelkõige välditud seeläbi, et seaduse alusel määratakse võlgnikule esindaja (Eestis pankrotihaldur), kelle ülesandeks on vältida tasaarvestuse reeglite rikkumist (näiteks nõuete kokkuostmist võlausaldaja nõuete kasvatamise eesmärgil).¹³¹

Enamus rahvusvahelisi arvamusi pooldab maksejõuetuse tingimustes laialdast

¹²⁴ P. R. Wood. Principles of International Insolvency. London, Sweet & Maxwell Ltd, 1995, mn 1-23.

¹²⁵ P. R. Wood. *Op.cit.*, mn 1-22.

¹²⁶ P. R. Wood. *Op.cit.*, mn 1-23.

¹²⁷ P. Varul. Pankrotiõiguse probleeme. - Juridica, 1999/8, lk 376.

¹²⁸ L. Doyle, A. Keay. Insolvency Legislation: Annotations and Commentary 2007 Edition. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2006, p 456.

¹²⁹ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law, p 155. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (31.05.2010).

¹³⁰ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund 1999, p 42.

¹³¹ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law, p 155. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (31.05.2010).

tasaarvestusõiguse kohaldamist vastastikuste nõuete korral, samas detailselt vaadatuna lähenemised varieeruvad. Wood on oma uurimuses toonud välja, et nt Euroopas on maksejõuetuse tingimustes tasaarvestus lubatud Austrias, Tsehhis, Taanis, Inglismaal, Saksamaal, Iirimaal, Itaalias, Liechtensteinis, Hollandis, Poolas, Slovakkias, Šotimaal ja Šveitsis. Samas Prantsusmaal, Belgias, Luksemburgis, Hispaanias, Kreekas ja Portugalis on maksejõuetuse tingimustes tasaarvestus üldjuhul keelatud.¹³² Kuigi mõned riigid pankrotimenetluses üldiselt tasaarvestust ei toeta, siis teatud juhtudel on see ka nendes riikides lubatud. Nimelt peab olema täidetud üks alljärgnevast kahest tingimusest: kui mõlemad vastastikused nõuded kuuluvad pankrotimenetluse ajaks tasumisele või kui vastastikused nõuded on tekkinud samast tehingust.¹³³

Samas on ka autoreid, kes leiavad, et tasaarvestust ei tohiks lubada pankrotimenetluses. Näiteks Shershenevitsh leiab, et kuigi tasaarvestuse lubamist õigustatakse õiglusega ning öeldakse, et ei ole võimalik sundida isikut maksma oma võlga tervikuna, kui ta ise saab ainult osalise rahulduse, ei pea tema nende kahe asjaolu omavahelist sidumist põhjendatuks. Shershenevitshi arvates on võla seostamine nõudega täiesti juhuslik, millel ei tohiks põhineda võlausaldaja eelistamine.¹³⁴

Eesti pankrotiseadust võib pidada klassikaliseks germaani traditsioone järgivaks pankrotiseaduseks, kus tasaarvestus on lubatud. Franko-Ladina jurisdiktsioonides käsitletakse tasaarvestuse võimalust omavaid võlausaldajaid võrdselt teiste võlausaldajatega. Lähtudes võlausaldajate võrdse kohtlemise printsiibist, ei anta nendes riikides pankrotimenetluses esitatud tasaarvestuse nõuetele mingit eelisseisundit.¹³⁵

Kuigi Eesti õiguses on PankrS § 99 lõikega 1 seadusandja selgelt kõrvale kaldunud üldpõhimõttest, et pankrotimenetluses koheldakse kõiki võlausaldajaid võrdselt, ja eelistanud võlausaldajat, kellel on võlgnikuga tasaarvestatav nõue, on seaduse mõte selge ja kohtupraktikas korduvalt kinnitust leidnud. Tsiviilasjas nr. 3-2-1-136-09¹³⁶ on Riigikohus asunud seisukohale, et lubades pankrotimenetluses tasaarvestust, on teiste võlausaldajatega võrreldes paremasse olukorda seatud võlausaldaja, kelle vastu võlgnikul on nõue. Samas on Riigikohus viidatud otsuses kõnealust PankrS § 99 lõiget 1 isegi laiendavalt tõlgendanud,

¹³² P. R. Wood. Principles of International Insolvency. London: Sweet & Maxwell Ltd, 1995, mn 1-24.

¹³³ **Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues.** Legal Department, International Monetary Fund 1999, p 42.

¹³⁴ Г. Шершеневич. Конкурсный процесс. Москва, 2000, ст 386.

¹³⁵ P. R. Wood. *Op.cit.*, mn 1-23.

¹³⁶ RKTCo 3-2-1-136-09.

asudes arvamusele, kuivõrd nõuete kaitsmise koosolekul loetakse kaitsmiseta tunnustatuks ka nõue, mis on jõustunud kohtulahendiga rahuldatud, siis peaks kohtul olema otsusega lubatud sellise nõude tasaarvestamine ka enne nõuete kaitsmist. Võlausaldaja (isik, kelle vastu pankrotivõlgnikul on nõue) eelistamiseks eelpooltoodud kontekstis tuleb pidada seda, et tema nõue võlgniku vastu rahuldatakse pankrotimenetluses jaotuskava väliselt tasaarvestusega - võlausaldajal õnnestub vältida olukorda, kus tema nõue rahuldatakse jaotuskavas ettenähtud ulatuses võrdsetel alustel proportsionaalselt teiste võlausaldajatega – võrreldes tasaarvestusega reeglina oluliselt väiksemas ulatuses. Seega tekib olukord, kus võlausaldaja nõue saab tasaarvestuse tulemusena täies ulatuses rahuldatud vastupidiselt teistele võlausaldajatele.

Õiguspoliitiliselt võib tasaarvestust pidada kiireks leevenduseks saada rahuldust oma nõudele, kuigi põhjendus selleks võib olla erinev. Juhul, kui mõlemad lepingupooled on maksejõulised, siis võimaldab tasaarvestus vältida topelttööd arvete vastastikusel esitamisel. Vastupidiselt sellele lähenemisele peegeldab tasaarvestus pankroti korral vaadet, mille kohaselt lepingupooled on andnud teineteisele krediiti vastastikuse usalduse põhimõttel, et maksetähtaja saabumisel kuulub nõue rahuldamisele, mistõttu pankroti korral oleks võlausaldaja jaoks ebaõiglane, kui ta ei saaks oma nõuet rahuldatud koheselt ja peaks jääma ootama pankrotiprotsessi lõppu.¹³⁷ Seetõttu on tasaarvestamise lubamine pankrotimenetluses Inglismaal õigustatud õiguspoliitiline lähenemine ja selge erand *pari passu* printsiibist. Tasaarvestust teostav võlausaldaja tõstetakse sellega samasse õiguslikku eelistatud staatusesse mis pandipidaja.¹³⁸

Inglismaa õiguspoliitiline põhjendus tasaarvestuse kui erisuse lubamiseks pankrotimenetluses on veel seletatav sellega, et mõlemad lepingupooled on andnud teineteisele vastastikusele usaldusele tuginedes täiendavalt krediiti, mida nad ei oleks ilmselt andnud, kui usaldust ei oleks algselt olnud.¹³⁹ Tasaarvestus on Inglismaal võlgniku jaoks oluline vahend, seda eriti pangatehingutes ja muudes finantssektoris laialdaselt kasutatavates lepingutes. Tasaarvestuse kui õigusliku vahendi lubatavus on võimaldanud Londonil saavutada maailmas tunnustatud liidripositsioon finantsturgudel.¹⁴⁰

Lubades pankrotimenetluses tasaarvestust, on seadusandja seadnud teistest võlausaldajatest

---

¹³⁷ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, pp 173-174.

¹³⁸ R. M. Goode. *Op.cit.*, p 174.

¹³⁹ R. M. Goode. *Op.cit.*, p 153.

¹⁴⁰ R. M. Goode. *Op.cit.*, p 174.

paremasse olukorda selle võlausaldaja, kelle vastu võlgnikul on nõue. Tasaarvestamise võimalusega antakse paratamatult ühtedele võlausaldajatele eesõigus teiste võlausaldajate ees, sest tasaarvestamise korral ei kuulu võlausaldaja nõue rahuldamisele koos teiste võlausaldajate nõuetega võrdselt, vaid võlausaldaja nõude rahuldamine toimub võlgniku kohustuse täitmisega tasaarvestust taotlevale võlausaldajale. Märgitud juhul on aga tasaarvestust taotleva võlausaldaja võimalused suuremad, kui teistel võlausaldajatel saada oma nõue pankrotivara arvel rahuldatud – võlausaldaja kaitstud nõue lõpeb võlgniku nõude arvelt.¹⁴¹ Juhul, kui tasaarvestus pankrotimenetluses oleks üldse keelatud, tekiks olukord, kus võlausaldaja peaks oma nõude võlgnikule täitma – võlausaldaja nõude arvelt suureneb pankrotivara, kuid tema enda nõue ei pruugi üldse saada rahuldatud (praktiliselt on tihti olukordi, kus võlausaldajal ei ole võimalik pankrotipesast mitte midagi saada). Sisuliselt rikastuksid teised võlausaldajad võlguoleva võlausaldaja arvelt.

Eesti pankrotiseadus ei keela tasaarvestust, kuid lubab seda ainult teatud piirangutega. Pankrotiseaduse § 99 lg-s 1 sätestatakse, et kui võlausaldaja võis enne pankroti väljakuulutamist oma nõude tasaarvestada võlgniku nõudega, võib ta kaitstud nõude tasaarvestada ka pärast pankroti väljakuulutamist.

Seega seisneb tasaarvestamise oluline erinevus pankrotimenetluses selles, et tasaarvestada saab oma nõude vaid sellise nõudega, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist. Võlgnikul võib tekkida nõudeid võlausaldaja vastu ka pärast pankroti väljakuulutamist, eriti siis, kui juriidilisest isikust võlgniku tegevust jätkatakse, kuid neid nõudeid tasaarvestada ei saa.¹⁴²

Lähtudes eeltoodust, on äärmiselt oluline nõuete tekkimise aeg. Siinkohal tuleb märkida, et ei ole oluline tasaarvestava poole nõude esitamise tähtaja saabumine. Nimelt vastavalt PankrS §-le 42 loetakse pankroti väljakuulutamise võlgniku võlausaldajate kõigi nõuete täitmise tähtpäev saabunuks, kui seadusest ei tulene teisiti. Seega muutuvad pankroti väljakuulutamise kõik võlausaldajate nõuded sissenõutavaks, välja arvatud tingimuslikud nõuded. Maksejõuetu võlgniku nõudeid aga pankroti väljakuulutamine ei mõjuta. Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-5-00¹⁴³ asunud seisukohale, et tasaarvestuse lubatavuse täiendavaks tingimuseks on vaid see, et võlgniku tasaarvestatav nõue võlausaldaja vastu oli olemas enne

---

¹⁴¹ **K. Laks.** Pandipidaja pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2007 (Käsikiri Tartu Ülikooli Iuridicum teabekeskuses), lk 15.

¹⁴² **P. Varul.** Pankrotiõiguse probleeme. - Juridica, 1999/8, lk 377.

¹⁴³ RKTko 3-2-1-5-00.

pankroti väljakuulutamist.

Autor on seisukohal, et ühest küljest rikub tasaarvestuse lubamine pankrotimenetluses võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, kuid teisest küljest tasaarvestamise keelamine rikuks pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõtet. Lisaks ülaltoodud põhjustele peab autor vajalikuks märkida, et tasaarvestuse keelamine pärsib tsiviilkäivet, mistõttu on autori arvates tasaarvestuse lubamine pankrotimenetluses põhjendatud. Samas tuleb tasaarvestuse lubamist piirata, et võimalikult vähe kahjustada võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist.

3.2.2. Tasaarvestuse piirangud pankrotimenetluses

Eesti seadusandluses on võlaõigusseaduses tasaarvestuse kohta sätestatud normid üldnormid ning pankrotiseaduses erinormid. Pankrotimenetluses eeldab tasaarvestus võlaõigusseaduses sätestatud tasaarvestuse kohta fikseeritud eelduste täitmist, kuid pankrotiseadusega kaasnevad tasaarvestuse puhuks teatud erisused. Seega kehtivad VÕS §§-d 197-205 pankrotimenetluses, kuid niivõrd, kui võrd pankrotiseadusest ei tulene teisiti.

Tasaarvestamise piirangud on sätestatud pankrotiseaduse §-s 99. Nimetatud paragrahvi lõikes kaks sätestatakse, et kui võlgniku nõue oli pankroti väljakuulutamise ajal seotud edasilükkava tingimusega või kui võlgniku nõue ei olnud pankroti väljakuulutamise hetkel veel sissenõutav või kui võlgniku nõue ei ole suunatud samaliigiliste kohustuste täitmisele, saab nõude tasaarvestada alles siis, kui edasilükkav tingimus on saabunud, võlgniku nõue on muutunud sissenõutavaks või kohustused on muutunud samaliigilisteks. Tasaarvestus ei ole lubatud, kui võlgniku nõude edasilükkav tingimus saabub või nõue muutub sissenõutavaks enne, kui võlausaldaja saaks oma nõude tasaarvestada.

Seega tuleb tasaarvestuse teostamiseks oodata, kuni märgitud paragrahvis sätestatud tingimused saabuvad, enne ei ole võimalik tasaarvestust läbi viia. Samas tekitab küsitavusi nimetatud lõike viimane lause, mille kohaselt ei ole tasaarvestus lubatud, kui võlgniku nõue muutub sissenõutavaks enne, kui võlausaldaja saaks oma nõuet tasaarvestada. Kuivõrd tasaarvestamise eelduseks on asjaolu, et nõuded peavad olema sissenõutavad, siis ei saa võlausaldaja oma nõuet tasaarvestada enne, kui võlgniku nõue on muutunud sissenõutavaks. Seega tekiks võlausaldajal esimene võimalus tasaarvestada oma nõue võlgniku nõudega alles siis, kui võlgniku nõue on muutunud sissenõutavaks. Järelikult peab võlgniku nõue muutuma

sissenõutavaks enne, kui võlausaldaja saab oma nõuet tasaarvestada. Samas keelab PankrS § 99 lg 2 viimane lause sellisel juhul võlausaldaja õiguse nõude tasaarvestamiseks. Tulenevalt eeltoodust ei ole võlausaldajal võimalik tasaarvestada oma nõuet võlgniku tingimusliku nõudega või nõudega, mis muutub sissenõutavaks peale pankroti väljakuulutamist. Autori arvates on selline piirang ebamõistlik ning põhjendamatu, mistõttu leian, et PankrS § 99 lg 2 viimase lause sõnastus ei ole õnnestunud.

Vastavalt PankrS § 99 lg 1 on pankrotimenetluses võimalik tasaarvestada ainult kaitstud nõuet. Tulenevalt PankrS § 100 lg-st 1 kaitstakse nõudeid võlausaldajate üldkoosolekul (nõuete kaitsmise koosolek). PankrS § 103 lg 2 kohaselt loetakse nõue ja nõude rahuldamisjärk ning nõuet tagav pandiõigus tunnustatuks, kui sellele ei vaidle nõuete kaitsmise koosolekul vastu haldur ega ükski võlausaldaja, samuti siis, kui vastuväite esitanud võlausaldaja või haldur nõuete kaitsmise koosolekul vastuväitest loobub. Seega eeldab tasaarvestuse kehtivus asjaolu, et võlausaldaja nõue võlgniku vastu on teiste võlausaldajate ja halduri poolt aktsepteeritud. Juhul, kui nõudele vaieldakse vastu, jääb võlausaldajale tulenevalt PankrS § 106 lg-st 1 õigus nõuda oma õiguste tunnustamist kohtu kaudu.

Riigikohtu menetluses on olnud kaasus, kus poolte nõuded tasaarvestati pärast pankroti väljakuulutamist ilma, et võlausaldaja nõue oleks olnud kaitstud. Riigikohus märkis, et teise poole pankroti väljakuulutamine pärast tasaarvestuse võimaluse tekkimist ei mõjuta tasaarvestuse tegemist. Nimetatud lahendis asuti seisukohale, et PankrS § 99 lg 1 järgi, kui võlausaldaja võis enne pankroti väljakuulutamist oma nõude tasaarvestada võlgniku nõudega, võib ta kaitstud nõude tasaarvestada ka pärast pankroti väljakuulutamist. Nõude tasaarvestamise avalduse võib esitada kohtule kuni viimase jaotusettepaneku esitamiseni. Kuna PankrS § 43 lg 5 lubab võlgniku vastu esitatud rahalise nõude menetlust jätkata ka pankrotimenetluse ajal, on võlgniku vastu esitatud nõude rahuldamise korral sisuliselt tegemist võlausaldaja nõude tunnustamisega. Kui võlausaldaja on vastava nõude esitanud ka võlgniku pankrotimenetluses (PankrS §-d 93 ja 94), loetakse PankrS § 103 lg 4 järgi nõuete kaitsmise koosolekul kaitsmiseta tunnustatuks nõue, mis on kohtu jõustunud lahendiga rahuldatud. Seega kuni koosoleku toimumiseni on ka kohtulahendiga rahuldatud nõue ikkagi kaitsmata. Samas peaks olema kohtul lubatud selline nõue tasaarvestada, kuna nõuete kaitsmise koosolekul pole võimalik sellist nõuet kaitsmata jätta. Lubades pankrotimenetluses tasaarvestust, on seatud teiste võlausaldajatega võrreldes paremasse olukorda see võlausaldaja, kelle vastu on võlgnikul nõue. Sellest tulenevalt ei kahjusta kohtulahendiga

rahuldatud nõuete tasaarvestamine võlausaldajate õigusi.¹⁴⁴

Autor on seisukohal, et vastavalt PankrS § 99 lg-le 1 saab tasaarvestada ainult kaitstud nõuet. Kaitsmata nõude tasaarvestamise lubamine on vastuolus võlausaldajate võrdse kohtlemise ja kollektiivsuse põhimõttega. Juhul, kui lubada kaitsmata nõude tasaarvestust, siis võtab selline tasaarvestus teistelt võlausaldajatelt ära õiguse tasaarvestatud nõudele vastu vaielda, sest nõue lõpetatakse tasaarvestuse teel, ilma et teistel võlausaldajatel oleks võimalik seda takistada. Samas on kollektiivsuse põhimõttest tulenevalt igal võlausaldajal õigus nõuete kaitsmisel esitada oma vastuväide teiste võlausaldajate nõuetele. Juhul, kui võlausaldaja kaitsmata nõue lõpeb tasaarvestamise tulemusena enne nõuete kaitsmise koosolekut, siis ei ole teistel võlausaldajatel enam võimalik vaidlustada tasaarvestatud nõuet. Antud olukord on vastuolus nii võlausaldajate võrdse kohtlemise kui ka kollektiivsuse põhimõttega, mistõttu ei pea autor seda õigeks.

Pankrotiseaduse § 103 lg 4 kohaselt loetakse nõuete kaitsmise koosolekul kaitsmiseta tunnustatuks nõue, mis on jõustunud kohtulahendiga rahuldatud. Nimetatud sätte grammatilisel tõlgendamisel ei tohiks kohtuotsusega tunnustatud nõuet samuti tasaarvestada enne nõuete kaitsmise koosoleku läbiviimist, sest nõuete kaitsmise koosoleku protokoll annab formaalse dokumendi, millelt nähtub, et vastav nõue on tunnustatud pankrotimenetluses. Samas on selline lähenemine formalistlik. Siinkohal võib nõustuda Riigikohtu seisukohaga, et kui nõue on kohtulahendiga rahuldatud, siis ei saa jätta seda nõuete kaitsmise koosoleku tunnustamata, mistõttu võib sellist nõuet pankrotimenetluses tasaarvestada enne nõuete kaitsmise koosolekut.

Pankrotiseaduse § 99 lg-s 3 sätestatakse eraldi piirangud loovutamise teel omandatud nõuete tasaarvestamisele, sest selline tasaarvestamise võimalus tekitab ohu võlausaldajate kokkumänguks. Nimetatud olukord tekib eelkõige juhtudel, kui võlausaldaja võlg pankrotivõlgnikule ületab võlausaldaja nõuet pankrotivõlgniku vastu, mistõttu jääb tasaarvestamise korral võlgnikul võlausaldaja vastu nõue, mis on pankrotivara. Juhul, kui nimetatud võlausaldaja ostab üles teise võlausaldaja nõude võlgniku vastu ning tasaarvestab ostetud nõude võlgniku nõude järelejäänud osaga, siis tekib olukord, kus kaks võlausaldajat saavad kokkumängu teel oma nõuded rahuldatud teiste võlausaldajate arvel. Sellise kokkumängu vältimiseks on PankrS § 99 lg-s 3 sätestatud piirangud loovutamise teel saadud nõuete tasaarvestamisele pankrotimenetluses.

---

¹⁴⁴ RKTko 3-2-1-136-09.

Antud seisukohta toetab ka prof. Varul, kes leidis, et selline täiendav piirang pankrotiseaduses on põhjendatav vajadusega välistada kombineerimisvõimalused, millega nõuete loovutamise ja võla ülekandmise teel saavutatava tasaarvestamise kaudu halvendatakse nende võlausaldajate olukorda, kellel tasaarvestamise võimalust ei ole.¹⁴⁵

PankrS § 99 lg 3 järgi võib loovutamise saadud nõuet tasaarvestada pankrotimenetluses ainult juhul, kui nõude loovutamine ja sellest võlgnikule kirjalik teatamine on toimunud mitte hiljem kui kolm kuud enne pankroti väljakuulutamist. Loovutamise saadud nõuet ei saa tasaarvestada, kui nõue võlgniku vastu oli loovutatud viimase kolme aasta jooksul enne pankrotimenetluse algatamist ja võlgnik oli sel ajal maksejõuetu ning nõude omandanud isik sellest loovutamise ajal teadis või pidi teadma.

Töö autor on seisukohal, et loovutamise piirang tasaarvestuse kontekstis on põhjendatud kokkumängu välistamiseks, kuid ülalpool viidatud kolme aastane tähtaeg on küsitav. Juhul, kui isik on maksejõuetu, siis peaks tema pankrot saabuma kiiremini kui kolme aasta jooksul, mistõttu leiab autor, et täiesti piisav on lühendada nimetatud tähtaeg aastani.

Praktikas on nõuete loovutamine tasaarvestamise eesmärgil problemaatiline, sest ühest küljest ei tohi loovutatud nõuete tasaarvestamine võlgniku nõudega kahjustada teisi võlausaldajaid, kuid teisest küljest ei tohi nõuete loovutamise keelamine kahjustada võlausaldajaid, kes on nõude omandanud vastavalt seadusele heauskselt.

Liikmesriikide tasaarvestuse regulatsioon erineb riigiti oluliselt. Inglismaal on vastastikkuste nõuete olemasolu korral tasaarvestus pankrotimenetluses kohustuslik sõltumata poolte tahtest. Teisest küljest enamikes Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemides käsitletakse tasaarvestust pankrotimenetluses *pari passu* põhimõtte rikkumisena ja seda võib õiguspoliitilistel põhjustel lubada ainult erandjuhtudel nagu näiteks kui nõue ja vastunõue tulenevad ühest ja samast lepingust või õigussuhtest.¹⁴⁶

Saksamaal lubatakse tasaarvestust teatud piirangutega.¹⁴⁷ Saksamaal kehtib sarnaselt Eestiga põhimõtte, et tasaarvestus võlgniku ja võlausaldaja vahel on lubatud tingimusel, et

---

¹⁴⁵ P. Varul. Pankrotiõiguse probleeme. - Juridica, 1999/8, lk 378.

¹⁴⁶ G. Moss, I. F. Fletcher, S. Isaacs. The EC Regulation on Insolvency Proceedings: Commentary and Annotated Guide. New York: Oxford University Press, 2002, p 56.

¹⁴⁷ E. Braun. Commentary on the German Insolvency Code. Düsseldorf: IDW-Verlag GmbH, 2006, pp 214-218.

tasaarvestuse õigus on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist. See tähendab, et nõudeid saab tasaarvestada ainult juhul, kui võlausaldaja nõue oli sissenõutavaks muutunud enne pankrotimenetluse algust ning võlgniku nõue oli olemas enne pankrotimenetluse algust. Kui võlausaldaja nõue ei ole pankrotimenetluse alguseks sissenõutavaks muutunud või on tingimuslik, siis saab tasaarvestus toimuda alles pärast seda, kui nõue on muutunud sissenõutavaks või tingimus on saabunud. Tasaarvestus ei ole võimalik siis, kui nõue, mida soovitakse tasaarvestada, muutub sissenõutavaks või tingimus saabub enne, kui võlausaldaja saaks oma nõude tasaarvestada.¹⁴⁸ Tasaarvestus ei ole lubatud kui võlausaldaja omandab pankrotimenetluses pankrotivara. Samuti on piirangud loovutamise teel saadud nõuete tasaarvestamisele. Märgitud piirangud ei kehti finantstagatiskokkulepetele ja väärtpaberiarveldussüsteemi vahendusel teostatavatele tasaarvestustele, kui tasaarvestus toimub hiljemalt pankrotimenetluse algatamise päeval.¹⁴⁹

Rootsis pankrotimenetluses kehtivad tasaarvestuse reeglid on analoogsed Eesti pankrotimenetlusega. Tasaarvestust pankrotimenetluses lubatakse teatud piirangutega. Juhul, kui tasaarvestus oli keelatud enne pankrotimenetlust, siis ei tohi tasaarvestada ka pankrotimenetluses. Samuti on sarnased piirangud loovutamise teel saadud nõuete tasaarvestamisel.¹⁵⁰

Hollandi õiguses on tasaarvestus lubatud juhul, kui nõuded tekkisid enne võlgniku pankroti väljakuulutamist või kui nõuded tekkisid tehingutest, mis on toimunud enne võlgniku pankroti väljakuulutamist. Põhimõtteliselt on Hollandi õiguses võimalik pankrotimenetluses tasaarvestust lepinguga välistada. Nimetatut põhjendatakse sellega, et pankrot ei mõjuta *per se* lepinguid, mis võlgnik sõlmis enne pankrotimenetlust. Märgitud kaasus ei ole Hollandi ülemkohtus arutluse all olnud, mistõttu ei saa tõsikindlalt väita, et vastav seisukoht jääb kehtima.¹⁵¹

Soome õiguses on vastavalt pankrotiseadusele võlausaldajal õigus oma nõue tasaarvestada võlaga, mis on tekkinud enne pankrotimenetluse algatamist. Erinevalt Eesti õigusest on võlausaldajal õigus tasaarvestuseks isegi siis, kui võlgnikule võlgnetav nõue ei ole muutunud enne tasaarvestuseavalduse esitamist sissenõutavaks. Võlgniku vastu olevat nõuet, mis on

---

¹⁴⁸ **J. Marshall.** European Cross Border Insolvency. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005, mn 11-34.

¹⁴⁹ **B. Leonard.** Restructuring and Insolvency in 57 jurisdictions worldwide. London: Law Business Research Ltd, 2009, pp 179-180.

¹⁵⁰ **J. Marshall.** *Op.cit.*, pp 26-29.

¹⁵¹ **P. J. M. Declercq.** Netherlands Insolvency Law. The Netherlands Bankruptcy Act and the Most Important Legal Concepts. Hague: Kluwer Law International, 2002, pp 151-152.

saadud loovutamise teel rohkem kui kolm kuud enne tähtpäeva saabumist, ei saa tasaarvestada nõudega, mis oli võlgnikul olemas võlausaldaja vastu nõude omandamise ajal. Sama reegel kehtib ka teistele loovutatud nõuetele, kui võlausaldaja pidi loovutamise ajal teadma, et võlgnik on maksejõuetu.¹⁵²

Ameerika Ühendriikides reguleerib tasaarvestust pankrotikoodeks (ingl. k. *Bankruptcy Code*), mille järgi enamikel juhtudel võlausaldajatel on tasaarvestusõigus. Koodeksi järgi ei saa tasaarvestust toimuda juhul, kui võlausaldaja sai nõude loovutamise teel pärast pankrotiavalduse esitamist või 90 päeva enne avalduse esitamist, kui võlgnik oli maksejõuetu. Tasaarvestus ei ole samuti lubatud, kui võlausaldaja jäi võlgnikule võlgu eesmärgiga tasaarvestuseks ja võlausaldaja võlg tekkis 90 päeva enne pankrotiavalduse esitamist.¹⁵³ Kui haldur suudab tõestada, et tehingu eesmärk, mis sellel perioodil sõlmiti, oli tasaarvestuse õiguse saamine, siis ei ole tasaarvestamine võimalik. Siinkohal tuleb rõhutada, et tõestada tuleb võlausaldajapoolset eesmärki.¹⁵⁴

Inglismaal on tasaarvestus lubatud nii füüsilise isiku kui ka juriidilise isiku pankrotimenetluses, samuti väljaspool pankrotimenetlust.¹⁵⁵ Inglise pankrotiõiguses eksisteerib kahte tüüpi tasaarvestust: õiguslik ja õiglane (ingl. k. *legal and equitable*) tasaarvestus (mis mõnevõrra küll erinevad üksteisest, kuid siiski neid ei eristata) ning kohustuslik (ingl. k. *statutory*) tasaarvestus. Esimest tasaarvestust reguleerivad sätted ei kohaldu likvideerimiste, sh pankrotimenetluste korral ning kasutatakse siis, kui poolte nõuded on tihedalt seotud ja nende vahel on selge side (näiteks tulevad nõuded samast lepingust).¹⁵⁶

Kuivõrd tasaarvestus on pankrotimenetluses menetluslik õigus, siis tasaarvestuse teostamine ei vaja eraldi kokkulepet, kuid tasaarvestust on võimalik lepinguga välistada. Juhul, kui leping välistab tasaarvestuse, siis annab seadus teatud juhtudel võimaluse lepingus sätestatud keelu kohtus tühistada. Kohustusliku tasaarvestuse reeglid kohalduvad likvideerimismenetluse, sh pankrotimenetluse raames.¹⁵⁷ Viimatimärgitud tasaarvestus on oma olemuselt laiem, sest juhul, kui vastastikused nõuded tekivad enne pankrotti, siis tasaarvestust ei ole võimalik

---

¹⁵² **Konkurssilaki** 20.2.2004/120, 6 luku, § 1 jj. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040120> (31.05.2010).

¹⁵³ **B. Leonard**. Restructuring and Insolvency in 57 jurisdictions worldwide. London: Law Business Research Ltd, 2009, p 485.

¹⁵⁴ **P. R. Wood**. Principles of International Insolvency. Second Edition. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2007, mn 17-072.

¹⁵⁵ **R. M. Goode**. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 173.

¹⁵⁶ **A. R. Keay, P. Walton**. Insolvency Law: Corporate and Personal. Essex: Pearson Education Limited, 2003, p 465.

¹⁵⁷ **B. Leonard**. *Op.cit.*, p 126.

lepinguga välistada.¹⁵⁸

Lähtudes eeltoodust on Inglismaal tasaarvestus pankrotimenetluses erinevalt tavalisest tasaarvestusest kohustuslik. Seda ei saa poolte poolt teisiti kokku leppida. Veelgi enam pankrotimenetluse tasaarvestuse reeglid on ülimuslikud tavaliste tasaarvestuste reeglite ees.¹⁵⁹ Inglise Kõrgem Kohus otsustas, et tasaarvestuse sätted on lahutamatu osa Inglise avalikust korrast, mistõttu ei ole kohtul diskretsioonõigust kalduda kõrvale tasaarvestuse kohustuslikkusest pankrotimenetluses.¹⁶⁰

Tulenevalt ülaltoodust on autor veendunud, et tasaarvestamise lubamine rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet. Näiteks, kui võlgnikul on neli võlausaldajat, kellel on igaühel võlgniku vastu nõue 100 000 krooni ja võlgnikul on esimese võlausaldaja vastu nõue 200 000 krooni, siis tasaarvestamise lubamise korral saab esimene võlausaldaja oma nõude tasaarvestamise teel täies ulatuses rahuldatud ning kohustub pankrotivarase tasuma 100 000 krooni, mis kuulub väljajagamisele teistele võlausaldajatele. Sellisel juhul saavad teised võlausaldajad igaüks 33 333 krooni.

Samas kui tasaarvestust keelata, siis kohustub esimene võlausaldaja tasuma pankrotivarasse 200 000 krooni, mis kuulub kõikide võlausaldajate vahel jagamisele. Sellisel juhul, saab iga võlausaldaja 50 000 krooni. Esitatud näite järgi saavad tasaarvestamise keelamise korral kõikide võlausaldajate nõuded rahuldatud 25% ulatuses, kuid tasaarvestamise lubamise korral saab esimese võlausaldaja nõue rahuldatud 100% ulatuses ning teiste võlausaldajate nõuded 33% ulatuses. Seega tasaarvestamise lubamisel pankrotimenetluses eelistatakse võlausaldajat, kelle vastu võlgnikul on nõue, teistele võlausaldajatele, mistõttu rikutakse tasaarvestuse lubamisega võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Samas kui teisel võlausaldajal on kohustus 100 000 krooni mitte võlgniku, vaid kolmanda isiku ees, siis põhimõtteliselt on ta samas lähteasendis esimese võlausaldajaga. Mõlemal on võlgniku vastu nõue 100 000 krooni ning mõlemad võlgnevad 100 000 krooni. Enne pankrotimenetlust oleks mõlema võlausaldaja saldo null. Ainuke erinevus seisneb selles, et esimene võlausaldaja võlgneb 100 000 krooni võlgnikule ja teine võlausaldaja võlgneb 100 000 krooni kolmandale isikule.

---

¹⁵⁸ **A. R. Keay, P. Walton.** Insolvency Law: Corporate and Personal. Essex: Pearson Education Limited, 2003, p 464.

¹⁵⁹ **R. Pennington.** Pennington's Corporate Insolvency Law. London: Butterworths, 1997, p 318.

¹⁶⁰ **P. L. C. Torremans.** Cross Border Insolvencies in EU, English & Belgian Law. Hague: Kluwer Law International, 2002, p 104.

Juhul, kui pankrotimenetluses tasaarvestust keelata, siis oleksid esimene võlausaldaja ja teine võlausaldaja võrdses positsioonis. Kumbki neist peab tasuma 100 000 kroonise võla ning saab võlgnikult 50 000 krooni. Samas, kui pankrotimenetluses lubada tasaarvestust, siis tekib esimesel võlausaldajal eelispositsioon, sest tema saab oma nõude rahuldada võlgniku nõude arvel, kuid teine võlausaldaja ei saa oma nõuet rahuldada kolmanda isiku nõude arvel, mistõttu tekib olukord, kui esimene võlausaldaja saldo on null krooni, kuid teine võlausaldaja peab tasuma kolmandale isikule 100 000 krooni, kuid ise saab pankrotivarast ainult 33 333 krooni, mistõttu on tema saldo 66 666 krooni võrra miinuses.

Seega pankrotimenetluses tasaarvestamise lubamisel eelistatakse antud näite puhul esimest võlausaldajat teisele võlausaldajale, mis on võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine. Toodud näite puhul tekib olukord, kus sarnases situatsioonis olevatele isikutele toob tasaarvestamise lubamisel pankrotimenetluses kaasa erinevad tagajärjed.

Kuivõrd tasaarvestamise lubamine pankrotimenetluses rikub oluliselt võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, siis tekib õigustatud küsimus, kas selline rikkumine on piisavalt põhjendatud. Samas võib küsida vastu, et kui võlausaldaja võis tasaarvestada oma nõude võlgniku nõudega enne pankrotimenetlust, miks peaks tal seda keelama pankrotimenetluses? Selline keeld oleks vastuolus pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõttega. Autor leiab, et pankrotimenetluses tasaarvestamise lubamise põhjendamisel konkureerivad kaks põhimõtet. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte ja pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõte. Arvestades, et tasaarvestamise keelamine takistab ühtlasi tsiviilkäivet, siis kaldub autor pooldama tasaarvestamise lubamist pankrotimenetluses. Samas nõustub autor, et kuivõrd tasaarvestamise lubamine pankrotimenetluses rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, siis tuleks seda lubada nii vähe kui võimalik. Nimetatud seisukoht tähendab, et tasaarvestamise lubamisel tuleb rakendada kõikvõimalikke piiranguid, mis leevendaksid tasaarvestamise lubamisega tekkivat ebaõiglust.

IV EESÕIGUSNÕUDED PANKROTIMENETLUSES

4.1. Eesõigusnõuete mõiste ja võimalikud liigid pankrotimenetluses

Võlausaldajate nõudeid võib jagada nelja klassi. Tagatud nõuded, eesõigusnõuded, tavalised nõuded ning nõuded, mis rahuldatakse peale tavalisi nõudeid.¹⁶¹ Vanessa Finch defineerib eesõigusnõuded tagamata nõuetena, milledele seadusandja on pidanud vajalikuks anda nõuete rahuldamisel eelisjärjekorra tavaliste nõuete ees.¹⁶²

Arvestades asjaolu, et tagatud nõuded rahuldatakse enne tavalisi nõudeid, siis võib teatud juhtudel käsitleda tagatud nõudeid eesõigusnõuetena. Samas eristatakse erialakirjanduses eesõigusnõudeid (*priority claims*) tagatud nõutest (*secured claims*). Autori arvates seisneb eesõigusnõuete ja tagatud nõuete eraldi käsitlemise põhjus asjaolus, et tagatud nõuete eelistamine ei lähtu mitte nõude olemusest, vaid nõude tagamise institutsiooni olemusest, mistõttu eelistatakse tagatud nõudeid seonduvalt tagatise eseme realiseerimisest tulenevaga. Eesõigusnõudeid eelistatakse tulenevalt nõude olemusest, kas sotsiaalsetel või muudel poliitilistel põhjustel. Seega eelistatakse eesõigusnõudeid lähtuvalt nõuete olemusest ja tagatud nõudeid lähtuvalt nõude tagamise institutsiooni olemusest, mistõttu on eesõigusnõuete ja tagatud nõuete eelistamise põhjused erinevad.

Tuginedes eelnevale leiab autor, et pandiga tagatud nõudeid tuleks käsitleda eraldi eesõigusnõuetest. Antud asjaolu ei tähenda, et pandiga tagatud nõudeid ei peaks eelistama teiste nõuete ees. Autor on veendumusel, et pandiga tagatud nõudeid tuleb eelistada teiste nõuete ees pandieseme müügist saadava tulemi arvel, millest võib maha arvestada müügiga seonduvad kulud ning teatud ulatuses pankrotimenetluse kulud.¹⁶³ Pandiga tagatud nõuete eelistamine teiste nõuete ees ei tähenda veel, et pandiga tagatud nõudeid võib käsitleda eesõigusnõudena. Kokkuvõtvalt leiab autor, et püstitatud probleem on peamiselt terminoloogiline. Pandiga tagatud nõude käsitlemine eesõigusnõudena või eraldi eesõigusnõuetest, ei muuda pandiga tagatud nõude eelistamise olemust, vaid on vajalik eesõigusnõuete olemuse analüüsimiseks.

Tulenevalt eeltoodust nõustub autor V. Finch'i poolt pakutud definitsiooniga ning käsitleb

¹⁶¹ S. A. Frieze. *Insolvency Law*. London Cavendish Publishing Limited, Fourth Edition, 2001, p 31.

¹⁶² V. Finch. *Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, p 425.

¹⁶³ Tagatud nõuete eelistamisega seonduvaid küsimusi on põhjalikumalt analüüsitud käesoleva magistritöö teises peatükis.

käesolevas töös eesõigusnõuetena selliseid nõudeid, mis ei ole tagatud, kuid mis kuuluvad rahuldamisele enne tavalisi nõudeid.

Eesõigusnõuete liigid erinevad riigiti ning peegeldavad sageli konkreetse poliitilise grupi huve. Samas läbivad valdavalt erinevate riikide seaduseid kaks kategooriat eesõigusnõudeid. Esimene neist tagab eesõiguse töötajate palkadele ja muule tulule. Sellised eesõigused on tavaliselt tagatud töötajatele ka väljaspool pankrotimenetlust. Teine kategooria seondub maksunõuetega.¹⁶⁴

Ameerika Ühendriikides on teatud töötajatega seotud nõuded ja teatud maksunõuded eesõigusnõuded tavaliste nõuete ees.¹⁶⁵ Samuti käsitletakse teatud töötajatega seotud nõudeid ja teatud maksunõudeid eesõigusnõudena Hollandis¹⁶⁶ ja Kanadas.¹⁶⁷ Hoolimata asjaolust, et Kanadas on töötajate nõuded eesõigusnõuded, kaitstakse seal töötajaid veel täiendavate tagatistega. Näiteks võib võlgniku juhtorgani liige vastutada töötaja töölepingutest tulenevate nõuete eest.¹⁶⁸ Töötajatega seonduvaid nõudeid eelistatakse tavalistele nõuetele veel Taanis, Rootsis ja Prantsusmaal.¹⁶⁹

Tulenevalt eeltoodust võib järeldada, et eesõigusnõuete määratlemisel kalduetakse võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvale peamiselt avalikust huvist tingitud kaalutlustel või sotsiaalpoliitilistel põhjustel, mistõttu võib neid eesõigusnõudeid liigitada nii avaliku huviga nõueteks, kui ka sotsiaalseteks nõueteks. Erialakirjanduses on leitud, et eesõigusnõuete eelistamisel tavalistele nõuetele on võrdse kohtlemise põhimõttest kaldutud kõrvale sotsiaalpoliitilistel põhjustel.¹⁷⁰

Eesõigusnõudeid on liigitatud ka kohustuslikeks nõueteks. Kohustuslikud nõuetena defineeritakse nõudeid, mille tekkimine ei sõltu võlausaldaja tahtest. Kohustuslike nõuete hulka kuuluvad eelkõige maksunõuded või lepinguvälisest kahju tekitamisest tulenevad

---

¹⁶⁴ **Orderly & Effective Insolvency Procedures:** Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund 1999, p 49.

¹⁶⁵ **C. Mallon.** The Restructuring Review. London: Law Business Research Ltd, 2008, p 311.

¹⁶⁶ **P. J. M. Declercq.** Netherlands Insolvency Law. The Netherlands Bankruptcy Act and the Most Important Legal Concepts. Hague: Kluwer Law International, 2002, p 121.

¹⁶⁷ **B. Leonard.** Restructuring and Insolvency in 57 jurisdictions worldwide. London: Law Business Research Ltd, 2009, p 83.

¹⁶⁸ **A. Sorensen.** Directors' Liabilities in Case of Insolvency. Hague: Kluwer Law International, 1999, p 389.

¹⁶⁹ **M. Muda.** Töötajate õiguste kaitse tööandja tegevuse ümberkorraldamisel. Tartu, 2001, lk 147.

¹⁷⁰ **United Nations Commission on International Trade Law.** Legislative Guide of Insolvency Law, p 11. Arvutivõrgus kätesaadav: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (31.05.2010).

nõuded.¹⁷¹ Nimetatud kohustusliku elemendi kaudu on üritatud põhjendada selliste eesõigusnõuete põhjendatust. Näiteks on riik kohustuslik võlausaldaja tasumata maksude osas. Erinevalt teistest võlausaldajatest ei ole riigil maksunõuete suhtes võimalik valida, kas ta alustab kodanikuga maksuõiguslikku suhet või mitte. Riik ei saa mitte aktsepteerida maksumaksjat ning vältida tema krediteerimist maksuvõla näol.¹⁷² Samuti leitakse, et mittevabatahtlikul võlausaldajal ei ole võimalik teingut läbi rääkida, mistõttu ei saa mittevabatahtlik võlausaldaja kaitsta ennast riskide eest, mis tekivad sellise võlasuhte tagajärjel.¹⁷³ Autor analüüsib põhjalikumalt maksunõuete eelistamise vajalikkust ja põhjendatust tavaliste nõuete ees käesoleva töö neljanda peatüki kolmandas alapunktis.

Erialakirjanduses on asutud seisukohale, et eesõigusnõuete eelistamine tavalistele nõuetele poliitilistel ja sotsiaalsetel põhjustel tuleks viia miinimumini.¹⁷⁴ Antud asjaolu on põhjendatud muuhulgas argumendiga, et vastasel juhul on oht, et sotsiaalseid ja majanduslikke põhjuseid, mida võiks eelistada hakatakse, tõlgendama liiga laialt.¹⁷⁵ Viimasel ajal on mitmed riigid oluliselt vähendanud eesõigusnõuete arvu.¹⁷⁶ Näiteks kaotati Inglismaal 2002. a Ettevõtlusseadusega ära mitmed eesõigusnõuded, sh maksunõuded.¹⁷⁷ Avalik huvi ei tohiks anda nõuetele eesõigusstaatust teiste nõuete ees. Eesõigusnõuete arv tuleb viia miinimumini.¹⁷⁸ Käesoleva töö autor pooldab nimetatud seisukohta ja leiab, et kuivõrd eesõigusnõuded rikuvad võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, siis tuleb neid võimaluse korral vältida.

Eeltoodut seisukohta kinnitab prof P. Varul leides, et üldiseks suunaks tänapäeva pankrotiõiguses võib pidada eesõigusnõuete vähendamist. Eesti 2003. a pankrotiseaduses on samuti seda suunda järgitud ning eesõigusnõudeid vähendatud. Nii ei ole eesõigusnõueteks uue pankrotiseaduse kohaselt enam näiteks töötasunõuded ja maksunõuded, mis olid seda

---

¹⁷¹ **V. Finch.** Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, p 427.

¹⁷² **K. Cork.** Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 320.

¹⁷³ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Oxford: Clarendon Press, 1994, p 419.

¹⁷⁴ **United Nations Commission on International Trade Law.** Legislative Guide of Insolvency Law, p 13. Arvutivõrgus kätesaadav: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (31.05.2010).

¹⁷⁵ **D. Roth.** The Challenges of Insolvency Law Reform in the 21st Century - Facilitating Investment and Recovery To Enhance Economic Growth. Zurich: Schulthess Buch, 2006, p 148.

¹⁷⁶ **United Nations Commission on International Trade Law.** Legislative Guide of Insolvency Law, p 271. Arvutivõrgus kätesaadav: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (31.05.2010).

¹⁷⁷ **A. R. Keay, P. Walton.** Insolvency Law: Corporate and Personal. Essex: Pearson Education Limited, 2003, p 457.

¹⁷⁸ **The World Bank.** Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, 2001, p 9. Kätesaadav arvutivõrgus: http://www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf (31.05.2010).

endise PankrS § 86 lõike 1 punktide 2 ja 3 alusel. Osaliselt asendab endise PankrS § 86 lõike 1 punkti 2 töötuskindlustuse seaduse § 20, mille kohaselt tööandja maksujõuetuse korral hüvitatakse töötajale enne tööandja maksujõuetuks tunnistamist saamata jäänud palk ja puhkusetasu ning enne või pärast tööandja maksujõuetuks tunnistamist töölepingu lõpetamisel saamata jäänud hüvitis.¹⁷⁹

Arvestades, et enam levinud eesõigusnõueteks erinevate riikide praktikas on töötajatega seonduvad nõuded ja maksunõuded ning lähtudes asjaolust, et nimetatud nõuded olid Eesti Vabariigis kuni 31. detsembrini 2003. a kehtinud pankrotiseaduse § 86 lg 1 p-de 2 ja 3 kohaselt eesõigusnõuded, siis peab autor vajalikuks kõigist avaliku huviga seonduvatest nõuetest analüüsida alljärgnevalt töötajatega seonduvaid nõudeid ja maksunõudeid. Seadusandja kaotas Eesti pankrotiseadusest eesõigusnõuded ilma olulise poliitilise ja õigusliku diskussioonita. Kuivõrd mõnedes riikides eksisteerivad jätkuvalt eesõigusnõuded, siis võib tagantjärele diskuteerida, kas Eesti seadusandja läks õiget teed pidi kaotades pankrotiseadusest eesõigusnõuded?

Lähtudes töö eesmärgist ja hüpoteesist on läbivaks küsimuseks, kas nimetatud eesõigusnõuded rikuvad võrdse kohtlemise põhimõtet. Juhul kui nimetatud nõuete eelistamine ei riku võrdse kohtlemise põhimõtet, siis on nende eelistamine tavalistele nõuetele, põhjendatud. Samas isegi juhul, kui nimetatud nõuete eelistamine rikub võrdse kohtlemise põhimõtet, ei tähenda see veel, et nimetatud nõuete eelistamine on põhjendamatu. Sellisel juhul tuleb analüüsida, kas võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine on põhjendatud ja vajalik? Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisel nimetatud nõuete eelistamisel tavalistele nõuetele, tuleb analüüsida, kas asjaolud, mille pinnalt eelistati nimetatud nõudeid või teised põhimõtted kaaluvad üles võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise. Juhul, kui on olemas asjaolud või teised põhimõtted, mis kaaluvad üles võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise, siis on nimetatud nõuete eelistamine tavalistele nõuetele põhjendatud.

4.2. Töötajate nõuded pankrotimenetluses

Euroopa Liidu Nõukogu määruse 1346/2000 artikkel 10 kohaselt reguleerib maksejõuetusmenetluse mõjusid töölepingutele ja – suhetele ainuüksi selle liikmesriigi seadus, kelle seadusi töölepingu suhtes kohaldatakse.¹⁸⁰ Seega reguleerib riiklikku

¹⁷⁹ P. Varul. Nõuetest Pankrotimenetluses. - Juridica, 2004/2, lk 102.

¹⁸⁰ Euroopa Liidu Nõukogu määrus 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta. EÜT L 160/1, 30.06.2000.

pankrotimenetlust siseriiklik seadus, mis vastab Euroopa Liidus vastuvõetud normatiividele. Töötajate kaitse eesmärkide reguleerimist tööandja maksejõuetuse korral on Euroopa Ühenduses alustatud juba alates 20. oktoobrist 1980. aastast, mil võeti vastu direktiivi 80/987/EMÜ¹⁸¹ töötajate kaitse kohta tööandja maksejõuetuse korral. Euroopa Ühendus on töötajate kaitse tagamiseks tööandja maksejõuetuse korral märkinud ära kaks kõige olulisemat eesmärki, mille poole peavad liikmesriigid püüdlema oma siseriiklike regulatsioonide koostamisel.

Esiteks on Euroopa Ühenduse eesmärgiks kindlustada töötajate kaitse nende tööandja maksejõuetuse korral ja tagada neile minimaalne kaitse, eelkõige rahuldamata nõuete väljamaksmise tagamiseks, ning samas võtta arvesse ühenduse tasakaalustatud majandusliku ja sotsiaalse arengu vajadust. Teiseks on Euroopa Ühenduse vastavad institutsioonid seisukohal, et sel eesmärgil peaksid liikmesriigid looma organi, mis tagab kõnealuste töötajate rahuldamata nõuete väljamaksmise e. Garantiifondi.

Lisaks on Euroopa Ühendus oma määruses 1346/2000 märkinud, et kõnealuste töötajate õiglase kaitse tagamiseks tuleks maksejõuetuse seisund määratleda liikmesriikide seadusandluse suundumuste valguses ja see mõiste peaks hõlmama ka muid maksejõuetusmenetlusi peale likvideerimise. Seoses sellega peaksid liikmesriigid garantiiasutuse vastutuse kindlaksmääramiseks saama sätestada, et kui maksejõuetusest tuleneb mitu maksejõuetusmenetlust, käsitletakse seda üheainsa maksejõuetusmenetlusena.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/94/EÜ¹⁸² sätestab kõige värskemad juhised liikmesriikidele tööandja maksejõuetuse korral. Mitmed liikmesriigid (näiteks Belgia) on leidnud, et töötajate nõuded on sedavõrd olulised, et neid nõudeid tuleks eelistada pankrotimenetluses teiste võlausaldajate nõuete ees.

Töötajate nõuete eelistamist tavalistele võlausaldajate nõuetele põhjendatakse erialakirjanduses mitmel viisil. Maksejõuetuse tekkimisel tööandja varast enam väljamakseid ei tehta ning kõikide võlausaldajate, s.h. töötajate töötasunõuded rahuldatakse maksejõuetuse menetluse käigus. Teoreetikud on seisukohal, et kuna töötaja palk on enamasti tema ainukene sissetuleks, siis tuleb töötajate nõudeid, võrreldes teiste võlausaldajatega, kindlamini

---

¹⁸¹ **Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 80/987/EMÜ** töötajate kaitse kohta tööandja maksejõuetuse korral. - EÜT L 283, 28.10.1980.

¹⁸² **Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/94/EÜ** sätestab juhised liikmesriikidele tööandja maksejõuetuse korral. - ELT L283/36, 28.10.2008.

kaitsta¹⁸³. Leitakse, et töötajad on eluline osa võlgniku majandustegevusest, mistõttu tuleb hoolega kaaluda nende eelise andmist võrreldes tavaliste võlausaldajatega.¹⁸⁴ Peamiselt käsitletakse töötajate nõuete eelistamist pankrotimenetluses sotsiaalse abinõuna, mida on põhjendatud kui katsest kergendada rahalisi raskusi, mis on põhjustatud töötajatele ühiskonna poolt nende tööandja pankrotiga.¹⁸⁵

Cantlie leidis, et töötajatest võlausaldajad ei oma võimalust võlgnikuga läbi rääkida, et kindlustada ennast võimalike pankrotiga seonduvate riskide vastu. Töötajatest võlausaldajaid tuleb õigluse põhimõttest lähtudes kaitsta tema läbirääkimata jätmisest tulenevate tagajärgede suhtes. Õigluse vaatevinklist lähtuvalt kannatab töötajast võlausaldaja kahju, sellest tulenevalt, et ta ei osanud hinnata võimalikke pankrotiga seonduvaid riske, mistõttu ta ei osanud küsida riski preemiat ega kaitset pankrotiga seonduvate riskide eest.¹⁸⁶ Oma seisukohta toetab ta veel argumendiga, et kuivõrd töötajad ei ole head järelevalvajad tööandja üle, siis õigustab see nende nõuete eelistamist ja riski ülekandmist parematele järelevaatajatele.¹⁸⁷ Seda probleemi süvendab asjaolu, et töötajatel on vähem kogemust ja informatsiooni vastavate riskide hindamiseks.¹⁸⁸ Samuti leiab prof. Jackson, et enamus füüsilisi isikuid alahindavad pidevalt tuleviku riske.¹⁸⁹ Finch leiab, et töötajatel on võrreldes teiste võlausaldajatega palju halvem võimalus hajutada riske, mistõttu nad kannavad suuremat kahju, mistõttu tuleks nende nõudeid eelistada.¹⁹⁰

Töötajate kaitsmist peab oluliseks ka prof. Goode, kelle sõnade kohaselt ei ole kahtlust, et töötajad väärivad kaitset. Sageli on töötajate palk nende ainuke sissetulek. Tööandja poolt töötajatele tasude väljamaksmata jätmine halvendab nende olukorda ning töökohtade kaotus võib töötajatele ja nende peredele olla hävitav. Töötaja on töösuhtes nõrgem pool, kuid ilma töötajate tööta ei toimiks tööandja ettevõtlus, mistõttu ei suudaks tööandja maksta oma võlausaldajatele. Nimetatud põhjustel leiab prof. Goode, et töötajate nõuded vajavad eraldi

---

¹⁸³ **M. Muda.** Töötajate õiguste kaitse tööandja tegevuse ümberkorraldamisel. Tartu, 2001, lk 137.

¹⁸⁴ **The World Bank.** Creditor Rights and Insolvency Standard. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://siteresources.worldbank.org/GILD/Resources/FINAL-ICRStandard-March2009.pdf> (31.05.10).

¹⁸⁵ **K. Cork.** Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 324.

¹⁸⁶ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Oxford: Clarendon Press, 1994, p 419.

¹⁸⁷ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** *Op.cit.*, p 443.

¹⁸⁸ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Oxford: Clarendon Press, 1994, p 433.

¹⁸⁹ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** *Op.cit.*, p 426.

¹⁹⁰ **V. Finch.** Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, p 429.

kaitset.¹⁹¹

Autor nõustub seisukohaga, et töötajad vajavad kaitset, kuid sellisel juhul tekib küsimus, kuidas töötajaid kaitsta? Põhimõtteliselt on võimalik töötajate huve kaitsta pankrotimenetluses kolmel viisil. Esiteks anda töötajate nõuetele eesõigusnõude staatus. Teine võimalus on tagada töötajatele teatud summas nõuete rahuldamine alternatiivse fondi kaudu. Kolmas võimalus on segaversioon eelmisest kahest võimalusest e tagada töötajatele nõuete rahuldamine teatud ulatuses alternatiivsest fondist ning järelejäänud ulatuses anda töötajate nõuetele eesõigusnõude staatus. ILO 1992. a. konventsiooni nr 173 "Konventsioon töötajate nõuete kaitsmise kohta tööandja maksejõuetuse korral"¹⁹² järgi saab samuti töötajate nõudeid kaitsta läbi spetsiaalselt loodud garantiorganisatsioonide või andes neile eesõigusnõude staatus. Põhimõtteliselt võib kahte loetletud alternatiivi kasutada ka koos, kaitstes sotsiaalseid nõudeid nii garantiorganisatsioonide läbi kui ka andes neile eesõigusnõude staatus. Samas jääb iga riigi otsustada, kuivõrd põhjendatud on selline topeltkaitse, mis siiski rikub pankrotimenetluses võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Hollandis loetakse tööandja maksejõuetuse korral eesõigusnõueteks maksimaalselt ühe aasta töötasu ja pensione. Kuna töötajate nõuetele eelistatakse riigi ja sotsiaalkindlustussüsteemi nõudeid, siis on nende eesõigus sageli väärtusetu ning tunduvalt olulisem on töötajate kaitse sotsiaalkindlustusfondi kaudu¹⁹³. Taanis eelistatakse tööandja pankroti korral nõudeid, mis on tekkinud kuue kuu jooksul enne võlgade maksmise peatamist või võlausaldajatega läbirääkimiste pidamiseks taotluse esitamist või maksejõuetuse menetluse algatamist. Eelistatud nõuete hulka kuuluvad töötaja põhipalk ja muud palga koostisosad, hüvitis töölepingu ebaseadusliku lõpetamise eest, töölepingu lõpetamise hüvitis, puhkusetasu.¹⁹⁴ Belgia pankrotiseadus tunnustab töötajate nõuded enne pankroti väljakuulutamist eesõigusnõueteks, kuid need jagatakse mitmesse erinevasse järku. Esimesse järku kuuluvad töötajate palganõuded 7500 euro ulatuses. Teise järku arvatakse töötajate puhkusetasud viimase aasta eest ja hüvitis töölepingu ebaseadusliku lõpetamise eest.¹⁹⁵

Kuigi paljudes riikides on tööandja maksejõuetuse korral ette nähtud töötajate nõuete

---

¹⁹¹ **R. M. Goode.** Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 160.

¹⁹² ILO Convention No 173. Convention concerning the Protection of Workers' Claims in the event of the Insolvency of their Employer, 1992. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm> (31.05.2010).

¹⁹³ **M. Muda.** Töötajate õiguste kaitse tööandja tegevuse ümberkorraldamisel. Tartu 2001, lk 147

¹⁹⁴ **J. Marshall.** European Cross Border Insolvency. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005, pp 7-21.

¹⁹⁵ **T. Kalas.** Töötaja tagatised tööandja maksejõuetuse korral. Tartu, 2009, lk 39.

rahuldamine eesõigusnõuete kaudu, ei taga see töötajatele alati piisavat kaitset. Reeglina katab selline privileeg vaid teatud osa töösuhtest tulenevatest nõuetest ning vaid vähestes maades on töötajate nõuded eelistatud teiste privilegeeritud nõuete ees. Juhul, kui pankrotivara ei ole, siis ei aita töötajaid asjaolu, et nende nõuded on eelistatud tavalistele nõuetele. Seega ei pruugi ainult töötajate nõuete eelistamisest piisata, et tagada töötajatele piisav kaitse tööandja maksejõuetuse eest.¹⁹⁶ Veelgi enam Cantlie on leidnud, et isegi kui töötajaid eelistada tavalistele võlausaldajatele, siis ettevõtte juhtkonda, kellel on töölepingud, ei tohiks kohelda võrdselt tavatöötajatega. Ettevõtte juhtkonna töölepingust tulenevad nõuded ei tohiks olla eesõigusnõuded.¹⁹⁷

Riigid, mis tagavad töötajale laialdasema kaitse on Rootsi ja Prantsusmaa. Rootsi eesõigusnõuete seaduse kohaselt kuuluvad tööandja pankroti korral eesõigusnõuete hulka kõik töötasud ja töösuhtest tulenevad kompensatsioonid, sh. kokkulepitud kindlustushüvitiste maksed, puhkusetasud, kompensatsioon töölepingu ebaseadusliku lõpetamise eest, hüvitis töölepingu lõpetamise mitteetteatatud aja eest ja summad, mis on muutunud sissenõutavaks töötamise viimase kuue kuu jooksul, kuid mitte rohkem, kui 3 kuud enne pankrotiavalduse esitamist.¹⁹⁸ Analoogne regulatsioon kehtis Eestis enne 2003. a pankrotiseaduse jõustumist.

Tänapäeval ei ole pankrotimenetluse eesmärk enam niivõrd majandusraskustesse sattunud juriidilise isiku likvideerimine, kuivõrd selle rehabiliteerimine. Maksejõuetusõigus on pigem suunatud pankroti ärahoidmisele kui pankrotistunud juriidilise isiku likvideerimisele ja selle vara jagamisele. Seetõttu rakendatakse järjest vähem töötajate õiguste kaitset eesõigusnõuete läbi, kuna kõikide nõuete rahuldamiseks on sageli vaja ettevõtte likvideerida, millega kaasneb järelikult ka töökohtade kaotamine.¹⁹⁹

Eestis kehtiva regulatsiooni kohaselt kuulutab kohus võlgniku suhtes välja pankroti, kui on tuvastatud, et tema maksejõuetus on püsiva iseloomuga ning ta ei ole võimeline oma majandusliku olukorra tõttu rahuldama võlausaldajate nõudeid. Juriidilisest isikust tööandja pankroti korral on õigusliku olukorra eripära selles, et tööandjat esindavad organid tõrjutakse töölepingute täitmisest kõrvale ning pankrotis oleva juriidilise isiku esindajaks saab pankrotihaldur²⁰⁰.

---

¹⁹⁶ **M. Muda.** *Op.cit.*, lk 147.

¹⁹⁷ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** *Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law.* Oxford: Clarendon Press, 1994, p 415.

¹⁹⁸ **M. Muda.** *Op.cit.*, lk 147.

¹⁹⁹ **M. Muda.** Töötajate õiguste kaitse tööandja maksejõuetuse korral. - *Juridica*, 1996/2, lk 62-64.

²⁰⁰ **G. Tavits.** Tööõiguse rakendusala määratlemine töötaja, tööandja ja töölepingu mõistete abil. Tartu, 2001, lk

Ettevõtte maksejõuetuse korral on töötaja nõude aluseks töösuhtest tulenevad nõuded, mis on töötajal tekkinud tööandja vastu enne pankroti väljakuulutamist. Töötajatele makstavaid hüvitisi ettevõtte maksejõuetuse korral reguleerib töötuskindlustuse seaduse (edaspidi TKS). TLS § 175 sätestab TKS §-le 20²¹ muudatused, mille kohaselt TKS § 20 lg 1 p 3 tööandja maksejõuetuse korral hüvitatakse enne või pärast tööandja maksejõuetuks tunnistamist töölepingu ülesütlemisel saamata jäänud hüvitised, mis on ette nähtud TLS-s. TKS § 20 lg 1 p 3 kohaselt on töötukassal kohustus hüvitada enne või pärast tööandja maksejõuetuks tunnistamist töölepingu ülesütlemisel saamata jäänud hüvitised, mis on ette nähtud töölepingu seaduses.

TKS § 20 lg 5 piirab Töötukassa poolt välja makstava hüvitise suurust. TKS § 20 lg 5 kohaselt on töötukassa kohustus maksta töötajale töölepingu lõpetamisel tööandja pankroti väljakuulutamisel või pankrotimenetluse lõpetamisel pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu hüvitist kuni töötaja kahe kuu keskmise brutotöötasuni, kuid mitte rohkem kui üks Eesti keskmine brutokuupalk tööandja maksejõuetuks tunnistamisele eelnenud kvartalist statistikaameti avaldatud andmetel.

Eesti õiguses pankroti välja kuulutamine ei ole iseenesest töösuhte lõppemise aluseks. Võlgniku töösuhted jätkuvad ka pärast pankroti väljakuulutamist²⁰¹. Juhul kui tööleping ei ole enne pankrotimenetlust lõpetatud, võidakse tööleping halduri poolt seoses pankroti väljakuulutamisega lõpetada. Teise variandina haldur jätkab töölepingut.

Töötaja poolt, kellega on tööleping lõpetatud enne pankroti väljakuulutamist, esitatava põhinõude sisuks võib olla õigeaegselt välja maksmata jäänud töötasust, kasutamata puhkusepäevade eest saadaolevast kompensatsioonist või tulenevalt töölepingu lõpetamise alusest töölepingu lõpetamisel tööandja poolt väljamakstava töölepingu lõpetamise hüvitis, mis on seaduses ette nähtud.

Töötaja, kelle tööleping ei ole lõpetatud enne pankroti väljakuulutamist ja kellega haldur lepingu lõpetab, esitatava põhinõude sisuks võib olla õigeaegselt välja maksmata jäänud töötasust või kasutamata puhkepäevade eest saadaolevast kompensatsioonist. Töölepingu lõpetamisel tööandja pankroti väljakuulutamisel saadaoleva hüvitise tasumise kohustus on

---

78-79.

²⁰¹ T. Saarma. Nõuete esitamine, kaitsmine ja rahuldamine pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2008, lk 12.

TLS § 100 lg 1 kohaselt tööandjal, kelle on kohustus maksta töötajale hüvitist ühe kuu keskmise töötasu ulatuses.²⁰² Juhul, kui tööandja teatab ülesütlemisest ette vähem, kui seda on seaduses sätestatud tähtaeg, siis TLS § 100 lg 5 kohaselt on töötajal õigus hüvitisele. Hüvitise suuruseks on sellisel juhul hüvitis, mida töötaja oleks olnud õigus saada juhul, kui tööandja oleks järginud korrektselt etteteatamistähtaega. TLS § 100 lg 2 kohaselt on töölepingu ülesütlemisel koondamise tõttu töötajal õigus saada kindlustushüvitist koondamise korral töötuskindlustuse seaduses ettenähtud tingimustel ja korras.

Töötaja, kellega haldur töölepingut pankrotimenetluses jätkab, saab pankroti väljakuulutamise seisuga esitada põhinõude õigeaegselt välja maksmata töötasu ja kasutamata puhkusepäevade eest saadaolevast kompensatsioonist tasumiseks. Töösuhte jätkamisest tulenevad nõuded, mis tekivad peale pankroti väljakuulutamist lähevad massikohustuste alla ning ei kuulu tavaliste nõuete hulka.

Alati on olemas võimalus, et võlgniku majanduslik olukord on niivõrd halb, et juba enne pankrotiavalduse esitamist on ta oma tegevuse lõpetanud ning tal puuduvad varad ja rahalised vahendid, mille arvelt oleks võimalik tasuda kulusid, mis on vajalikud pankrotimenetluse läbiviimiseks ning lisaks puudub ka vara, mille arvelt rahuldada võlausaldajate nõudeid. Sellisel juhul on tegemist PankrS § 29 lg 1 ja 2 sätestatud olukorraga, mis lõpeb pankrotimenetluse raugemisega.

Pankrotimenetluse raugemisel on ajutisel halduril tulenevalt ÄS § 58 lg 1 p 1 ja PankrS § 103 lg 4 kohustus juriidilisest isikust võlgnik likvideerida kahe kuu jooksul alates pankrotimenetluse lõpetamise määruse jõustumisest. Eelnimetatud perioodil tuleb ajutisel halduril lõpetada töötajatega töölepingud, kui need on veel lõpetamata. Vastavalt kehtivale TLS regulatsioonile on üheks töölepingu erakorralise ülesütlemise põhjuseks e koondamiseks ka pankroti välja kuulutamata jätmise raugemise tõttu TLS § 89 lg 2 p 2. Lisaks sätestab TLS § 97 lg 2 tööandjale e antud olukorras ajutisele haldurile kohustuse öelda töösuhte üles etteteatamistähtaega järgides.

Pärast töölepingute lõpetamist on ajutisel halduril PankrS § 29 lg 4 sätestatust tulenevalt kohustus esitada taotlus Eesti Töötukassale töötajatele seadusest tulenevate õigustatud hüvitiste väljamaksmiseks. Kuid samuti on halduril kohustus tagada ka nende töötajate nõuete rahuldamine, kes olid tööandaja vastu enne pankrotimenetluse raugemist esitanud avalduse

---

²⁰² **T. Kalaus.** Töötaja tagatised tööandja maksejõuetuse korral. Tartu, 2009, lk 39.

töövaidluskomisjonile või omavad tööandja vastu töösuhtest tulenevaid nõudeid, mida tööandja ei ole vahendite puudumisel tasunud.

Pankrotimenetluse raugemise korral on töötajal õigus saada hüvitist sarnaselt pankroti väljakuulutamise tagajärgedega seaduses sätestatud määras. Töötaja saab esitada oma nõude töötukassale ning osas, milles töötukassa ei hüvita töötajale seaduses sätestatud hüvitisi, ei ole töötajal kellegi vastu nõuet esitada, kuivõrd võlgniku tegevus on lõpetatud pankrotimenetluse raugemise tõttu. Töötukassa võtab nende hüvitiste tasumisega maksejõuetu tööandja teatud kohustused töötajate ees enda kanda. Need hüvitised tagavad, et töötaja ei jääks tööandja maksejõuetuse korral tühjade kätega ning vähemalt osa nõudeid, mis tal maksejõuetu tööandja vastu on, saaksid kindlasti rahuldatud.²⁰³ Käesoleval juhul on autor seisukohal, et tulenevalt Euroopa Ühenduses sätestatud garantiifondi nõuetest ning töötaja kaitse miinimumnõuetest, ei riku pankrotimenetluse raugemise korral töötajale Töötukassast väljamakstav hüvitis võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et lähtuvalt sotsiaalsetest põhjustest, peab töötajaid kaitsma pankrotimenetluses. Samas leiab autor, et töötajate kaitsmiseks piisab vastava alternatiivse garantiifondi loomisest ning eraldi eesõigusnõude staatuse andmine töötajate nõuetele ei ole vajalik ega põhjendatud.

Vana Pankrotiseaduse § 86 lõike 1 p 2 järgi rahuldati töötajatega seonduvad nõuded peale pandiga tagatud nõudeid ning enne maksunõudeid ja tavalisi nõudeid. Töötajate nõudmiste rahuldamine eesõigusnõude läbi ei taga alati piisavalt töötaja kaitset. Reeglina katab selline privileeg vaid teatud osa töösuhtest tulenevatest nõuetest nn vaid vähestes riikides (Prantsusmaa, Hispaania) omavad töötajate nõuded prioriteeti teiste eelistatud nõuete ees. Enamikel juhtudel kaetakse esmajärjekorras hoopis pankrotimenetluse kulud ja rahuldatakse pandiga tagatud nõuded. Paljudes riikides eelistatakse ka riiklike maksustamis- ja sotsiaalkindlustusinstituutide nõudeid tööandja tasumata maksude osas. Töötajate õiguste kaitse eesõigusnõude läbi ei ole küllaldane juhul, kui tööandjal puudub piisav hulk vara, mille realiseerimisel oleks võimalik rahuldada kõikide võlausaldajate nõudeid. Haruldased pole juhtumid, mil maksejõuetu tööandja varast ei piisa isegi pankrotimenetluse läbiviimiseks. Töötajate õiguste kaitse on aga hädavajalik, kuna töötasu on enamasti nende ainukene sissetulekuallikas.²⁰⁴

---

²⁰³ **V.-P. Liin.** Töölepingu ülesütlemine majanduslikel põhjustel: töötaja tagatised. – *Juridica*, 4/2009, lk 249.

²⁰⁴ **M. Muda.** Töötajate õiguste kaitse tööandja maksejõuetuse korral. - *Juridica*, 1996/2, lk 62-64.

Seadusandja on märkinud pankrotiseaduse seletuskirjas, et eesõigusnõuetega võlausaldajate gruppide vähendamisel, et seoses töötuskindlustuse seaduse jõustumisega kaob sisuliselt vajadus töötajate eesõigusnõuete järele. Nende nõuete rahuldamiseks loodi avalik- õiguslik töötuskindlustuse fond Eesti Töötukassa, kust tehakse tööandja maksejõuetuse korral töötajatele väljamakseid kolme kuu keskmise palga ulatuses, mistõttu on töötajate huvid piisavalt kaitstud.²⁰⁵ Prof. Paul Varul on väljendanud oma seisukohta, et olles kõrvaldanud eesõigusnõuded pandipidajate nõuete kõrval on nõuete rahuldamisjärkude regulatsioon saanud hea lahenduse²⁰⁶.

Tulenevalt ülaltoodust on autori arvates selge, et töötajad kui töösuhte nõrgem pool ja isikud, kellele on töötasu eluliselt oluline, vajavad kaitset pankrotimenetluses. Samas leiab autor, et töötajate huvide kaitsmine pankrotimenetluses ei pruugi alati kaasa tuua võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist. Näiteks, kui töötajatele hüvitatakse nende nõuded teatud ulatuses garantiifondi poolt ja garantiifond ei osale regressnõudega pankrotimenetluses, siis ei rikota töötajate õiguste kaitsmisega võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Samas, kui töötajate nõuetele antakse eesõigusnõude staatus, mis tähendab, et töötajate nõuded rahuldatakse enne tavalisi nõudeid, siis eelistatakse töötajate nõudeid tavalistele nõuetele. Seega töötajate nõuetele eesõigusnõude staatus andmine rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet. Kuivõrd töötajate nõuetele eesõigusnõude staatus andmine rikub võrdse kohtlemise põhimõtet, siis tuleb analüüsida, kas on piisavalt põhjendusi, mis kaaluksid üles sellise võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise?

Reeglina põhjendatakse töötajate nõuete eelistamist sotsiaalsetel ja poliitilistel põhjustel. Samas kui riik peab vajalikuks kaitsta töötajaid sotsiaalsetel või poliitilistel põhjustel, siis miks tuleks seda teha teiste võlausaldajate arvel? Juhul, kui riik peab vajalikuks kaitsta töötajate sissetulekuid teatud piirini, siis töötajatele eesõigusnõude staatus andmine ei taga veel, et töötajate nõuded saaksid riigi poolt soovitud piirini rahuldatud. Seega, kui riik peab vajalikuks töötajaid toetada, siis neile eesõigusnõude staatus andmine, ei pruugi kaasa tuua soovitud tulemust, küll aga kahjustab see teise võlausaldajate huve pankrotimenetluses ning rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

---

²⁰⁵ **Seletuskiri pankrotiseaduse eelnõule.** Kättesaadav arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros/0215/021550023.html> (31.05.2010).

²⁰⁶ **P. Varul.** Nõuetest pankrotimenetluses. - Juridica, 2004/2, lk 102.

Seega saab kaitsta töötajate huve Garantiifondi kaudu ilma võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet rikkumata. Samas rikub töötajatele eesõigusnõude staatuse andmine võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet ning ei pruugi tagada töötajatele piisavat kaitset. Tulenevalt eeltoodust leiab autor, et kui riik peab vajalikuks töötajaid kaitsta, siis on otstarbekas toetada töötajaid läbi garantiifondi ning mitte anda nende nõuetele eesõigusnõuete staatust.

Kaitstes töötajaid läbi garantiifondi, tõusetub küsimus, kas garantiifond peaks regressi korras osalema pankrotimenetluses võlausaldajana töötajatele väljamakstud summade ulatuses. Analoogne süsteem kehtis Eestis vana pankrotiseaduse ajal, kus riik oli pankrotimenetluses võlausaldajaks töötajatele tehtud väljamaksete ulatuses. Samuti kehtis analoogne süsteem Inglismaal 2002. a Ettevõtlusseaduse vastuvõtmiseni²⁰⁷.

Autor on seisukohal, et garantiifondi osalemine pankrotimenetluses võlausaldajana töötajatele väljamakstud summade ulatuses ei ole põhjendatud. Nimelt seisneb garantiifondi mõte selles, et tagada töötajate huvidele kaitse pankrotimenetluses väljaspool pankrotimenetlust tulenevate vahendite arvel. Juhul, kui garantiifond esitab regressnõude pankrotimenetlusesse ja saab võlausaldajaks, siis osaleb ta pankrotimenetluses võrdselt teiste võlausaldajatega, mis kahjustab teiste võlausaldajate olukorda võrreldes sellega, kui garantiifond ei osaleks pankrotimenetluses. Nimetatud seisukohta toetavad ka prof. Baird ja Jackson, kelle arvates peab pankrotiõigus tunnustama sotsiaalsete küsimuste lahendamist pankrotimenetluse väliselt, juhul kui selline küsimus on otsustatud lahendada pankrotimenetluse väliste vahendite arvel, mitte eesõigusnõudena pankrotimenetluses.²⁰⁸ Tulenevalt eeltoodust leiab autor, et garantiifondi osalemine pankrotimenetluses võlausaldajana töötajatele väljamakstud summade ulatuses ei vasta garantiifondi eesmärkidele ning ei ole põhjendatud.

4.3. Maksunõuded pankrotimenetluses

Mitmetes riikides on teatud maksunõuded eelistatud tavalistele nõuetele. Näiteks Ameerika Ühendriigid²⁰⁹, Kanada²¹⁰ Holland²¹¹. Samas paljudes riikides ei oma maksunõuded

---

²⁰⁷ **A. R. Keay, P. Walton.** Insolvency Law: Corporate and Personal. Essex: Pearson Education Limited, 2003, p 457.

²⁰⁸ **R.M., Goode.** Principles of Corporate Insolvency Law. Sweet & Maxwell Ltd, 1997, p 38.

²⁰⁹ **W. D. Warren, D. J. Bussel.** Bankruptcy. Foundation Press. Sixth Edition. New York, 2002, p 140.

²¹⁰ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Oxford: Clarendon Press, 1994, p 416.

²¹¹ **P. J. M. Declercq.** Netherlands Insolvency Law. The Netherlands Bankruptcy Act and the Most Important Legal Concepts. Hague: Kluwer Law International, 2002, p 121.

eesõigusnõude staatust. Näiteks Saksamaa²¹², Rootsi²¹³, Soome²¹⁴ ja Inglismaa²¹⁵, kusjuures nii mõneski neist riikides on maksunõuded olnud eesõigusnõuded, näiteks Saksamaa ja Inglismaa. Eesti Vabariigis kuni 31. detsembrini 2003. a kehtinud pankrotiseaduse § 86 lg 1 p 3 järgi rahuldati peale pandiga tagatud nõudeid ja töötajate nõudeid kolmandas järgus maksunõuded. Seega eelistati vana pankrotiseaduse kehtivuse ajal maksunõudeid tavalistele nõuetele. Kehtiva pankrotiseaduse § 153 lg 1 kohaselt rahuldatakse pärast käesoleva seaduse § 146 lõikes 1 (pankrotimenetlusega seonduvad väljamaksed) nimetatud väljamaksete tegemist kõigepealt pandiga tagatud nõuded, seejärel muud tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuded ning lõpuks muud tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõuded.

Tulenevalt ülaltoodust ei ole pankrotiseaduses maksunõuded eelistatud tavalistele nõuetele. Seega otsustati pankrotiseaduses loobuda maksunõuete eelistamisest. Pankrotiseaduse seletuskirjas põhjendustes leiti, et maksuvõlgade eelistamine teistele tagamata nõuetele ei ole põhjendatud. Sellisest riigile eelisseisundi andmisest on loobutud enamikes Euroopa riikides just nimelt seetõttu, et tegelikult ei eksisteeri ühtki sisulist põhjust, miks peaks riik võlausaldajana olema paremas olukorras kui ülejäänud kreditorid. Iseenesest on riigil võlausaldajana niigi äärmiselt tugev seisund, kuivõrd riigi käsutuses on võlgade sissenõudmiseks omaette haldusaparaat Maksu- ja Tolliameti näol, kes saab teha ettekirjutusi ning kasutada muid meetmeid, mis teistele võlausaldajatele kättesaamatuks jäävad. Kui tavaline võlausaldaja, kes ei ole oma nõudeid piisavalt kiiresti kohtulikult või muul viisil maksma pannud, riskib võlgniku pankroti ning seega suuresti oma nõude kaotamisega, siis ei tohiks sellist privileegi lubada ka riigile: selline käsitlus oleks vastuolus võlausaldajate võrdse kohtlemise printsiibiga.²¹⁶

Sarnaselt riikide käsitlusega lähevad ka erialakirjanduses käsitlused maksunõuete eelistamise osas lahku. Näiteks prof. Goode leiab, et puudub alus maksunõudeid eelistada²¹⁷, kuid Cantlie on seisukohale, et maksunõuded tuleb eelistada tavalistele nõuetele²¹⁸.

---

²¹² **B. Leonard.** Restructuring and Insolvency in 57 jurisdictions worldwide. Law Business Research Ltd, London 2009, p 183.

²¹³ **B. Leonard.** *Op.cit.*, p 437.

²¹⁴ [Laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921578 \(31.05.2010\).](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921578)

²¹⁵ **A. R. Keay, P. Walton.** Insolvency Law: Corporate and Personal. Essex: Pearson Education Limited, 2003, p 457.

²¹⁶ **Seletuskiri pankrotiseaduse eelnõule.** Kättesaadav arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros/0215/021550023.html> (31.05.2010).

²¹⁷ **R. M. Goode.** Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997, p 158.

²¹⁸ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Oxford: Clarendon Press, 1994, p 413.

Tulenevalt ülaltoodust, tekib küsimus, kas maksunõuete eelistamine tavalistele nõuetele on põhjendatud või mitte? Nimetatud küsimusele vastamiseks tuleb analüüsida, kas maksunõuete eelistamine tavalistele nõuetele rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet? Juhul, kui maksunõuete eelistamine rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, siis analüüsida, kas selline rikkumine on põhjendatud? Maksunõuete eelistamine saab olla põhjendatud ainult juhtudel, kui see ei riku võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet või selle põhimõtte rikkumine on põhjendatud.

Lähtuvalt PankrS § 153 lg-st 5 rahuldatakse järgmise järgu nõuded pärast eelmise järgu nõuete täielikku rahuldamist. Seega juhul, kui maksunõuded oleksid tavaliste nõuete suhtes eelisjärgus, siis rahuldataks maksunõuded enne tavalisi nõudeid. Nimetatud olukorras saaks riik võlausaldajana oma nõuded rahuldatud enne tavalisi võlausaldajaid, mistõttu eelistatakse riiki võlausaldajana tavalistele võlausaldajatele, millega rikutakse võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Tasumata maksudele eelise andmine pärineb väga ammu ajast. Ükskõik mis ka ei olnud selle aluseks ajalooliselt, on selle säilitamiseks tänapäeval esitatud ainult kaks põhjendust. Esiteks väidetakse, et tasumata maksude näol võlgnetavatele summadele tuleks anda eelis esiteks seetõttu, et neid võlgnetakse kogukonnale ja teiseks seetõttu, et erinevalt teistest krediidiandjatest ei ole maksuamet saanud võlausaldajaks vabatahtlikult.²¹⁹ Lisaks põhjendatakse erialakirjanduses maksunõuete eelistamist avaliku huvi.²²⁰ Nimetatud avaliku huvi argumenti võib samastada eelnevalt toodud esimese väitega. Tulenevalt eeltoodust põhjendatakse maksunõuete eelistamist avaliku huvi ja asjaoluga, et riik on mittevabatahtlik võlausaldaja. Seega tuleb analüüsida, kas avalik huvi ja asjaolu, et riik on mittevabatahtlik võlausaldaja, kaalub üles võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise.

Sir Kenneth Cork'i Komitee Inglise Parlamendile esitatud aruandes nenditi, et erinevalt teistest võlausaldajatest ei ole riik saanud maksmata maksude osas võlausaldajaks omal soovil. Erinevalt teistest ei saa maksuamet valida, kellega äri teha. Olles kohustatud aktsepteerima maksumaksjaid sellistena nagu nad on, ei saa ta nende võlausaldajaks saamist ära hoida. Isegi kui maksumaksja poolt mingeid viivitusi ei esine, möödub pärast maksustamise aluseks olevaid tehinguid kindlasti märkimisväärne aeg enne, kui on võimalik

---

²¹⁹ **K. Cork.** Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 319.

²²⁰ **United Nations Commission on International Trade Law.** Legislative Guide of Insolvency Law, p 11. Arvutivõrgus kätesaadav: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (31.05.2010).

teha mingeidki katseid maksu kogumiseks. Ei ole mingeid võimalusi – selliseid nagu võivad kasutada eravõlausaldajad – piirata krediidi summat või nõuda olemasolevate maksukohustuste täitmist enne uute tehingute tegemist, mis toovad kaasa uusi kohustusi. Veel enamgi, kogemuse põhjal on hoopis tavaline, et maksumaksja, kes üritab vältida maksejõuetust, eirab maksude tasumise nõudeid, jätkates maksmist tarnijatele ja teistele võlausaldajatele, kelle hea tahe on nende majanduslikuks ellujäämiseks hädavajalik.²²¹

Võib küll olla õige kirjeldada riiki tasumata maksude osas mitte-vabatahtliku võlausaldajana, kuid on kohane lisada, et tal on kasutada erandlikud vastumeetmed, mida tavalisel võlausaldajal ei ole. Igal juhul ei ole riik ainuke, kes endapoolse soovita võlausaldajaks saada võib. Näiteks võivad tahtmatuteks võlausaldajateks olla isikud, kellele on tekitatud lepinguvälist kahju. Ei ole nende süü, kui nad leiavad end olukorrast, kus neile jääb võlgu maksejõuetu isik. Nimetatud tahtmatuid nõudeid tuleb kohelda võrdselt maksuameti nõuetega. Komitee asus seisukohale, et kaastunne mitte-vabatahtliku võlausaldaja ebaõnne pärast ei ole piisav põhjus pankrotivara proportsionaalse jaotuse põhimõtte kõrvalejätmiseks. Riigi eeliste tühistamisel ei saa maksuamet olulist netokahju. Olulist osa kaotatud maksudest tasakaalustaks tavalistele kommertsvõlausaldajatele makstavate dividendide suurenemine, vähendades seeläbi nende poolt ärikasumitest maha arvestatavaid halbu laene.²²²

Autor nõustub Sir Kenneth Corki komitee raportiga, et asjaolu, mille kohaselt riik on mittevabatahtlik võlausaldaja, ei ole veel piisav põhjendus võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumiseks. Mittetahtlikud võlausaldajad võivad olla lisaks riigile ka isikud, kellele võlgnik on tekitanud lepinguvälist kahju. Juhul, kui lugeda mittetahtliku võlausaldajaks olemise fakti riigi näol piisavaks, et riiki eelistada tavalistele võlausaldajatele, siis tuleb võrdse kohtlemise põhimõttest lähtuvalt eelistada tavalistele võlausaldajatele ka kõiki teisi mittevabatahtlikke võlausaldajaid. Selline lähenemine ei ole käesoleva töö autori arvates põhjendatud, mistõttu leian, et ainuüksi fakt, et riik on mittevabatahtlik võlausaldaja ei ole piisav võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumiseks.

Avaliku huvi argumenti on sisustatud väitega, et riigil jääb laekumata maksudena saamata märkimisväärne kogusumma. Samas võrreldes maksmata jäänud makse kogu tuluga, mis laekub riigi eelarvesse, võib väita, et need laekumata maksed moodustavad kogu riigieelarvest väikese osa. Võrdväärse summa kaotus teistele võlausaldajatele puudutab tunduvalt suuremat

---

²²¹ **K. Cork.** *Insolvency law and practice: report of the review committee.* London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 320.

²²² **K. Cork.** *Op.cit.*, p 321.

osa tema eelarvest, mis võib tekitada olulist kahju ning isegi põhjustada järgnevaid pankrotte. Inglismaal sõnastas antud küsimusi tabavalt Lord Anderson järgnevalt: “Miks peaksid üksikisikud kannatama üldise kasu nimel, eriti veel juhul, kui see kasu on väike, aga üksikisiku kaotused on suured?”²²³ Siinjuures olen täiesti nõus Lord Anderson’iga ning leian, et avaliku huvi argument ei ole veenev, et rikkuda võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Maksunõuete eelistamist on veel põhjendatud asjaoluga, et maksunõuded on „väärtuslikumad“, kui tavaliste võlausaldajate nõuded. Nimetatud seisukoha pooldajad leiavad, et erinevalt tavalisest võlausaldajast ei saa riik nn antud laenust e maksuvõlast otsest kasu.²²⁴ Autor arvates on selline seisukoht meelevaldne ning ebaõige, sest kuigi riik ei teeni tähtaegselt tasutud maksudelt otsest intressi, mida tavalistel võlausaldajatel on võimalik küsida, ei ole põhjendatud eeldus, et kõik tavalised võlausaldajad nõuavad laenu kasutamise eest intressi. Võlgade tekkimisel võib olla väga palju erinevaid põhjuseid, mistõttu ei ole õiglane neid käsitleda võrdsena ning sellist võrdset kogumit meelevaldselt vastandada riigi maksuvõlga. Toodud argument maksunõuete eelistamiseks ei ole samuti autori arvates piisav, et rikkuda võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Tulenevalt ülaltoodust olen seisukohal, et maksunõuete eelistamisel tavalistele nõuetele rikutakse võrdse kohtlemise põhimõtet. Kuivõrd nimetatud rikkumine ei ole piisavalt põhjendatud, siis ei ole õigustatud maksunõuetele eesõigusnõude staatuse andmine tavaliste nõuete ees. Lähtuvalt võrdse kohtlemise põhimõttest tuleb maksunõudeid kohelda analoogselt tavaliste nõuetega.

---

²²³ **K. Cork.** Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, p 320.

²²⁴ **J. S. Ziegel, S. I. Cantlie.** Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Oxford: Clarendon Press, 1994, p 440.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada pankrotimenetluses kehtiva võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumise vajalikkus ja põhjendatus. Nimetatud eesmärgi saavutamiseks püstitas magistritöö autor hüpoteesi, et kuigi reeglina ei ole pankrotimenetluses kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest põhjendatud, võivad teatud kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest olla vajalikud. Kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest tuleb viia miinimumini ning iga kõrvalekalle võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest peab olema põhjendatud ning vajalik.

Autor jõudis seisukohale, et mitmed kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest on põhjendatud. Samas leiab autor, et kõrvalekaldeid võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest tuleks lubada võimalikult vähe e lubatud on ainult sellised kõrvalekalded, millel on olulised õigustused.

Magistritöö autor leiab, et pankrotimenetluse eesmärgid peaksid olema laiemad, kui ainult võlgniku vara realiseerimine ja laialijagamine, kuid leiab ühtlasi, et huvitatud isikute ring ei tohi olla liiga lai, sest see võib takistada pankrotimenetluse kiiret ja efektiivset läbiviimist. Samas nõustub autor, et pankrotimenetlus on avaliku huviga menetlus, mistõttu tuleks leida mõistlik kompromiss menetluse efektiivse läbiviimise ja menetlusse kaasatavate gruppide arvu osas.

Autor leiab, et võlgniku tervendamine ei tohiks olla pankrotimenetluse eesmärk, sest reeglina on võlgnik pankrotimenetluses lootusetus majandusseisus, mistõttu ei ole saneerimine enam võimalik. Saneerimise võimalusi peaks reguleerima enne pankrotimenetlust. Pankrotimenetluse peamiseks eesmärgiks on majanduse tervendamine maksejõuetu võlgniku likvideerimisega õiguskäibest, jaotades järelejäänud vara võlausaldajate vahel õiglaselt, arvestades menetluse avalikku huvi.

Käesoleva töö autor leiab, et kuivõrd Eesti õiguse kohaselt kuulub pandiese pankrotivara hulka, siis on Eesti õiguses pandiga tagatud nõuete eelistamine nn tõeline erand *pari passu* põhimõttest. Käesoleva töö autor mõnab, et juhul, kui pandiese ei kuulu pankrotivara hulka, vaid seda käsitletakse eraldi iseseisvana, siis ei ole pandipidaja eelistamine teistele võlausaldajatele käsitletav nn tõelise erandina *pari passu* põhimõttest. Samas juhul, kui pandiese kuulub pankrotivara hulka, siis on tegemist nn tõelise erandiga *pari passu*

põhimõttest. Vastavalt PankrS § 35 lg 1 p-le 1 muutub võlgniku vara pankroti väljakuulutamise järel pankrotivaraks. Seega juhul, kui võlgnikule kuulub pandiga koormatud vara ning võlgnikule kuulutatakse välja pankrot, siis muutub pandiese pankrotivaraks. Tulenevalt eeltoodust leiab autor, et kuivõrd Eesti õiguse kohaselt kuulub pandiese pankrotivara hulka, siis on Eesti õiguses pandiga tagatud nõuete eelistamine nn tõeline erand *pari passu* põhimõttest.

Juhul, kui kohelda pankrotimenetluses pandiga tagatud nõuet võrdselt teiste nõuetega ning rahuldada kõik nõuded võrdselt vastavalt *pari passu* printsiibile, siis tekib olukord, kus võlausaldajal, kelle nõue on pandiga tagatud, ei ole sellest pandiesemest, mis on konkreetselt tema nõude tagamiseks seatud, mingit kasu. Eeltoodu tulemusena tühistaks pankrotimenetlus sisuliselt kõige kindlama tagatise kohustuse täitmiseks, ning tekitaks olukorra, milles ei ole tegelikult vahet, kas kohustus oli tagatud või mitte. Seega pandiga tagatud nõuete eelistamise välistamine pankrotimenetluses muudab kogu pandi institutsiooni kasutuks, mistõttu on autori arvates pandiga tagatud nõuete eelistamine teistele nõuetele lubatav kõrvalekalle võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest.

Vara välistamist nõudev isik ei ole välistamisnõude osas pankrotivõlausaldajaks. Seega ei kuulu vara välistamise nõude esemeks olev vara pankrotivara hulka, mistõttu ei ole sellisel juhul tegemist nn tõelise erandiga *pari passu* põhimõttest.

Juhul, kui isikult võidetakse tehing tagasi ning ta on heauskne, siis makstakse talle pankrotivarast tehingu järgi üleantud tagasi enne teisi võlausaldajaid. Arvestades, et tagasivõitmine saab toimuda ainult peale pankroti väljakuulutamist ning lähtudes pankrotiseaduse § 8 lg-st 3, mille kohaselt on pankrotivõlausaldaja isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist, siis ei saa olla isikud, kellel tekib nõue tulenevalt tema suhtes toimunud tagasivõitmisest olla tavaline võlausaldaja. Kuivõrd heauskne isik, kellelt võidetakse tehing tagasi ei ole pankrotimenetluses võlausaldaja, siis ei riku väljamaksete tegemine võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Pandiõiguse käsitlemise võib pankrotimenetluses jagada põhimõtteliselt kahte süsteemi. Esimese süsteemi kohaselt on pandiese pankrotivara ja pandiga tagatud nõue tuleb esitada pankrotimenetluses. Teise süsteemi järgi ei ole pandiese pankrotivara ning pandiga tagatud nõuet ei tule esitada pankrotimenetluses. Nimetatud süsteemi kohaselt käsitletakse pandiga tagatud nõuet ning pandieset väljaspool pankrotimenetlust. Mõlemal süsteemil on omad

plussid ja miinused. Esimese süsteemi miinusena võib välja tuua asjaolu, et tagatud nõudega võlausaldaja saab pankrotimenetluses otsustada küsimusi, mis mõjutavad tavaliste võlausaldajate õiguseid, kuid tagatud nõudega võlausaldajat otseselt ei puuduta. Teise süsteemi miinusena võib märkida, et juhul, kui pandipidaja realiseerib pandieseme väljaspool pankrotimenetlust oma nõude rahuldamiseks, kandes ainult pandieseme realiseerimisega kaasnevad kulud, siis on ta üksnes huvitatud pandieseme realiseerimisest hinnaga, mis katab tema kulud ja nõude ning tal puudub huvi müüa pandiese enam kasulikul viisil. Hoolimata eelpool toodud miinustest eelistab autor teist süsteemi esimesele süsteemile. Autori arvates seisneb teise süsteemi peamine eelis esimese süsteemi ees teise süsteemi lihtsuses. Kuivõrd teise süsteemi kohaselt ei osale pandipidaja pankrotimenetluses, siis ei ole vaja välja töötada pankrotimenetluses eraldi reegleid seonduvalt pandieseme ja pandipidaja nõuete käsitlemisega. Tulenevalt ülaltoodust leiab autor, et pandieseme omaniku pankroti korral on lihtsam pandieseme realiseerimisega ja pandiga tagatud nõude rahuldamisega seonduvaid küsimusi lahendada pankrotimenetluse väliselt.

Autori hinnangul on põhjendatud pandipidajast võlausaldaja osalemine pankrotimenetlusega seotud kulude kandmisel. Pankrotimenetlus on kollektiivne menetlus, mille eesmärgiks on mh. rajada aus ja õiglane süsteem võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Ühtlasi on pankrotimenetluse eesmärgiks pankrotistunud juriidilise isiku poolt tekitatud kahju minimaliseerimine, toimiva ettevõtluskeskkonna taastamine ning usalduse säilimine majandustegevuses osalevate isikute hulgas. Juhul, kui pandiga tagatud nõuet omav võlausaldaja ei peaks osalema pankrotimenetluses ega kandma pankrotimenetlusega seotud kulusid, siis ei osaleks kõnealune võlausaldaja pankrotimenetluse eesmärkide elluviimisel, mis mõjuks autori hinnangul negatiivselt kogu tsiviilkäibe. Autor leiab, et magistritöös viidatud lahendus, mille kohaselt pandieseme realiseerimise tulemi arvelt kaetakse pankrotimenetluse kulusid mitte rohkem kui 15% ulatuses pandieseme müügist saadud tulemi arvel on õigustatud ja põhjendatud. Nimetatud lahendus tagab ühelt poolt pandipidaja osalemise pankrotimenetluse kulude jagamisel ning teiselt poolt kaitseb pandipidajat, et tema arvelt ei kaetaks pankrotimenetluse kulusid liiga suures ulatuses.

Kommertspandiga tagatud nõude puhul ei ole enne pandiesemete realiseerimist täielikku selgust, milliste esemete arvel rahuldatakse pandipidaja nõuet. Seega toob kommertspandi realiseerimine, erinevalt teiste pantide realiseerimisest, kaasa teatud ebakindluse, mistõttu võib olla küsitav, kas kommertspandiga tagatud nõuet tuleb kohelda võrdväärselt teiste pandiga tagatud nõuetega. Autor leiab töös, et kommertspanti ei tohiks eelistada võrdselt

teiste pandi liikidega ning kommertspant vajab tulenevalt kommertspandi esemest eriregulatsiooni.

Autor on seisukohal, et võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte ning üldise pankrotimenetluse huvi seisukohalt tuleb kommertspandiga tagatud nõudeid eelistada ainult 50% ulatuses ning ülejäänud ulatuses peaksid need kommertspandiga tagatud nõuded osalema võrdselt koos nn tavaliste nõuetega.

Võlaõigusseaduse § 200 lg 4 kohaselt ei saa tasaarvestav pool tasaarvestada nõuet, millele teine pool saab esitada vastuväiteid. Nimetatud sätte sisu on raskesti mõistetav, sest jääb arusaamatuks, millised võimalikud vastuväited tasaarvestuse välistavad. Juhul, kui lähtuda grammatilisest tõlgendusest, siis välistaks tasaarvestuse igasugune vastuväide. Samas ei ole antud tõlgendus mõistlik, sest siis takistaks tasaarvestust igasugune formaalne vastuväide, millel ei pruugi olla sisu. Selline vastuväidete esitamise võimalus aga välistaks sisuliselt tasaarvestamise võimaluse. Autor leiab, et vastuväide peaks olema ikkagi sisuline, mitte formaalne, mistõttu ei ole selline seaduse sõnastus õnnestunud.

Võlausaldaja ei saa oma nõuet pankrotimenetluses tasaarvestada enne, kui võlgniku nõue on muutunud sissenõutavaks. Seega tekiks võlausaldajal esimene võimalus tasaarvestada oma nõue võlgniku nõudega alles siis, kui võlgniku nõue on muutunud sissenõutavaks. Järelikult peab võlgniku nõue muutuma sissenõutavaks enne, kui võlausaldaja saab oma nõuet tasaarvestada. Samas keelab PankrS § 99 lg 2 viimane lause sellisel juhul võlausaldaja õiguse nõude tasaarvestamiseks. Tulenevalt eeltoodust ei ole võlausaldajal võimalik tasaarvestada oma nõuet võlgniku tingimusliku nõudega või nõudega, mis muutub sissenõutavaks peale pankroti väljakuulutamist. Autori arvates on selline piirang ebanõistlik ning põhjendamatu, mistõttu leian, et PankrS § 99 lg 2 viimase lause sõnastus ei ole õnnestunud.

Autor on seisukohal, et vastavalt PankrS § 99 lg-le 1 saab tasaarvestada ainult kaitstud nõuet. Kaitsmata nõude tasaarvestamise lubamine on vastuolus võlausaldajate võrdse kohtlemise ja kollektiivsuse põhimõttega. Juhul, kui lubada kaitsmata nõude tasaarvestust, siis võtab selline tasaarvestus teistelt võlausaldajatelt ära õiguse tasaarvestatud nõudele vastu vaielda, sest nõue lõpetatakse tasaarvestuse teel, ilma et teistel võlausaldajatel oleks võimalik seda takistada. Samas on kollektiivsuse põhimõttest tulenevalt igal võlausaldajal õigus nõuete kaitsmisel esitada oma vastuväide teiste võlausaldajate nõuetele. Juhul, kui võlausaldaja kaitsmata nõue lõpeb tasaarvestamise tulemusena enne nõuete kaitsmise koosolekut, siis ei ole teistel

võlausaldajatel enam võimalik vaidlustada tasaarvestatud nõuet. Antud olukord on vastuolus nii võlausaldajate võrdse kohtlemise kui ka kollektiivsuse põhimõttega, mistõttu ei pea autor seda õigeks.

Töö autor on seisukohal, et loovutamise piirang tasaarvestuse kontekstis on põhjendatud kokkumängu välistamiseks, kuid PankrS § 99 lg-st 3 tulenev kolme-aastane tähtaeg on küsitav. Juhul, kui isik on maksejõuetu, siis peaks tema pankrot saabuma kiiremini kui kolme aasta jooksul, mistõttu leiab autor, et täiesti piisav on lühendada nimetatud tähtaeg aastani.

Autor leiab, et pankrotimenetluses tasaarvestamise lubamise põhjendamisel konkureerivad kaks põhimõtet. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte ja pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõte. Arvestades, et tasaarvestamise keelamine takistab ühtlasi tsiviilkäivet, siis kaldub autor pooldama tasaarvestamise lubamist pankrotimenetluses. Samas nõustub autor, et kuivõrd tasaarvestamise lubamine pankrotimenetluses rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, siis tuleks seda lubada nii vähe kui võimalik. Nimetatud põhimõte tähendab, et tasaarvestamise lubamisel tuleb rakendada kõikvõimalikke piiranguid, mis leevendaksid tasaarvestamise lubamisega tekkivat ebaõiglust.

Pankrotiseaduse § 103 lg 4 kohaselt loetakse nõuete kaitsmise koosolekul kaitsmiseta tunnustatuks nõue, mis on jõustunud kohtulahendiga rahuldatud. Nimetatud sätte grammatilisel tõlgendamisel ei tohiks kohtuotsusega tunnustatud nõuet samuti tasaarvestada enne nõuete kaitsmise koosoleku läbiviimist, sest nõuete kaitsmise koosoleku protokoll annab formaalse dokumendi, millelt nähtub, et vastav nõue on tunnustatud pankrotimenetluses. Samas on selline lähenemine formalistlik. Siinkohal võib nõustuda Riigikohtu seisukohaga, et kui nõue on kohtulahendiga rahuldatud, siis ei saa jätta seda nõuete kaitsmise koosoleku tunnustamata, mistõttu võib sellist nõuet pankrotimenetluses tasaarvestada enne nõuete kaitsmise koosolekut.

Erialakirjanduses on Cantlie leidnud, et töötajate nõuetele võiks anda supereesõigus staatuse ning neid eelistada isegi pandiga tagatud nõuetele. Autor arvates rikub töötajate nõuete eelistamine pandipidaja nõudele pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja asutamise põhimõtet ning kahjustab pandi institutsiooni usaldusväärust, mis toob kaasa krediidi vähenemise võlgnikule, mis omakorda takistab tsiviilkäivet. Seega ei ole töötajate nõuete kaitsmine eelpool toodud viisil mõistlik, sest selline töötajate nõuete eelistamine kahjustab

kogu majandussüsteemi kui tervikut ning vähendab tsiviilkäivet. Lähtudes eelnevast ei saa autor kuidagi nõustuda väitega, et töötajate nõuded peaksid olema eelistatud pandipidaja nõuetele.

Autori arvates on selge, et töötajad kui töösuhte nõrgem pool ja isikud, kellele on töötasu eluliselt oluline, vajavad kaitset pankrotimenetluses. Kui töötajate nõuetele antakse eesõigusnõude staatus, mis tähendab, et töötajate nõuded rahuldatakse enne tavalisi nõudeid, siis eelistatakse töötajate nõudeid tavalistele nõuetele. Autor leiab, et töötajate nõuete eelistamisel tavalistele nõuetele rikutakse võrdse kohtlemise põhimõtet. Samas on kaalukaid argumente, mis võivad põhistada sellise rikkumise vajalikkuse. Reeglina põhjendatakse töötajate nõuete eelistamist sotsiaalsetel ja poliitilistel põhjustel. Juhul, kui riik peab vajalikuks kaitsta töötajate sissetulekuid teatud piirini, siis töötajatele eesõigusnõude staatuse andmine ei taga veel, et töötajate nõuded saaksid riigi poolt soovitud piirini rahuldatud. Seega, kui riik peab vajalikuks töötajaid toetada, siis neile eesõigusnõude staatuse andmine, ei pruugi kaasa tuua soovitud tulemust, küll aga kahjustab see teise võlausaldajate huve pankrotimenetluses ning rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Samas leiab autor, et töötajate huvide kaitsmine pankrotimenetluses ei pruugi alati kaasa tuua võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist. Näiteks, kui töötajatele hüvitatakse nende nõuded teatud ulatuses garantiifondi poolt ja garantiifond ei osale regressnõudega pankrotimenetluses, siis ei rikuta töötajate õiguste kaitsmisega võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet. Seega saab töötajate huve kaitsta Garantiifondi kaudu ilma võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet rikkumata. Samas rikub töötajatele eesõigusnõude staatuse andmine võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet ning ei pruugi tagada töötajatele piisavat kaitset. Tulenevalt eeltoodust leiab autor, et kui riik peab vajalikuks töötajaid kaitsta, siis on otstarbekas toetada töötajaid läbi garantiifondi ning mitte anda nende nõuetele eesõigusnõuete staatust.

Autor on seisukohal, et Garantiifondi osalemine pankrotimenetluses võlausaldajana töötajatele väljamakstud summade ulatuses ei ole põhjendatud. Nimelt seisneb garantiifondi mõte selles, et töötajad saavad kaitse pankrotimenetluses väljapoolt pankrotimenetlust. Juhul, kui garantiifond esitab regressnõude pankrotimenetlusesse ja saab võlausaldajaks, siis osaleb ta pankrotimenetluses võrdselt teiste võlausaldajatega, mis kahjustab teiste võlausaldajate olukorda võrreldes sellega, kui Garantiifond ei osaleks pankrotimenetluses. Tulenevalt eeltoodust leiab autor, et Garantiifondi osalemine pankrotimenetluses võlausaldajana

töötajatele väljamakstud summade ulatuses ei vasta garantiifondi eesmärkidele ning ei ole põhjendatud.

Autor on seisukohal, et maksunõuete eelistamisel tavalistele nõuetele rikutakse võrdse kohtlemise põhimõtet. Kuivõrd nimetatud rikkumine ei ole piisavalt põhjendatud, siis ei ole õigustatud maksunõuetele eesõigusnõude staatuse andmine tavaliste nõuete ees. Lähtuvalt võrdse kohtlemise põhimõttest tuleb maksunõudeid kohelda analoogselt tavaliste nõuetega.

Asjaolu, mille kohaselt riik maksunõuete esindajana on mittevabatahtlik võlausaldaja, ei ole veel piisav põhjendus võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumiseks. Mittetahtlikud võlausaldajad võivad olla lisaks riigile olla isikud, kellele võlgnik on tekitanud lepinguvälist kahju. Juhul, kui lugeda mittetahtliku võlausaldajaks olemise fakti riigi näol piisavaks, et riiki eelistada tavalistele võlausaldajatele, siis tuleb võrdse kohtlemise põhimõttest lähtuvalt eelistada tavalistele võlausaldajatele ka kõiki teisi mittevabatahtlikke võlausaldajaid. Selline lähenemine ei ole käesoleva töö autori arvates põhjendatud, mistõttu leian, et ainuüksi fakt, et riik on mittevabatahtlik võlausaldaja ei ole piisav võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumiseks.

Autor ei nõustu seisukohaga, et maksunõuded on „vääruslikumad“, kui tavaliste võlausaldajate nõuded, sest erinevalt tavalisest võlausaldajast ei saa riik nn antud laenust e maksuvõlast otsest kasu. Autori arvates on selline seisukoht meelevaldne ning ebaõige, sest kuigi riik ei teeni tähtaegselt tasutud maksudelt otsest intressi, mida tavalistel võlausaldajatel on võimalik küsida, ei ole põhjendatud eeldus, et kõik tavalised võlausaldajad nõuavad laenu kasutamise eest intressi. Võlgade tekkimisel võib olla väga palju erinevaid põhjuseid, mistõttu ei ole õiglane neid käsitleda võrdsena ning sellist võrdset kogumit meelevaldselt vastandada riigi maksuvõlga. Toodud argument maksunõuete eelistamiseks ei ole samuti autori arvates piisav, et rikkuda võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Kokkuvõtvalt leiab autor, et võrdse kohtlemise põhimõtte koos kollektiivsuse põhimõttega ja pankrotimenetluse eesmärkidega on pankrotiõiguse alustala, millele tuginedes on üles ehitatud pankrotimenetlus. Seega on võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte keskne põhimõtte pankrotimenetluses, mistõttu peab nimetatud põhimõttest kõrvalekaldumiseks olema samaväärne õigustus. Autori poolt analüüsitud kõrvalekalletest oli põhjendatud pandipidajate nõuete eelistamine teistele võlausaldajatele. Samuti leidis autor, et tasaarvestamise lubamine rikub võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, kuid nimetatud

rikkumist õigustab tsiviilkäibe kaitse argument ning pankrotimenetluse eelsete õiguste tunnustamise ja austamise põhimõtte. Maksunõudeid ei tohiks autori arvates eelistada teistele nõuetele, sest puudub veenev põhjendus võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumiseks. Töötajate eelistamine on põhjendatud, kuid kui riik peab sotsiaalpoliitilistel põhjustel vajalikuks töötajate õiguseid kaitsta, siis on seda mõistlikum reguleerida läbi alternatiivse tagatisfondi, mitte töötajatele eesõigusnõude staatust andes. Seega saab töötajate õiguseid kaitsta ilma võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet rikkumata.

DEVIATIONS FROM THE PRINCIPLE OF EQUAL TREATMENT OF CREDITORS IN THE INSOLVENCY PROCEEDINGS

SUMMARY

Insolvency law is a complicated area of law encompassing a number of stakeholders; who are the insolvent debtor, insolvency creditors, debtors' employees, the state etc. In difference from normal legal relationship, in case of insolvency there is multiple relationship among the participants involved. In its publication entitled *The World Bank Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems* the World Bank encourages the member states to ensure that all companies unable to satisfy its debts, are to be withdrawn from trade. The same principle is implemented into the Estonian law where members of the board of an insolvent debtor are under duty to petition for insolvency, if it is obvious the debtor is insolvent.

In order to achieve this result and to protect normal trade effect it is of outmost importance to ensure effective insolvency proceedings. Result-oriented and clear insolvency proceedings are an aim of many states. Such insolvency proceedings is based upon equal treatment of creditors and therefore the issued of equal treatment of insolvency creditors is on agenda in legal policy of many states.

The purpose of the master thesis is to discuss necessity and grounds for exceptions form the principle of equal treatment of creditors. The author argues that although, as a general rule, exceptions from the principle of equal treatment of creditors are not justified, in certain cases such exceptions may be necessary. Such exception should be however minimised and restricted to circumstances when it is necessary and justified.

The purpose of insolvency proceedings is to ensure the creditors claims are satisfied to the maximum possible extent. Thus, the critical point of the insolvency proceedings is payment of dividend. Those creditors, who are exempted from equal treatment, receive the monies before other creditors. Such other creditors are risking they will receive significantly lower dividend or not dividend at all.

At the moment the debtor is declared insolvent, she is unable to satisfy all the claims directed

against her in full. Since all creditors are unable to satisfy their claims, it is necessary to establish proceedings to allocate property in a fair and regulated manner. For that purposes insolvency proceedings are arranged among two principles: the principle of collectivity and the principle of equal treatment of creditors.

This master thesis reviews exceptions from the principle of equal treatment of creditors and their reasoning. Pledge, floating charge, set-off, employees' claims and tax claims are regarded as exceptions. The author is of opinion that the issues researched in his master thesis are of particular importance in view of the current economic and business situation. In particular, many businesses have either to terminate trading by starting voluntary liquidation proceedings or to go into insolvency. In this respect the insolvency proceedings protect the debtor, insolvency creditors and the general public, thereby ensuring better functioning of the economy. Would this not be the case, failure of the insolvent debtor to satisfy its claims may result in its creditors' being unable to satisfy their claims to third parties.

The purpose of the insolvency regulation is to create regulatory framework for disposing of the debtor's property in the interests of the insolvency creditors. The regulatory framework need to follow goals compliant with the values of the society thereby insuring social order and stability. Since the society is constantly changing and the insolvency law may not remain unchanged. For this reason it is necessary to amend the insolvency law from time to time so that these would remain compliant.

As the insolvency law must remain dynamic and follow economic, social and policy needs and developments of the society, the questions raised in the master thesis are tangible. In order to analyse the insolvency law and its developments it is useful to start from the underlying principles of this branch of law, the main of them being the equal treatment of insolvency creditors.

It should be further noted that the Estonian insolvency law was changed in 2003 to a considerable degree retracting the status of preferential claims from the employees' and tax claims.

The master thesis is structured into four chapters. In the first chapter the author reviews goals of the insolvency proceedings, the connections between principles of collectivity and equal

treatment of creditors and exceptions from the principle of equal treatment of creditors. The author argues that a number of goals of the insolvency law are contradict to each other and therefore it is unlikely any legislator would be ever able to meet them all. In order to have described conflict resolved it is widely though not universally agreed that creditors are to be treated equally, providing a number of justified exceptions.

All such exceptions are generally based upon historical, political or pragmatic factors. Therefore, exceptions have certain goals, such as legal reliability, political and pragmatic factors. For example, most societies believe the employees should be entitled for better treatment, while others concentrate on the more profitable sale of assets.

The author argues that in accordance with the existing legal scholarship such exceptions from the *pari passu* principles are to be divided into true exceptions and false exceptions. The true exceptions for example are the claims, which may be set off and the claims granted preferential treatment for political reasons. The false exceptions for example are the claims secured by a collateral, retention of title claims, claims for the exclusion of the property from the debtors' property and, finally, claims under the debtors' contracts, which were retrospectively terminated by the insolvency trustee. The most important of the exceptions are discussed in more detail in the second, third and fourth chapters of the master thesis.

The second chapter discusses the nature and standing of the secured claims, the reasons for their preferential treatment and specifically issues concerning the floating charge.

A secured claim means a claim secured by a pledge of different kinds such as, for example, mortgage, lien and registered pledge. If the debtor fails to pay in time, the creditors is entitled sell the pledge or have it to be sold to cover the amount due. The pledge is highly important in market economy, as it ensures satisfaction of a claim with a higher degree of probability. However, even having a secured claim does not relieve the creditor of all risks. For example, the market value of the pledge may be insufficient to cover the claim, the property encumbered by the pledge may suffer damage. Yet, the offer suggests the pledge being the most reliable option to ensure satisfaction of the claim.

The thesis discusses different theoretical views and regulations concerning the treatment of secured claims. In certain jurisdictions the claims secured by the pledge are subordinated to

other preferential claims, such as claims for wages, which effectively means, certain amount of monies received from the sale of the encumbered property is used to satisfy the claims of unsecured preferential creditors. One author even suggests to treat such preferential unsecured creditors as having statutory lien or pledge on the property therefore justifying such treatment in legal terms.

In the author's opinion, as interesting as it may be such regulation is totally unacceptable. The common understanding in legal theory is that taking security for loans and other comparative obligations is absolutely necessary for the normal functioning of the market economy. Otherwise, it would be difficult to convince the lenders to lend and the businesses will bear unable to obtain funding thereby impeding the prospects of obtaining finance. If the rights of the secured creditor are restricted in the described way, taking security would have too limited effect and will create mutual distrust in business relationship.

Both business and society depend on the adequate system of credit and it is therefore necessary to ensure the adequate protection of secured creditors to keep them lending. Consequently, the author considers it of utmost importance to avoid allowing other creditors to obtain dividend from the pledge sale before the secured creditor herself.

The situation is more complex in case of floating charge, since it covers movable property of the debtor up to a certain amount. Since the existence of a floating charge does not normally prevent the debtor to sell or encumber her property, the creditor is unaware and has pretty little control of which property is currently securing her claim.

The author maintain that the floating charge is an easy, convenient and flexible way to secure a claim protecting both the creditor's interests and allowing the debtor to sell her property where necessary. On the other wise, the floating charge covers all movable property of the debtor, which is sold in full to cover the claim. In such case the unsecured creditors will be left with nothing.

Such situation may amount to the unequal treatment of unsecured creditors. It should be further noted that the creditor, whose claims is secured by the floating charge does not normally aware of the exact content of the property and does not therefore base her business plan analysis on the exact anticipated value of the encumbered property, but rather obtains

floating charge as the additional or secondary collateral. For this reason the author concludes that in contrast to the regular secured creditors less preferential treatment of the floating charge holder may be justly restricted to a larger degree.

The author reviews law of several jurisdictions, where in case of the debtor's insolvency the secured claim is treated differently from other secured claims. For example, the claims of the employees may be preferred to the claims secured by the floating charge or that the floating charge holder obtains less than one hundred per cent of the monies received from the sale of the encumbered property. The author suggests that the allocation of the received fund among the floating charge holder and unsecured creditors in equal shares would be a fair compromise among their conflicting interests and ensure implementation of the insolvency proceedings.

The third chapter discusses the set-off in the insolvency proceedings. The chapter is divided into two parts. The first part discusses the set-off definition and its application restrictions under the law of obligations. The set-off means the settlement of a claim (also called an active claim) against a counter-claim (also called a passive claim) by a declaration of one party. The set-off is legally possible only if both the claim and the counter-claim in question are due. The author argues that though non-monetary claims may be potentially set-off against each other, in practice the set-off is normally applied only to monetary claims. Certain claims such as certain types of tort claims may not be set-off against each other.

Various jurisdictions have contradicting rules on whether in case of set-off the claims are terminated on the time the set-off is made or retrospectively on the day when the set-off was permissible for the first time.

Presently claims to be a considerable portion of the insolvent debtor's assets and therefore it is of critical importance to reach a conclusion as to whether possibility to set-off a claim against a counter-claim violates a *pari passu* requirement. In particular, it should be noticed that an insolvency creditor setting her claim against a counter-claim by the insolvent debtor has actually obtained a satisfaction to a greater extent than other unsecured creditors. Moreover, the set-off results in a claim being a property of the insolvent debtor being lost.

The research made in master thesis shows, that set-off is generally accepted as a clear violation of the equality of creditors' principle. However, majority of commentators suggest

that forth reasons of fairly and reliability of the trade the set-off should be permitted even in insolvency proceedings. The author also reached a conclusion that the insolvency law needs to take due account of the pre-insolvency legal relationships as to avoid unreliability of trade and legal consequences.

However, the author suggests that permissibility of set-off should not extend to cases where set-off is clearly made in violation of the insolvency law underlying principles. So, the author argues that a set-off is permitted only if and after the claim against the insolvent debtor is approved („defended“) so that to allow it being challenged by other creditors, who retain a right to protect the assets of the insolvent debtor and therefore their potential dividend against false claims.

The forth chapter review different types of preferential claims. The claims in insolvency proceedings may be generally divided into four groups: secured claims, preferential claims, usual claims and claims, which are satisfied after the usual claims. The claims are defined as usual claims, which are to be satisfied before other usual claims by operation of law for certain policy reasons. Since the preferential claims are satisfied after the secured claims, the secured claims are not normally referred to as preferential claims.

Preferential claims vary in different jurisdictions, but these are normally constitute two groups: employees' claims and tax claims. The preferential status is sometimes explained, because of the alleged compulsory status of such claims, that is that the claims occur regardless of the intent of the creditor. Alternative explanations are social and political reasons.

The author argues that since preferential treatment of certain unsecured creditors is an obvious violation of the *pari passu* principle, preferential claims should be restricted to the maximum possible extent to avoid misuse of policy reasoning.

In accordance with the Regulations no 80/987/EEC, 1346/2000 and 2008/94 a EU member state must ensure minimum level of protection of the employees' claims either by treating their claims as preferential or by establishing a guarantee fund. Potentially system combining both is also possible. Estonia uses a guarantee fund system.

The author argues that pure treating employees' claims as preferential both violates the pari passu principle and also fails to protect the employees, since the assets of the insolvent debtor may be unable even to cover such preferential claims. For this reason the author endorses the guarantee fund system currently in force.

The second type of claims normally treated as preferential are tax claims. This privilege has ancient origins and was also in force in Estonia until the current Insolvency Act. The legal scholarship on the issue normally states that the state is compulsory creditor unable to escape the insolvency proceedings and that the tax claims are more valuable. However, it is also argued that it is unfair to prefer the state especially bearing in mind that the state is clearly less vulnerable than other creditors and the resulting benefits for the state are too small to justify the preferential exception.

To sum up, the author claims that the principle of collectivity and principle of equal treatment of creditors are the basis of the modern insolvency law. Any exception should have a clear and justified explanation. Therefore, the author treats as the only justified exceptions preference given to secured creditors and creditors setting the claims off. The employees' claims are to be satisfied through a guarantee fund. The tax claims should rank as normal claims, the state bearing perils of insolvency on equal basis with other creditors.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. Андреев, С. Комментарии к федеральному закону о несостоятельности (банкротстве). Москва, 2004.
2. Braun, E. Commentary on the German Insolvency Code. Düsseldorf: IDW-Verlag GmbH, 2006.
3. Buchheit, L. C., Pam, J. S. The pari passu clause in sovereign debt instruments. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.law.georgetown.edu/international/documents/Pam.pdf> (31.05.2010).
4. Cork, K. Insolvency law and practice: report of the review committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982.
5. Declercq, P.J.M. Netherlands Insolvency Law. The Netherlands Bankruptcy Act and the Most Important Legal Concepts. Hague: Kluwer Law International, 2002.
6. Doyle, L., Keay, A. Insolvency Legislation: Annotations and Commentary 2007 Edition. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2006.
7. Finch, V. Security, insolvency and risk: who pays the price? Modern Law Review, 62 (5).
8. Finch, V. Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
9. Fletcher, I. F. Insolvency in Private International Law. Oxford: National and International Approaches. Clarendon Press, 1999.
10. Fletcher, I. F. The Law of Insolvency. London: Sweet & Maxwell, 2002.
11. Fletcher, I. F. Insolvency in Private International Law. National and International Approaches. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2005.
12. Frieze, S. A. Insolvency Law. London Cavendish Publishing Limited, Fourth Edition, 2001.
13. Garner, B. A. Black's Law Dictionary (8th edition), 2004.
14. Goode, R. M. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1997.
15. Kalas, T. Töötaja tagatise tööandja maksejõuetuse korral. Tartu, 2009.
16. Keay, A. R., Walton, P. Insolvency Law: Corporate and Personal. Essex: Pearson Education Limited, 2003.

17. Kerstna-Vaks, K. Järelevalve pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2005.
18. Kerstna-Vaks, K. Kohtulik järelvalve ja selle seos pankrotimenetluse eesmärkidega. – *Juridica*, 2005, nr 9.
19. Kilpi, J. *The Ethics of Bankruptcy*. London: Routledge, 1998.
20. Laks, K. Pandipidaja pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2007 (Käsikiri Tartu Ülikooli Iuridicumi teabekeskuses).
21. Leonard, B. *Restructuring and Insolvency in 57 jurisdictions worldwide*. London: Law Business Research Ltd, 2009.
22. Lowitzsch, J. *The Insolvency Law of Central and Eastern Europe*. Insol Europe, 2007.
23. Liin, V.-P. Töölepingu ülesütlemine majanduslikel põhjustel: töötaja tagatised. – *Juridica*, 2009, nr 4.
24. Mallon, C. *The Restructuring Review*. London, 2008.
25. Manavald, P. Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi ökonomika prisma. – *Juridica*, 2008, nr 6.
26. Marshall, J. *European Cross Border Insolvency*. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005.
27. McCormack, G. *Secured Credit under English and American Law*. United Kingdom, 2004.
28. Mokal, R. J. Priority as pathology: the pari passu myth. *Cambridge Law Journal*, 2001, nr 11.
29. Moss, G., Fletcher, I. F., Isaacs, S. *The EC Regulation on Insolvency Proceedings: Commentary and Annotated Guide*. New York: Oxford University Press, 2002.
30. Muda, M. Töötajate õiguste kaitse tööandja maksejõuetuse korral. – *Juridica*, 1996, nr 2.
31. Muda, M. Töötajate õiguste kaitse tööandja tegevuse ümberkorraldamisel. Tartu, 2001.
32. Omar, P. J. *European Insolvency Law*. Hants: Ashgate Publishing Limited, 2004.
33. Omar, P. J. *International Insolvency Law. Themes and Perspectives*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2008.
34. Pennington, R. *Pennington's Corporate Insolvency Law*. London: Butterworths, 1997.
35. Perem, J. Tagasivõitmine Eesti pankrotiseaduses ja mõned võrdlused Rootsi vastava seadusandlusega. – *Juridica*, 1995, nr 7.
36. Pärna, P., Kõve, V. *Asjaõigusseaduse kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura Õigusteabe AS, 1996.

37. Pärna, P. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2004.
38. Roth, D. The Challenges of Insolvency Law Reform in the 21st Century - Facilitating Investment and Recovery To Enhance Economic Growth. Zurich: Schulthess Buch, 2006.
39. Saarma, T. Nõuete esitamine, kaitsmine ja rahuldamine pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2008.
40. Saarma, T. Pankrotimenetluse põhimõtted. – Juridica, 2008, nr 6.
41. Schwarcz, S. L. The Easy Case for the Priority of Secured Claims in Bankruptcy. Duke Law Journal, 1997, vol 47, nr 3.
42. Sorensen, A. Directors' Liabilities in Case of Insolvency. Hague: Kluwer Law International, 1999.
43. Sutt, M. Tagasivõitmine pankrotimenetluses. – Juridica, 2000, nr 10.
44. Шершневичь, Г. Конкурсный процесс. Москва, 2000.
45. Tavits, G. Tööõiguse rakendusala määratlemine töötaja, tööandja ja töölepingu mõistete abil. Tartu, 2001.
46. Tolmie, F. Introduction to Corporate and Personal Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell Ltd, 1998.
47. Torremans, P. L. C. Cross Border Insolvencies in EU, English & Belgian Law. Hague: Kluwer Law International, 2002.
48. Varul, P. Nõuetest pankrotimenetluses. – Juridica, 2004, nr 2.
49. Varul, P. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. – Juridica, 2008, nr 6.
50. Varul, P. Pankrotiõiguse probleeme. – Juridica, 1999. nr 8.
51. Varul, P. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. – Juridica, 1994, nr 1.
52. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2006.
53. Warren, W. D., Bussel, D. J. Bankruptcy. New York 2002.
54. Wessels, B. Current Topics of International Insolvency Law. Deventer: Kluwer BV, 2004.
55. Wood, P. R. Insolvency Law and the Legal Framework. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/LAWANDJUSTICE/GILD/0,,contentMDK:20154417~menuPK:146222~pagePK:64065425~piPK:162156~theSitePK:215006,00.html#4> (31.05.2010).
56. Wood, P. R. Principles of International Insolvency. London: Sweet & Maxwell Ltd, 1995.

57. Wood, P. R. Principles of International Insolvency. Second Edition. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2007.
58. Ziegel, J. S., Cantlie, S. I. Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Oxford, 1994.
59. Zimmermann, R. Comparative Foundations of a European Law of Set-off and Prescription. Cambridge University Press, 2002.

Kasutatud normatiivaktid

60. Asjaõigusseadus. 09.06.1993. – RT I 1993, 39, 590; RT I 2010, 8, 37.
61. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 80/987/EMÜ töötajate kaitse kohta tööandja maksejõuetuse korral. - EÜT L 283, 28.10.1980.
62. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/94/EÜ sätestab juhised liikmesriikidele tööandja maksejõuetuse korral. - ELT L283/36, 28.10.2008.
63. Euroopa Liidu Nõukogu määrus 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta. - EÜT L 160/1, 30.06.2000.
64. ILO Convention No 173. Convention concerning the Protection of Workers' Claims in the event of the Insolvency of their Employer, 1992. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm> (31.05.2010).
65. Kommertspandiseadus. 05.06.1996. - RT I 1996, 45, 848; RT I 2008, 59, 330.
66. Konkurssilaki 20.2.2004/120, 6 luku, § 1 jj. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040120>, 07.06.2010.
67. Laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921578> (31.05.2010).
68. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. 20.04.2005. – RT I 2005, 26, 197; RT I 2010, 19, 101.
69. Töölepinguseadus. 17.12.2008. – RT I 2009, 5, 35; RT I 2009, 36, 234.
70. Töötuskindlustuse seadus. 13.06.2001. – RT I 2001, 59, 359; RT I 2010, 18, 97.
71. Pankrotiseadus. 22.01.2003. – RT I 2003, 17, 95; RT I 2009, 68, 463.
72. Pankrotiseadus. 10.06.1992. – RT I 1992, 31, 403.
73. Võlaõigusseadus. 26.09.2001. - RT I 2001, 81, 487; RT I 2010, 7, 30.

Kasutatud kohtulahendid

74. RKTKo 12.03.1998 nr 3-2-1-31-98. AS Eesti Hoiupank avalduses AS Proba vastu pankroti väljakuulutamiseks. - RKTK, RTIII, 15.04.1998, 9, 101.
75. RKTKo 29.02.2000 nr 3-2-1-5-00 ERAK AS (pankrotis) hagi ERAK-Puidutööstuse AS (pankrotis) vastu vara tagasivõitmiseks. - RT III 2000, 7, 75.
76. RKTKo 6.07.2000 nr 3-2-1-81-00 TÜ Venus Kinnisvara hagi AS Trevorex vastu tööettevõtulepingu alusel tehtud töös puuduste kõrvaldamiseks, tekitatud kahju ja leppetrahvi sissenõudmiseks ning AS Trevorex vastuhagi tasumata arve ja viiviste sissenõudmiseks. – RT III, 06.07.2000, 16, 178.
77. RKTKo 4.12.2001 nr 3-2-1-136-01 Osäühingu ALAVEST hagi OSAÜHINGU NARSIL vastu 1 091 734 krooni võlgnevuse ja viivise saamiseks OSAÜHINGU NARSIL vastuhagi osäühingu ALAVEST vastu leppetrahvi 545 867 krooni saamiseks. – RT III, 28.12.2009, 60, 444.
78. RKTKo 12.11.2003 nr 3-2-1-120-03 Eesti Ringhäälingu Saatekeskuse AS hagi Eesti Sõltumatu Televisiooni AS (pankrotis) ja OÜ Sedavõrd Kuivõrd (likvideerimisel) vastu nõude tunnustamiseks Eesti Sõltumatu Televisiooni AS (pankrotis) pankrotimenetluses. – RT III, 27.11.2003, 34, 359.
79. RKTKo 13.09.2004 nr 3-2-1-102-04 OÜ Olevimäe Kinnisvara (pankrotis) hagi Sander Olliku vastu 1 300 000 krooni saamiseks. - RT III 2004, 23, 256.
80. RKTKo 24.01.2005 nr 3-2-1-156-04 Dejanka (Diana) Pasetšniku (Passetchnik) (pankrotis) hagi Antonina Tamboomi vastu osamaksu võõrandamise lepingu tühisuse tunnustamiseks ja hüvitise väljamõistmiseks. - RT III 2005, 4, 41.
81. RKTKo 24.11.2006 nr 3-2-1-93-06 Aktsiaseltsi S (likvideerimisel) hagi AS-i L vastu hüpoteegiga tagatud nõude sundtäitmisele pööramiseks. - RT III 2006, 39, 329.
82. RKTKo 16.06.2008 nr 3-2-1-59-08. Eesti Vabariigi (Viljandi Maavalitsuse kaudu) pankrotiavaldus Toomas Vassiljevi pankrotimenetluse algatamiseks. - RTIII, 02.07.2008, 30, 207.
83. RKTKo 04.03.2009 nr 3-2-1-9-09 Ruukki Products AS hagi MAXIMA Eesti OÜ (endine ärinimi Osäühing VP Market) vastu 2 183 691 krooni suuruse võlgnevuse tasumiseks. – RT III, 16.03.2009, 11, 80.
84. RKTKo 14.12.2009 nr 3-2-1-136-09 Osäühingu ALAVEST hagi OSAÜHINGU NARSIL vastu 1 091 734 krooni võlgnevuse ja viivise saamiseks OSAÜHINGU NARSIL vastuhagi osäühingu ALAVEST vastu leppetrahvi 545 867 krooni

saamiseks. – RT III, 28.12.2009, 60, 444.

Muud allikad

85. European Commission. Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group. September 2003. Kättesaadav arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme2chance/doc/summary_failure_final_en.pdf (31.05.2010).
86. Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999.
87. Seletuskiri pankrotiseaduse eelnõule. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros/0215/021550023.html> (31.05.2010).
88. PLC Cross-border Corporate Real Estate Handbook 2006/07, Third Ed., 2006. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.whitecase.com/files/Publication/4cb81665-398d-40a2-9bfe-1f36d168ec4f/Presentation/PublicationAttachment/7686b052-4771-4cd4-a550-32633712dd44/Security_over_real_estate.pdf (31.05.2010).
89. United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (31.05.2010).
90. The World Bank. Business & Financial Sector Working Group on 05/10/2000. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/LAWANDJUSTICE/GILD/0,,contentMDK:20154445~menuPK:146223~pagePK:64065425~piPK:162156~theSitePK:215006,00.html> (31.05.2010)
91. The World Bank. Creditor Rights and Insolvency Standard. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://siteresources.worldbank.org/GILD/Resources/FINAL-ICRStandard-March2009.pdf> (31.05.2010).
92. The World Bank. Debtor-Creditor Regimes. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/LAWANDJUSTICE/GILD/0,,contentMDK:20154449~menuPK:146222~pagePK:64065425~piPK:162156~theSitePK:215006,00.html> (31.05.2010).
93. The World Bank Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems. 2001. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf (31.05.2010).